

- **Mitt tips** | 20 Viser vei til arbeidet
- **Reportasje** | 26 Sjakkbølge i norske skoler
- **Fotoreportasje** | 30 Juleverksted i barnehagen
- **Frisonen** | 35 I bjellelammets fotspor

UTDANNING

20

28. NOVEMBER 2014

utdanningsnytt.no

Båtsfjord:

Kommunen blir privatskoleeier

- Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no
- Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no
- Paal M. Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no
- Ylva Törnren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no
- Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no
- Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no
- Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no
- Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no
- Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no
- Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no
- Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no
- Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no
- Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no
- Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no
- Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no
- Carina Dyreng
Markedskonsulent
cd@utdanningsnytt.no
- Sara Bjølverud
Markedskonsulent
sb@utdanningsnytt.no

12

Hovedsaken: KOMMUNALEID PRIVATSKOLE

I Båtsfjord i Finnmark går kommunen sammen med næringslivet om å opprette en kristen, privat videregående skole for å sikre at ungdommer blir værende. Det skjer ikke uten motstand.

Frisonen

Trond Muri går etappevis mot det hellige land. Men han vil se det litt an før han begir seg til fots gjennom Syria.

Innhold

Aktuelt	4	Kronikk	46
Aktuelt navn	10	Stilling ledig/ kurs	50
Hovedsaken	12	Minneord	54
Kort og godt	18	Lov og rett	55
Ut i verden	19	Fra forbundet	56
Mitt tips	20		
Reportasje	22		
Fotoreportasje	30		
Friminutt	34		
Frisonen	35		
Innspill	36		
Debatt	40		

Mitt tips

Hvert år får elevene ved Skedsmo voksenopplæringscenter besøk av tidligere elever med innvandrerbakgrunn, som forteller om hvordan de har kommet seg ut i arbeidslivet og hvilke muligheter som finnes. Kamal Maroufi og Omid Selimy synes dette er en viktig kilde til informasjon.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

30

Fotoreportasje

I Galterud barnehage i Sør-Odal klipper, limer og tegner barna jula inn. Og småfuglene blir heller ikke glemt.

Sjakkbølgen

Flere tar til orde for mer sjakk i skolen. Men i hvilken grad spillet har overføringsverdi til andre ferdigheter, er det delte meninger om.

UTDANNING
Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse
Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse
redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall
Per 1. halvår 2013: 148.711
issn: 1502-9778

Design
Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:
Sörmlands Grafiska
www.sörmlandsgrafiska.se

Abonnementsservice
Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av
Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktør-plakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.
Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.

Forsidebildet

Når Finnmark fylkeskommune ikke vil drive treårig videregående opplæring i Båtsfjord, går næringsliv og kommunen sammen om å lage egen skole.
Foto: Kirsten Ropeid

Leder Ragnhild Lied
1. nestleder Terje Skyvulstad
2. nestleder Steffen Handal
Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Stor bekymring over kutt i barnehager og skoler

Budsjettforhandlingene i Stortinget mellom regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti kom i havn 21. november. Barnetillegg, klima, skole og skatt var sentrale temaer. Det er avgjort viktige spørsmål, men ute i kommunene og fylkeskommunene pågår det samtidig forhandlinger og møter om de lokale budsjettene for 2015. Som så ofte før handler de møtene mye om hvor det skal kuttes, ikke om hvor det skal satses. Og vi lever fortsatt i ett av verdens aller rikeste land, tro det eller ei.

I Porsgrunn i Telemark er det snakk om å kutte 15 lærerstillinger neste år. – Vi trekkes lenger ned i søla – år for år, sa hovedtillitsvalgt Geir Evensen i Utdanningsforbundet i forbindelse med budsjettbehandlingen forrige uke. Evensen pekte på noen av konsekvensene for barnehage- og skoletilbudet i kommunen: Økt usikkerhet og slitasje blant de ansatte, mindre tilrettelegging og tilpasset opplæring og større elevgrupper. Lokallaget av Utdanningsforbundet i Porsgrunn har sendt en invitasjon til politikere: Bli med ut og se hvordan det er en helt vanlig dag i en skole eller en barnehage. Politikere fra flere partier svarte ja til invitasjonen, men noen reagerte samtidig på virkelighetsbeskrivelsen til den hovedtillitsvalgte og viste til at de har brukt mange millioner kroner på å utbedre det fysiske miljøet ved flere av skolene.

Porsgrunn er bare én av mange kommuner vi har lest om de siste ukene hvor det er mest oppmerksomhet om hvor det skal kuttes, og det skjer uavhengig av hvem som sitter med den politiske makten. Det er selvsagt mulig at årsaken til problemene i kommunene er at de drives for dårlig, men vi tror hovedproblemet er at de rett og slett har for lite penger. Det koster mye å ha et godt barnehage- og skoletilbud, helse er en annen ressurskrevende sektor. Foran hvert eneste valg blir vi fortalt at alt skal ordne seg, men i realiteten ser vi noe helt annet. De rødgrønne partiene lot være å gjennomføre mye av det de lovet foran valgene i 2005 og 2009. Nå ser vi at historien er i ferd med å gjenta seg med Høyre og Fremskrittspartiet i regjering.

For Høyre bør det være ekstra problematisk å lese om alle kuttforslagene som blir presentert rundt om i landet. Skole er det viktigste satsingsområdet for partiet, og det er dette de kommer til å bli målt etter foran både kommune- og fylkestingsvalget neste år og ved stortingsvalget i 2017. Da bør konklusjonen være at norsk skole har gått framover, ikke det stikk motsatte.

Knut Hovland

SVs heldagsskole vil kreve 3000 nye lærere

Heldagsskolen er det langsiktige målet når SV foreslår en øvre grense på 15 elever per lærer i småskolen og maks 20 for resten av grunnskolen. Reformen vil kreve nesten 3000 nye lærere. SV mener halvparten lar seg gjennomføre i 2015, og setter av 850 millioner kroner i sitt alternative statsbudsjett. (NTB)

Utdanningsforbundet

Toppledelsen i Utdanningsforbundet, fra venstre Terje Skyvulstad, Ragnhild Lied og Steffen Handal, er blant dem som må gi beskjed til valgkomiteen om de stiller til gjenvalg innen 1. juli neste år.

ARKIVFOTO
MARIANNE RUUD

Johanna Jaara Åstrand har tatt over ledervetet i Lärarförbundet, Sveriges største lærerorganisasjon.

FOTO LÄRARFÖRBUNDET

Lärarförbundet har valgt ny leder

Johanna Jaara Åstrand er ny leder i Lärarförbundet i Sverige. Åstrand overtar for Eva-Lis Siren, som har vært leder siden starten på 2000-tallet.

På kongressen i Lärarförbundet i midten av november fikk Johanna Jaara Åstrand 194 stemmer, mens motkandidaten Sandra Wahlström fikk 60 stemmer, skriver Lärarnas Tidning.

Den nyvalgte lederen er 40 år og opprinnelig fra Umeå i Västerbotten. Hun har vært medlem av sentralstyret i organisasjonen siden 2004.

Den største svenske lærerorganisasjonen får nå en helt ny ledertrio i og med at Maria Rönn og Robert Fahlgren ble valgt til første og andre nestleder.

Lärarförbundet er den største lærerorganisasjonen i Sverige, med rundt 233.000 medlemmer. Organisasjonen samarbeider tett med Utdanningsforbundet, både gjennom Nordiske Lærerorganisasjoners Samråd (NLS) og gjennom Education International (EI), der norske Haldis Holst er visegeneralsekretær.

Må gi beskjed om gjenvalg innen 1. juli

Valgkomiteen i Utdanningsforbundet har startet sitt arbeid i forkant av landsmøtet i november neste år. Enn så lenge har de ikke mottatt signaler på at noen trekker seg eller tar gjenvalg.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

14. november møttes hele valgkomiteen for første gang. Fylkesleder i Sogn og Fjordane, Gunn Marit Haugsbø, er leder for komiteen.

– Vi er meget tidlig i vårt arbeid. De som sitter i ledelsen og sentralstyret, må gi beskjed om de stiller til gjenvalg eller ikke innen 1. juli neste år. Vi har hittil ikke fått noen signaler på verken det ene eller det andre, sier Haugsbø.

Vil skape engasjement i lokallagene

Etter årets tariffoppgjør har mange ytret seg, både på sosiale medier og i innlegg i pressen, om ledelsen bør gå eller bli sittende.

– Vi er observante på de prosessene som foregår og håper at det er med på å skape engasjement ute i lokallagene og fylkeslagene. Vi er opptatt av å kjøre de demokratiske prosessene for å få fram de beste kandidatene, sier Haugsbø.

Fylkeslagene foreslår sine kandidater overfor komiteen i mai 2015. I august sendes nominasjonsdokumentet ut, der det gjøres kjent hvem som har sagt ja til å stille til ulike verv. I september setter valgkomiteen seg ned for å legge kabalen.

Valgkomiteen skal ha sin innstilling klar senest 4. oktober neste år, mens landsmøtet avvikles en måned senere. De øvrige medlemmene i valgkomiteen er: Bente Aalberg, Mildrid Kronborg Økland, Vidar Webjørnsen, Toril Walby van Dijk, Unni Hegstad, Ellen Stigum, Halldis Stenhamar, Bjørnar Mjøen, Åse Løvdal og Maja Henriette Jensvoll.

Barn fra private barnehager gjør det best på skolen

– Forskjeller i skoleresultater skyldes nok i stor grad forskjellene i hvilke familier som velger private barnehager. Vi kan nok ikke slå fast at de private barnehagene dermed er bedre, sier SSB-forsker Kjetil Telle, som står bak studien, til Aftenposten, melder NTB.

Gratis barnehage gir bedre skoleresultater for innvandrere

Innvandrerbarn som får tilbud om gratis kjernetid i barnehagen, gjør det bedre i lesing og regning på barneskolen. Dette viser en rapport Statistisk sentralbyrå (SSB) og Fafo har utført på oppdrag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, ifølge NTB.

● Politisk streik i Oslo

Utdanningsforbundet Oslo mobiliserte til politisk streik og demonstrasjon mot byrådets budsjettforslag.

Demonstrerte mot budsjettkutt

– Nei til kutt, var det taktfaste ropet fra tusenvis av lærere i Borggården ved Oslo rådhus 19. november. Forslaget om å kutte 40 millioner i skolebudsjettet opprører lærere og barnehagelærere.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– **Elevtallet i Oslo skolen vokser.** Likevel kuttet det i skolebudsjettet. Driftsbudsjettet i Oslo er nå på et historisk lavmål, sa Terje Vilno, leder i Utdanningsforbundet Oslo, i sin appell.

– Når barn og unge ikke får den hjelpen de trenger, går vi lærere hjem med en klump i magen. Med budsjettkuttet har skolene nå mindre til de som trenger det mest. Vi har fått et samfunnsoppdrag. Det tar vi på alvor, sa han.

– Oslo skolen har stadig mindre penger. Fra 2010 er det kuttet 600 millioner kroner i skolebudsjettet. Nå er vi på et historisk lavmål og langt under kritisk grense, advarte Vilno.

Nei til standardisert undervisning

Det som også har opprørt lærerne, er et forslag om det lærerne mener er å standardisere undervisningen.

– Vi som underviser, vet at det ikke er samme behov i alle klasserom. Forskjellige elever trenger ulik tilnærming.

Forslaget om å standardisere undervisningen fratår lærerne deres profesjonelle ansvar, sa Vilno.

Til slutt tok han skarp avstand fra Oslo kommunes salg av kommunale barnehager til private aktører.

– Oslo kommune dumper pensjonsrettighetene til de ansatte i barnehagene, sa han.

Støtte fra Elevorganisasjonen

Nicholas Solem (16), elev på Oslo Katedralskole og leder av Elevorganisasjonen i Oslo, ga sin fulle støtte til demonstrasjonsstreiken.

– Selv med overfylte klasser vil dere politikere kutte i budsjettet. Jeg har tatt meg tid til å lese budsjettet, og dette er det dårligste budsjettet jeg har sett, sa han.

Elevlederen vil heller ikke ha standardisert undervisning.

– Lærere og elever vet best hva slags undervisning som trengs. Lytt til oss, oppfordret Solem.

Byråden: – Vi har strukket oss langt

Byråd for kunnskap og utdanning, Anniken Hauglie (H), var alene om å motta demonstrantene.

– Jeg vil takke dere for at dere har tatt så godt imot meg ute på skolene og i barnehagene, sa Anniken Hauglie da hun fikk ordet.

– Arbeidet dere gjør, det utgjør en forskjell, det skaper sosial mobilitet, sa hun videre.

– Hva synes du om å møte så mange demonstrerende lærere?

– Dette er litt som forventet. Jeg forstår at lærerne ønsker seg enda mer ressurser, men jeg mener vi har strukket oss langt, sier Hauglie til Utdanning.

Opprinnelig var forslaget å kutte 150 millioner.

– Husk at hver fjerde krone går til skole og barnehage. Bare på barnehagefeltet satses vi nå 225 millioner kroner på utviklingsarbeid, blant annet lederutdanning.

– Mange protesterer mot standardisert undervisning. Forstår du protestene?

– Vi har ikke foreslått standardisert undervisning. Det vi foreslår, er at skoler og barnehager skal spre gode erfaringer og lære av hverandre. Dette fungerer godt, og det gjøres allerede. Vi har ikke planer om å innføre standarder som skal følges slavisk. Men noen standarder kan være nyttige. For eksempel har vi innført en standard for god klasseledelse. Den er snart i bruk overalt, uten at vi har stilt krav om det. Målet vårt er å spre god praksis, hevder Hauglie.

9.-klassingar scorar middels på digital dømmekraft

Innanfor området digital dømmekraft får dei norske elevane om lag halvparten av dei oppnåelege poenga i ei internasjonal kartlegging av elevar sin datakompetanse. Berre ein av fire 9.-klassingar meistra til dømes ei oppgåve om svindel over e-post, går det fram av undersøkinga International Computer and Information Literacy Study.

● Statsbudsjettet

Nytt budsjett skal gi fleire lærarar

Dei parlamentariske leiarane for regjeringspartia og støttepartia vart samde om morgonen 21. november. Frå venstre Trond Helleland (H), Harald Tom Nesvik (Frp), Knut Arild Hareide (KrF) og Trine Skei Grande (V).

FOTO VIDAR RUUD/NTB SCANPIX

Fleire lærarar for elevane i første til og med fjerde klasse. 2600 fleire barnehageplassar. Meir fleksibelt barnehageopptak. Det er endringar Kristeleg Folkeparti har fått igjennom i forliket om statsbudsjettet.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Kristeleg Folkeparti gjekk inn i budsjettforhandlingane med eit krav om to lærarar i klassen frå første til og med fjerde klasse. Statsbudsjettet sikrar ein auke på 400 millionar kroner i året til fleire lærarar på desse trinna. Men KrF sitt opprinnelege tiltak hadde ein prislapp på ein milliard.

– Dette er ein viktig start. Det vil bli tilsett fleire lærarar på desse trinna, og det er vi svært glade for, seier Anders Tyvand, stortingsrepresentant for Kristeleg Folkeparti og medlem i kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen på Stortinget.

– Desse lærarane vil bli innfasa i skolen etter mønster av den måten auken på 600 lærarar i ungdomsskolen vart gjort på under førre regjering, seier han.

Partiet har sikra 207 millionar kroner til 2600 fleire barnehageplassar og til eit meir fleksibelt barnehageopptak. Partiet gjekk inn i forhandlingane med blant anna krav om to barnehageopptak i året.

– Vi har ikkje fått på langt nær nok pengar til at det er sikra. Her fekk vi ikkje gjennomslag, berre ein liten start, seier Anders Tyvand.

● Fakta om budsjettforhandlingene

Regjeringspartiene Høyre og Fremskrittspartiet innledet forhandlinger om statsbudsjettet med KrF og Venstre tirsdag 4. november. En uke senere ble de parlamentariske lederne bedt om å overta.

Etter lange forhandlinger på overtid ble det enighet natt til fredag 21. november.

I utgangspunktet skal alle komiteenes budsjettinnstillinger være ferdig behandlet i Stortinget senest 15. desember.

Kilde: NTB

Glad for økt lærertetthet

Nestleder i Utdanningsforbundet Steffen Handal (bildet) hadde så vidt fått sett på budsjettforliket da han snakket med Utdanning.

– Dette budsjettet virker som et skritt i riktig retning. Vi er glad for at KrF har fått gjennomslag for at lærertettheten i småskolen skal styrkes. Vi er spent på hvordan dette skal gjennomføres, men håper at dette er begynnelsen på en minstenorm for lærertetthet.

– I tillegg er vi veldig fornøyd med at forslaget til kutt i barnehagetilbudet til fire- og femåringer i asylmottak er fjernet. Dette er et svært viktig tilbud til noen av landets mest utsatte barn, sier Handal.

Utdanning gikk i trykken kort tid etter at partiene ble enige.

Les flere reaksjoner på budsjettforliket på utdanningsnytt.no.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Staten sier nei til muslimsk grunnskole

Kunnskapsdepartementet avslår søknaden fra «Mødre for muslimsk grunnskole» om å starte skole i Oslo. Departementet tviler på om søkeren har forutsetninger for å drive skole i tråd med lovens krav fordi søkerne har forbindelse til Urteheggen skole, som ble nedlagt på grunn av flere lovbrudd.

IS stenger skoler i Syria

Den islamske staten har stengt alle skoler i områdene de kontrollerer i Syria og åpner dem ikke igjen før de har omarbeidet pensum og omskolert lærerne i religiøs retning. Allerede ved skolestart i september ble pensum justert. Blant annet ble fysikk og kjemi fjernet og erstattet med islamsk lære. (NTB)

Medier og kommunikasjon

Programområdet medier og kommunikasjon lever i spenning mellom studieforberedende og yrkesfag.

ILL. FOTO TOM-EGIL JENSEN

Strid om fagenes framtid

Omgjøringen av utdanningsprogrammet for medier og kommunikasjon er omdiskutert. Utdanningsforbundets sentralstyre vil at det skal bli et studieforberedende program.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Utdanningsforbundets sentralstyre har gått inn for modell 1, som innebærer å omgjøre medier og kommunikasjon fra et yrkesfaglig til et studieforberedende program og ivareta yrkesfagene i medier og kommunikasjon ved å flytte dem til utdanningsprogram for design og håndverk.

Men Faglig råd for medier og kommunikasjon, som er oppnevnt av Utdanningsdirektoratet, går inn for modell 2, der yrkesfagene i MK ivaretas innenfor en felles struktur hvor studieforberedende og yrkesfag kombineres det første året. Det samme gjør flere av Utdanningsforbundets fylkeslag.

Delte meninger

Utdanningsforbundet har mottatt innspill fra 10 av fylkeslagene. Flere uttrykker at ingen av de to modellene er optimale. Det eneste av fylkeslagene som går inn for modell 1, er Oslo.

Seks fylkeslag støtter eller vil ta utgangspunkt i

modell 2, med noen forbehold. Disse er Hordaland, Sogn og Fjordane, Akershus, Vest-Agder, Nordland og Finnmark.

Tre fylkeslag har valgt ikke å prioritere modell. Disse er Østfold, Vestfold og Oppland.

– Behov for høyere utdanning

Sentralstyret i Utdanningsforbundet gikk 31. oktober inn for modell 1.

– De aller fleste elevene som har planer om jobb i en mediebedrift, har behov for høyere utdanning. Da er de best tjent med et studieforberedende løp. Det er også studieforberedende det store flertallet av elevene velger i dag, sier Ragnhild Lied, leder i Utdanningsforbundet.

– I høringen er vi bedt om å ta stilling til én av modellene. Jeg mener ingen av dem er optimale, men vi må gjøre et valg. Vi mener også at modell 1 best ivaretar elevenes interesser, legger hun til.

– Dere går imot den modellen flesteparten av fylkeslagene går inn for?

– De fleste av fylkeslagene mener at ingen av modellene er optimale. Det kan jeg forstå. De som går inn for modell 2, vil egentlig ha en modell som er annerledes enn den Utdanningsdirektoratet har foreslått.

– Noen medlemmer frykter overtallighet med modell 1. Frykter du det?

– Utdanningsforbundet arbeider for økt lærertetthet, og det vil vi også gjøre innenfor ny struktur.

Elevene vil ha studieforberedende

Elevorganisasjonen går også inn for at medier og kommunikasjon blir et rent studieforberedende program.

– Vi mener modell 1 tar best vare på yrkesfag-elevene. Denne modellen gir elevene flere valgmuligheter, slik at de kan spesialisere seg innenfor sitt emne. Derfor er den mest attraktivt å velge for ungdomstrinnselever, sier leder i Elevorganisasjonen, Benjamin Skiaker Myrstad.

Solberg ber foreldre ta grep mot mobbing

Statsminister Erna Solberg (H) mener skoler og foreldre må skjerpe innsatsen for et bedre læringsmiljø. Hun viser til kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksens utspill om at barn som mobber, kan bli flyttet til en annen skole som en «siste løsning», ifølge NTB.

● Mobbing

Prosjekt mot alvorlig mobbing utvides

«Beredskapsteam mot mobbing» er gjennomført i fire kommuner og skal nå videreføres og utvides til 12 kommuner.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Det skjer i regi av kommunenes arbeidsgiverorganisasjon KS og Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG).

Leder i FUG, Elisabeth S. Gundersen, har fått med seg VGs oppslag nylig om Odin (13) som tok sitt eget liv etter å ha blitt mobbet ved to ulike skoler.

– Det å si ifra og oppleve at ingen gjør noe, må være den verste opplevelsen en kan ha. Barn som sier ifra, skal høres med en gang, uansett. Den enkeltes opplevelse skal tas alvorlig, sier Gundersen til Utdanning.

Mobbeprogram

I fjorårets Elevundersøkelse svarte rundt 17.000 barn og unge at de blir mobbet to-tre ganger i måneden eller mer.

– Et antimobbeprogram i en skuff er ikke nok. Mobbing må vi jobbe kontinuerlig med, sier Gundersen.

Samarbeidet mellom hjem og skole er avgjørende, mener hun: – Foreldremøter med både barn, foreldre og skole til stede, der alle blir kjent med hverandre, kan være en vei å gå. Det er utrolig mye vanskeligere å snakke stygt om noen en kjenner. Det er ekstremt viktig at foreldrene kommer på banen, sier Gundersen.

13.000 elever oppga i 2011 at de ble mobbet av læreren sin. Analysene av Elevundersøkelsen 2012 viser at rundt én prosent av elevene oppgir at de blir mobbet flere ganger i uken av både elever i klassen, andre elever på skolen, én eller flere lærere og andre voksne på skolen.

– Her kan beredskapsteamet være til god hjelp. Rektor klarer ikke alltid å se det og vil også ha en

● Beredskapsteam mot mobbing

Overordnet mål er at elever og familier som lider under alvorlig mobbing der det er fare for liv og helse, skal få hjelp.

Teamene bistår foreldre, elever og skoler der det er behov for det.

KS og Foreldreutvalget for grunnsopplæringen (FUG) startet pilotprosjektet sammen i juni 2012.

Elisabeth S. Gundersen, leder i Foreldreutvalget i grunnskolen.

FOTO FUG

dobbeltrulle. Et team utenfra kan lettere se alle parter objektivt. Dessuten burde rektorutdanningen hatt sterkere søkelys på hjem-skole-samarbeidet, sier Gundersen.

Totalt 126 klager i 2013

Fylkesmennene behandler klager på skolens håndtering av mobbesaker. VG har bedt hver enkelt fylkesmann om innsyn i antall klager siste fem år. Oversikten viser at hvert fylke i gjennomsnitt får mindre enn seks mobbeklager årlig. Åtte av fylkene har de siste fem årene ikke hatt klager. Ett fylke, Aust-Agder, har mottatt kun én formell klagesak. I 2013 mottok fylkesmennene totalt 126 klager. Til sammenligning mottok det svenske Barn- og elevombudet 1175 klager i fjor.

I Elevundersøkelsen 2013 svarte omtrent 17.000 barn og unge at de blir mobbet to-tre ganger i måneden eller mer.

Mobbing av elever er

I saker der det blir bevist at lærere har en krenkende adferd overfor elever, vil læreren bli veiledet ut av yrket.

Advokat Vidar Raugland har siden 1982 bistått i oppsigelsessaker av lærere i Norsk Lærerlag, i Utdanningsforbundet etter stiftelsen i 2001.

– I de siste ti årene har om lag 50 av disse sakene også inneholdt påstander om at lærere har oppført seg uakseptabelt overfor elever, sier han til Utdanning.

I Elevundersøkelsen i 2011 sa 13.000 elever at de ble mobbet av læreren sin.

– Det finnes noen få lærere som ikke skulle ha vært lærere. I loven brukes ikke begrepet mobbing, men krenkende adferd. I saker med krenkende

Elever mobbes på NRK-inspirerte Instagram-kontoer

På den sosiale billedelingstjenesten Instagram finnes over 50 kontoer der elever henges ut. Ideen kommer ifølge Aftenposten fra serien «Jenter» på NRK-kanalen Super, men flere av de aktuelle skolene kjenner til problemet, og har tatt grep, ifølge NTB.

– Skoler setter eget rykte foran barna

Mange skoler ofrer hensynet til barna for utad å ses som mobbefri, sier forfatter og leder for antimobbearbeidet i Unicef Norge, Kristin Oudmayer, til Dagsavisen. – Jeg har opplevd at rektor benekter mobbing på skoler der jeg vet at grov mobbing har versert i lang tid, sier hun.

ILL.FOTO BO MATHISEN

Mobbeprogram i skolen virker

Mobbeprogram i skolen virker. Olweus-programmet er forsket mest på og kommer bra ut, ifølge en ny rapport.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) og Utdanningsdirektoratet (Udir) la 13. november fram en evalueringsrapport av fire skolemiljøprogrammer som brukes i skolen: Olweus-programmet, Zero, Respekt og PALS (Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling)

Sammen med Arbeidsforskningsinstituttet har Nova fått i oppdrag av Udir å gjennomføre et forskningsprosjekt der målet er mer kunnskap om det psykososiale miljøet i grunnskolen. Denne rapporten er første rapportering.

– En forskningsbasert og grundig gjennomgang, som blant annet gir oss en rimelig grad av sikkerhet for at programmet PALS virker, sier forsker ved Atferdssentret, Mari-Anne Sørlie, til Utdanning.

I evalueringen av Olweus er det påvist endringer så lenge som fire år etter at programmet ble implementert. Selv om det finnes enkeltresultater som viser negativ eller ingen sammenheng, konkluderer ingen av evalueringene med negative virkninger av programmene.

● PALS

Systematiske forebyggingstiltak som retter positiv oppmerksomhet mot alle skolens elever.

Alle ansatte legger vekt på positiv involvering og oppmuntring og gir forutsigbare reaksjoner på negativ atferd.

Elever som ikke nyttiggjør seg universelle forebyggende tiltak, identifiseres tidlig, slik at de raskt kan få tilpassede støttetiltak.

Røe Isaksen vil lære av skolene som har redusert mobbing

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen vil ha mer kunnskap om antimobbearbeid, og han vil lære av skolene som får det til.

– Alle må tenke langsiktig og jobbe for at vi også om flere år ser resultater av det vi i dag gjør. Vi må se på skolene som får det til og lære av dem, sier Røe Isaksen til Utdanning.

I debatten om hvordan forebygge og minske mobbing har det å ha et eget mobbeombud på lik linje med barneombudet, blitt lansert.

– Noen fylker har gjennomført forsøk med mobbeombud. Jeg er ikke overbevist om at det er veien å gå, sier Isaksen.

– Det er litt tidlig å si, men ideen om beredskaps-team virker god. At et team kommer utenfra og ser på saken og skolen, kan virke som en smart løsning. Jeg er villig til å oppskalere alle tiltak som beviselig virker, men jeg vil være sikker på at de virker først, sier han.

Har foreslått å flytte mobberne

Det står ikke eksplisitt i dagens lovverk at en elev som mobber, kan flyttes til en annen skole, men det fremgår av lovens forarbeider at det er adgang til dette.

Kunnskapsdepartementet foreslår nå lovendringer som åpner for at mobbere i visse tilfeller skal kunne flyttes til en annen skole. På den måten slipper offeret selv å måtte flytte.

– Vurderingen må ligge hos skolen, med klagemuligheter. Dette blir siste utvei, men det er totalt uakseptabelt at mobbeofferet skal flytte, mener Røe Isaksen.

I tillegg mener han at skolen må jobbe med klassemiljø og klasseledelse og alle i samfunnet ta ansvar og vise hverandre respekt.

– En skal også legge elevenes opplevelse til grunn. Det er lett å bagatellisere og si at det var ikke sånn ment, men opplever eleven det som krenkende, skal det tas alvorlig, sier han.

oppsigelsesgrunn

adferd mot elever vil læreren bli veiledet ut av yrket, noen inn i en annen stilling, sier Raugland.

I Norsk Lektorlag sier leder ved juridisk kontor, Nina Sandborg, at hun i sine åtte år ikke har hatt en slik sak: – Det har vært tilfeller der elever har klaget på oppførselen til lærer. Jeg vet om tilfeller som har ført til advarsler, sier Sandborg.

Alle tillitsvalgte i Norsk Lektorlag får beskjed om at all trakassering skal varsles, både overfor elever og kollegaer.

– I de tilfellene våre medlemmer blir anklaget for trakassering, bistår vi og prøver å belyse saken fra alle sider, sier Sandborg.

Nær 50 elever drept i terrorangrep i Nigeria

Den ekstremistiske gruppen Boko Haram mistenkes for å stå bak selvmordsangrepet som drepte 49 elever og såret 79 ved en gutteskole i Potiskum nordøst i Nigeria 10. november. Elevene deltok i morgensamlingen da noe eksploderte midt blant dem, ifølge Associated Press.

Danmark

Annenhver danske kommune kutter i skolebudsjettet

40 av 97 danske kommuner sier de vil kutte i skolebudsjettene for 2015.

Det viser en budsjettundersøkelse som Danmarks Lærerforening (DLF) har gjort, ifølge tv2.dk.

– Det er svært urimelig. Innsparingene man legger opp til, kommer selv om grunnskolen er det området i offentlig sektor som allerede har vært offer for de største kuttene, sier Anders Bondo Christensen, leder for DLF.

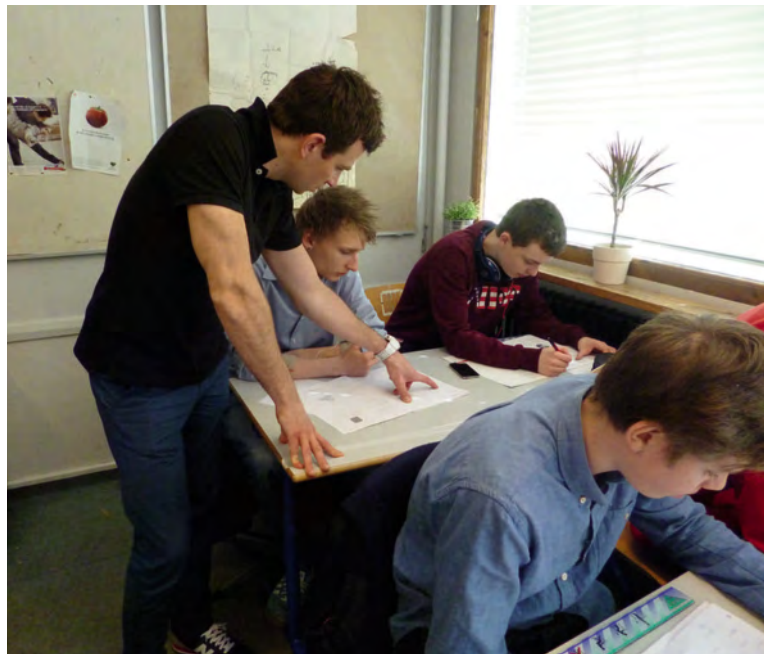
28 skolekretser melder om et stigende antall lærere som har fremskyndet pensjonstidspunktet eller sagt opp jobben på grunn av de nye arbeidstidsreglene.

ILL. FOTO FRED HARALD NILSEN

Flere lærere slutter, og sykefraværet øker

I enkelte danske skolekretser er lærernes sykefravær doblet det siste året. Flere enn før slutter eller ber om tidligere pensjonering. Den nye arbeidstidsavtalen får skylden.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

I august i år trådte de nye arbeidstidsbestemmelsene i kraft i Danmark. Lærerne har fått økt undervisningsplikt og mer pålagt tilstedeværelse på skolen. Ekstra Bladet har vært i kontakt med 33 av landets i alt 76 skolekretser. 28 kretser melder om et stigende antall lærere som har fremskyndet pensjonstidspunktet eller har sagt opp jobben på grunn av de nye arbeidstidsreglene.

I 17 av de skolekretsene Ekstra Bladet har snakket med, har man sett på sykefraværet siden august. I 14 av kretsene har det vært en tydelig økning i sykefraværet. Noen steder er sykefraværet steget med mer enn 100 prosent sammenlignet med samme periode i fjor.

Stemplingsur

Tårnby utenfor København er én av kommunene der de nye arbeidstidsbestemmelsene er trådt i kraft, og det er satt opp stemplingsur. Lederen ved én av skolene slutter i protest etter flere pålegg fra skoleeier, skriver Folkeskolen.

Lærerne ved de åtte grunnskolene i Tårnby må stemple inn og ut. Lærerne kan være på skolen mellom klokken 7 og 17, men skal være på skolen 40 timer i uken og til stede 210 dager i året. Skolelederen kan fristille lærerne fra tilstedeværelsesplikten inntil 50 timer i året per lærer. På de fleste skoler har lærerne mellom 27 og 33 undervisningstimer i uken. Barnehagelærerne i kommunen trenger ikke stemple.

Elever skal lære å være gravide

Seksualundervisningen i Danmark tas et steg videre. Nå skal elevene lære om graviditet og om det å være foreldre.

Undervisningen skal altså ikke lenger bare handle om å unngå graviditet, men også om det å få barn, skriver Berlingske Tidende. Den årlige Uge Sex-kampanjen handler i år om fruktbarhet og graviditet, men også om at kvinners fertilitet daler allerede fra begynnelsen av 20-årene.

Bakgrunnen for dette er at gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende i Danmark har økt med 5 år siden 1970-tallet. I dag er snittalderen 29,1 år. I Norge var snittalderen for førstegangsførelse 29,9 i 2012. På begynnelsen av 1970-tallet var snittet 24,7.

Organisasjonen Sex & Samfund, som står bak Uge Sex, har valgt å lære elever mer om graviditet fordi fertilitetsleger i sommer har slått alarm og kaller barnløshet en folkesykdom.

Aktuelt navn

Sier nei til lekser

Lederen i FUG vil avskaffe lekser i skolen. Men først vil hun gi en straffelekse til kunnskapsministeren.

TEKST Wera Holst

FOTO FUG

● Elisabeth Strengen Gundersen (47)

Hvem

Leder i Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) Fosteremor, korpsentusiast og lokal- og kvinnepolitiker i Senterpartiet.

Aktuell

Vil avskaffe lekser i grunnskolen.

Hvorfor vil du avskaffe lekser?

Jeg vil ikke forby lekser. Men forskning viser at lekser bidrar til å øke forskjellene. Barn som har utfordringer fra før av, får enda større utfordringer på grunn av lekser. Jeg kan ikke støtte en skole hvor barnas muligheter til å lykkes er avhengig av foreldrene.

Aftenposten skriver at det blir mindre tid til læring hvis man dropper leksene uten å utvide skolehverdagen. Hva sier du til det?

Jeg er imot heldagsskolen, men er villig til en moderat utvidelse av skolehverdagen, hvis det gjør læringsresultatet bedre. Det er gjort forsøk med skoler som ikke har lekser. I noen tilfeller har gjennomsnittet gått opp, selv om de ikke har utvidet skoletid. Kanskje det er fordi de som sliter mest, sliter enda mer når de får lekser?

Hvorfor gikk du ut som enkeltperson, når du samtidig er leder av Foreldreutvalget i grunnopplæringen (FUG)?

Jeg gikk ut som enkeltperson fordi jeg ikke kan forskuttere hva utvalget i FUG vil lande på. Men det er tydelig signalisert at FUG vil drøfte lekser på nytt i det første utvalgsmøtet i 2015.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Martin Luther King eller Geir Lippestad. De er opp-tatt av menneskeverd og har visjon om en verden som er god for alle. Hvis du vet at læreren din har tro på deg, kan du flytte fjell.

Hvem ville du gitt straffelekse?

Torbjørn Røe Isaksen, fordi jeg synes han polariserer lekse-debatten. Det motsatte av å gjøre lekser er ikke at barna ikke skal gjøre noe. Vi må finne nye løsninger!

Du får holde en undervisningstime for den norske befolkning. Hva handler den om?

Timen skal handle om gleden av musikk i fellesskap. Alle har muligheten til å glede seg over musikk, enten ved å være aktive selv eller bare ved å lytte.

Hvilke lag og foreninger er du medlem av?

Senterpartiet, Nei til EU og Korpsnett. Jeg jobber i Senterpartiet og har jobbet i Nei til EU tidligere. Og så dirigerer jeg skolekorps. Det er der jeg henter all energien min fra. Hver mandag står jeg foran en flokk unger med stor spilleglede. Det er ikke alltid like pent, men de vokser med oppgaven!

Hvilken bok har betydd mest for deg?

«Parfymen» av Patrick Süskind. Boka stiller spørsmålet «Hva er det som får oss til å gjøre det vi gjør?». I denne boka ender det opp med ville orgier på grunn av luktesansen. Det kan ligge årsaker bak handlinger som vi overhodet ikke vet om. Men jeg skal ikke se filmen. Boka er jo grusom. Bildene den skaper, holder lenge!

Hva gjør du for å få utløp for frustrasjon?

Når jeg føler meg urettferdig behandlet, går jeg en lang tur hvor jeg skriker til alle trærne. Men jeg er kjapt ute med å si fra når jeg synes andre blir urettferdig behandlet. Når noen uttaler seg negativt om romfolk, kan jeg bli skarp. Vi vet aldri hele bakgrunnshistorien deres. Man gjør ikke verden bedre ved å fordømme.

Hvem er din favorittpolitiker?

Kan jeg si to? Den ene er Per Inge Bjerknes, som er fylkesvaraordfører for Senterpartiet i Østfold. Han har aldri latt seg stoppe av sin funksjonshemming. Den andre er Kåre Willoch, fordi han har vært villig til å si «jeg tok feil». Ofte blir politikere omtalt som vaklende når de forandrer syn. Jeg synes det er positivt å forandre kurs når man får ny kunnskap.

Hva er ditt bidrag til å redde verden?

Jeg sorterer søppel. Ellers håper jeg at jeg kan gjøre en god jobb for å skape bedre dialog mellom foreldre og skolen.

Hvilket annet yrke ville du ha valgt?

Jeg kunne tenke meg en type jobb som de har i Danmark, som heter «pedagog i skolen». Det er ikke en lærerjobb, men dreier seg om det sosiale samspillet mellom barn og skole.

«Hvis du vet at læreren din har tro på deg, kan du flytte fjell.»

Hovedsaken

KOMMUNALEID PRIVATSKOLE

Privatskole mot høststormer

En kommunaleid privat videregående skole skal bøte på Båtsfjords ulemper med hardt vær og isolert beliggenhet.

Høsten 2015 skal undervisninga starte ved Båtsfjord private videregående skole i Finnmark. Båtsfjord kommune eier halvparten av aksjene i den private skolen, lokalt næringsliv den andre.

TEKST Wera Holst og Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Kirsten Ropeid

Kommune og næringsliv starter **privatskole** sammen

Utdanning er på vei til Båtsfjord, fiskerihovedstaden, som kommunen kaller seg, en mørk novemberdag. Folk vi snakker med seinere, er ganske tilfredse med at vi fikk en strevsom vei til bygda. Da forstår vi bedre hvorfor det er viktig å holde 16-åringene hjemme. Reiser de, kan de ikke regne med å komme hjem hver helg. Vi var heldige som kom oss over Båtsfjordfjellet, for den veien blir svært ofte stengt i uvær, får vi høre.

I stedet for 15 minutter med fly fra Kirkenes måtte vi reise to og en halv time med buss fra Vadsø. Morgenen etter er alle flyene i Finnmark innstilt på grunn av storm.

Få elever

Utdanningsdirektoratet har godkjent den kommunaleide privatskolen under forutsetning av at den til sammen får minst 40 elever fordelt på de tre årstrinna.

Imidlertid går det ut bare rundt 30 elever fra grunnskolen i Båtsfjord hvert år. I kommunen bor 2200 mennesker. De bor ganske tett, men det er langt og uveisomt til andre kommuner. Hvordan skal det være mulig å etablere en videregående skole her?

Sjøl om det er blitt sein kveld, og stormen fortsatt bygger seg opp, tar sentrale aktører rundt styret i Båtsfjord private videregående skole seg til hotellet for å svare på dette. Én av dem er Kjell-Olaf Larsen, daglig leder av Båtsfjordbruket fra 1965 og eier fra 1981 fram til han solgte for kort tid siden. I fjor fikk han Kongens fortjenstmedalje for sitt arbeid for lokalsamfunnet. Han representerer Båtsfjord Handelsstands fiskerigruppe, som er aksjeeier i skolen.

Staere enn de fleste

– Vi ser jo at det svake elevgrunnet gjør skolen så sårbar at det offentlige ikke vil drive den. Men vi er staere enn de fleste, sier han, og viser til forskningen til professor Turid Moldenæs ved Universitetet i Tromsø, som har studert kystsamfunn i Finnmark. Det er erkjent at Båtsfjord kom seg gjennom krisa i fiskerinnæringa i begynnelsen av 2000-tallet oppsiktsvekkende bra.

Initiativet til den private skolen er en reaksjon på at fylkeskommunen vil avvikle den Skype-undervisninga som Nordkapp videregående i skole i Honningsvåg har drevet for elever i Båtsfjord, slår Larsen fast.

I alle kommunene i Finnmark som ikke har videregående skole, kan ungdom få Skype-undervisning fra Honningsvåg første året på videregående skole. I Båtsfjord har de også fått andre og tredje året. Det har fylkeskommunen nå bestemt seg for å slutte med.

– Vi må beholde ungdommene i bygda for å kunne fortsette å utvikle Båtsfjord. Da må vi ha videregående skole. Når fylkeskommunen ikke vil, må kommune og næringsliv trå til, slår Larsen fast.

Sommerjobb

Han mener systematisk innsats fra næringslivet er medvirkende til at det i dag er 14 ledere i næringsvirksomhet i bygda som er født og oppvokst i Båtsfjord. Han nevner ledere ved de to fiskebruka, havnesjefen, hos Polar hotell Båtsfjord, hos Byggmakker og flere til. Lokalt lederskap ser han på som et tegn på og en forutsetning for ei robust bygd.

– Ett av tiltaka for å få dette til har vært enighet i næringslivet om å tilby båtsfjordungdom sommerjobb i bygda fra de er femten år. Da kommer de tilbake hit hver sommer mens de tar utdanning andre steder. Slik styrkes båndene, sier Larsen.

Ronny Isaken hadde sommerjobb her mens han tok sin utdanning. I dag er han leder på flyplassen. Han og Øyvind Hauken er medlemmer i styret for skolen. Hauken er dessuten ansatt i en prosjektstilling for å forberede skolen. De har også tatt seg gjennom uværet for å møte oss.

– Urealistisk krav

Både de og Larsen ser det som urealistisk at skolen vil kunne få førti elever totalt, slik Utdanningsdirektoratet krever. De håper på tretti elever, fordelt på tre årskull. Kommunen har lovet å betale den millionen i året som dette underskuddet er stipulert til. Kommunen skal også betale for lokaler, strøm og nett. Samtidig understreker Kjell-Olaf Larsen at næringslivet er innstilt på å spytte i, om det skulle trenges.

De forteller åpent om flere problemer:

– Vi kan ikke tilby yrkesfag. Det er et stort savn, men yrkesfag er for dyrt. Realitetene gjør også at vi vil få et svært begrensa tilbud i realfag, sier Øyvind Hauken.

–Vi i Båtsfjord er staere enn de fleste, konstaterer Kjell-Olaf Larsen fra Båtsfjord Handelsstands fiskerigruppe.

«Vi må beholde ungdommen i bygda for å kunne fortsette å utvikle Båtsfjord. Da må vi ha videregående skole.»

Kjell-Olaf Larsen
Båtsfjord Handelsstands fiskerigruppe

- **Vi ønsker oss** bort fra Båtsfjord, i alle fall for ei tid. Men vi vil ikke til Vardø, sier elevrådsrepresentantene ved Båtsfjord skole. Fra venstre Karianne Sofie Frantzen, Elin Elisabeth Johansen, Andreas Hansen og Daniel Andre Torgersen. På sparken Mats Isaksen og Thea Holmgren Grønberg.

● Skolehistorie

Fra 2003 til 2009 drev Båtsfjord landets eneste kommunale videregående skole.

I alle finnmarkskommuner uten egen videregående skole tilbyr fylkeskommunen første skoleår som Skype-undervisning. Bare Båtsfjord har også fått andre- og tredjeåret. Det blir det nå slutt på.

I mars i år godkjente Utdanningsdirektoratet Båtsfjord Private videregående skole.

I forbindelse med hans prosjektstilling for skolen var han på kurs hos Kristne Friskolers Forbund og lærte å skrive søknad om å opprette friskole.

- Å bli kristen friskole krever svært få endringer fra offentlig skole, sier han.

Larsen har sittet i kommunestyret for Høyre, og Isaksen for Arbeiderpartiet. Synet på privatskoler er et tydelig skille mellom disse partiene.

- Hvem av dere har gitt seg?

- Nødvendigheten av skole har ingenting med partipolitikk å gjøre, sier Isaksen.

Vil rekruttere lokale lærere

- Hvordan skal dere få lærere til skolen?

- Vi tar sikte på å rekruttere blant de lærerne som alt er i kommunen. Vi håper på en ordning der lærerne kan veksle mellom ungdomsskolen og videregående, sier Jonny Isaksen.

Det er rektor ved Båtsfjord skole, Bianca Halvorsen, umiddelbart ikke særlig glad for å høre. Skolen mangler tre faglærte lærere dette året, og lærerrekuttering er vanskelig.

- Jeg avviser likevel ikke at det kan finnes løsninger der lærere kan veksle mellom skoleslag, sier hun.

Utdanning var innom hos rektor neste dag, på vei til dem som vil avgjøre skjebnen til Båtsfjord private videregående skole: elevene ved Båtsfjord skole. Skolens vinduer er dekket av snø etter stormen om natta, men 13 elevrådsrepresentanter tar oss imot under lampelys. Bare niendeklassingene mangler; de har arbeidsuke.

«Hyggelig og kjedelig»

- Vil dere gå på videregående skole i Båtsfjord?

Ingen svarer uforbeholdent ja. Fire stykker sier det er lenge å vente helt til de blir 16 på å få flytte fra Båtsfjord. Alle rundt

bordet virker enige om at de vil bort fra Båtsfjord, i alle fall for ei tid. I Båtsfjord er det vakkert, hyggelig, og kjedelig, oppsummerer de.

- Vi kan jo ikke engang kjøpe klær her, sier Nora Haugsnes i femte klasse.

Men ingen vil reise til Vardø for å gå på skole. Tiendeklasse skal snart på overnattingstur dit. Den videregående skolen der betaler, i håp om å rekruttere elever. Men Vardø, nei, der kjenner de ingen, det er for langt bort fra Båtsfjord.

- Jeg vil reise til den skolen som er nærmest, og så vil jeg til et universitet etterpå, sier Aiste Jucinskaite i sjuende klasse.

Elin Johansen i tiende vil prioritere hund neste år. I Tana er det gode muligheter for det. Derfor skal hun flytte til bestemor og ta første året på videregående som Skype-undervisning i Tana. Så skal hun Kirkenes og bli kokk. Hun skal aldri tilbake til Båtsfjord.

- Hva må til for at dere skal vurdere å gå på videregående skole i Båtsfjord?

De blir raskt enige om to konkrete krav: Den må ligne mest mulig på en vanlig skole. Og så må den ha nok lærere.

- Hvem vil at barna deres skal vokse opp i Båtsfjord?

Seks rekker opp hånda, seks holder seg i ro, én vinker og forklarer at det betyr kanskje.

Kom tilbake

- Jeg måtte modnes før jeg kunne flytte. Hadde jeg reist tidligere, tviler jeg på om jeg hadde fullført skolen, sier lærer Karianne Marcussen mens vi sitter på kontoret som vi tjuvlåner fra helsesøster ved Båtsfjord skole. Marcussen hører til dem som gikk på den kommunale videregående skolen som var i Båtsfjord mellom 2003 og 2009. (se egen sak s. 17)

Hun er et eksempel på det initiativtakerne til den private skolen ønsker seg: En ungdom som blir i bygda og styrker sine >

Båtsfjord kom seg gjennom krisa i fiskerinæringa først på 2000-tallet bedre enn mange andre steder. Båtsfjordbruket (på bildet) klarte seg.

bånd til den gjennom de siste tenåra, reiser bort for videre utdanning, og så kommer tilbake. For Karianne ble det fire år ved universitetet i Trondheim og ett år ved universitetet i Tromsø.

Hun gliser litt over at hun er blitt lærer på Båtsfjord skole, den skolen og den bygda hun var så fullstendig ferdig med.

– Men hver sommer var jeg i Båtsfjord. Her er høsten den fineste tida. Når den kom, måtte jeg reise, sier hun.

Etter å ha vært borte ei tid, framsto hjembygda i et anna lys. Hun dro hjem, og på lærerværelset møtte hun han som nå er samboer. I februar, omtrent når lyset kommer tilbake, venter de en ny båtsfjording.

– Her er trygt, her er kjent, her er vakkert. Det er upraktisk at så mye må bestilles og ikke kan kjøpes i nærbutikken. Men de korte avstandene i bygda gjør likevel Båtsfjord til et svært lettvent sted å bo. Det aller beste er å kunne gå på fjellet uten å måtte kjøre buss først, sier hun.

– *Var din skoletid på videregående i Båtsfjord tilfredsstillende?*

– Det kan ikke underslås at miljøet var svært lite. For den nye skolen vil lærerrekuttering være en utfordring, sier hun, og avslutter:

– Alle, ikke bare politikere og næringsliv, vil ha videregående skole her. Vi drar i lag, alle.

Forstår behovet

Skal vi ikke finne en eneste motforestilling her i bygda mot kommunaleid privat utdanning? I korridorene på skolen finner vi Liv Merete Edvardsen, leder av Utdanningsforbundet Båtsfjord.

– Utdanningsforbundet er prinsipielt for offentlig drift av videregående skole, slår hun fast.

– Men vi forstår behovet for en videregående skole i Båtsfjord, legger hun raskt til.

– Når fylkeskommunen ikke vil opprettholde Skype-tilbudet vi har i dag, gir ikke båtsfjordingene opp. De har en beundringsverdig stå-på-vilje og finner løsninger utenom det vanlige, sier Liv Merete Edvardsen, som er fra Træna på Helgeland.

Hun forteller at Utdanningsforbundet ikke har vært med i prosessen med ny skole og heller ikke har sett noen planer. Derfor kan hun ikke svare på Utdannings spørsmål om hun mener opplegget er pedagogisk forsvarlig.

Ikke uten yrkesfag

I etasjen over Nav-kontoret, i et stort grått bygg ved sida av Båtsfjordbruket, treffer vi lærer Katy Langseth. Hun veit mer om skole i Båtsfjord enn noen andre.

Katy gikk ut av grunnskolen i Båtsfjord i 1969. I 1980 var hun tilbake, medbringende lærerutdanning og lærermann. 1. juli i år skal hun pensjoneres.

Da Båtsfjord fikk kommunal videregående skole i 2003, gikk Katy Langseth over fra grunnskolen til videregående. Etter at den kommunale skolen stengte, har hun vært lokal lærer i tilknytning til det Skype-baserte undervisningsopplegget fra Nordkapp videregående.

– Båtsfjord trenger videregående skole. Jeg har møtt så mange storkjefta ungdommer som slår fast at «æ ska bort fra Båtsfjord med en gang». Når høsten kommer, heter det at «æ vil ikkje fær». Ett

Lærerrekuttering vil være en utfordring for den nye skolen, sier lærer Karianne Marcussen.

– Vi forstår behovet for en videregående skole i Båtsfjord, sier Liv Merete Edvardsen, leder av Utdanningsforbundet Båtsfjord.

Ved å ikke tilby yrkesfag undergraver den private skolen seg sjøl, meiner lærer Katy Langseth.

«Den private videregående skolen i Båtsfjord går utover det offentlige videregående skoletilbudet i resten av fylket.»

Johnny Ingebrigtsen (SV) leder i hovedutvalget for kompetanse i Finnmark

år reiste 17. 13 kom tilbake før jul, sier Katy.

– Men vi kan ikke ha videregående skole uten yrkesfag. Det vil undergrave hele skolen, sier Katy Langseth fast.

Hun viser til at i Skype-prosjektet går i gjennomsnitt halvparten av dem som begynner på studiespesialisering over til yrkesfag i løpet av det første året. Er skolen i Båtsfjord uten yrkesfag, vil mange være uten tilbud.

Den yrkesutdanninga som nå blir avvikla i Båtsfjord, har vært en moderert form av ett år på skole og tre år i bedrift, men med noe mer skole enn en «ortodoks» gjennomføring av et slikt opplegg. Katy mener det har vært et godt opplegg. De unge gjennomfører.

Høyrepolitikk fra Arbeiderpartiet

Men hvorfor engasjerer det arbeiderpartidominerte politiske apparatet i kommunen seg i en privat skole?

– Hvert år har det vært usikkert om fylkeskommunen vil opprettholde sitt fjernundervisnings-tilbud. Det kan vi ikke leve med, svarer ordfører i Båtsfjord, Geir Knutsen (Ap).

– Utdanning må være forutsigelig. I tillegg veit vi av erfaringene fra den kommunale videregående skolen at vi kan drive skole, sier han, og fortsetter:

– Det gjennomsnittlige utdanningsnivået i Båtsfjord er lavt. Det bør opp, skal vi sikre en god utvikling. Da må vi tenke langsiktig, over generasjoner, understreker ordføreren.

– *Hva er det kommunen ikke får råd til, fordi politikerne har bestemt å bruke mye penger på skolen?*

– Vi ser skoleutgiftene som utgifter for å sikre kommende inntekter, og har ikke satt opp det regnskapet. Men det er helt klart at kommunen går tungt inn økonomisk i dette.

– *Båtsfjord er en arbeiderpartibastion. Privatskoler er høyrepolitikk. Hvordan henger dette sammen?*

– Det er fylkeskommunens oppgave å drive videregående skole i Båtsfjord. Men når det politiske flertallet i fylkeskommunen ikke er enig, må vi ta del i det tverrpolitiske samarbeidet for å sikre videregående skole i Båtsfjord. Elever, foreldre, ansatte og næringsliv ønsker dette. Da må kommunen være med, sier Geir Knutsen.

– Riv, ruskende galt

Johnny Ingebrigtsen (SV), leder i hovedutvalget for kompetanse i Finnmark fylkeskommune, lager liten storm i telefonrøret når vi, tilbake i Utdannings redaksjon, ringer ham i Vadsø:

– Dette er riv, ruskende galt! Den private videregående skolen i Båtsfjord går utover det offentlige videregående skoletilbudet i resten av fylket, sier han og fortsetter:

– Det vil bli mindre overføring av statlige mid-

ler til fylkeskommunen på grunn av den private skolen. Dermed blir det mindre penger til de andre videregående skolene i fylket. Samtidig må vi bruke ressurser på både inntaket og andre lovpålagte kostnader for den nye skolen, sier han.

– Dette har vært prøvd før, sier Ingebrigtsen, og sikter til den kommunale videregående skolen som ble lagt ned i 2009.

– Skolen hadde utfordringer med lærerkrefter og organisering. Elevene oppnådde dårligere eksamensresultater enn ved andre skoler, hevder han.

Ingebrigtsen tviler på at Båtsfjord videregående skole har lavere frafallsprosent enn de andre skolene i Finnmark:

– Vi kan ikke måle det. Fagfolkene hos oss sier at Båtsfjord videregående skole ikke har en høyere gjennomføringsgrad enn de andre i fylket. Den private skolen gir ikke høyere gjennomføringsgrad over tid, mener han.

Han synes at fylkeskommunen har strukket seg langt for et videregående tilbud i Båtsfjord.

– Vi prøver så langt det er å ha utdanning det første året. Vi ønsker en offentlig løsning.

– *Hvorfor forlenger dere ikke tilbudet om videregående trinn 2 og 3?*

– Finnmark har fem kommuner med om lag 1000 innbyggere. Det er en avveining hvor mange konkrete tilbud vi vil ha. Dessuten hersker det usikkerhet rundt elevtall og økonomi, forteller Ingebrigtsen.

– *Har du ikke forståelse for at Båtsfjord vil ha den videregående skolen?*

– Nei. Hver plass kan ikke bare tenke på seg selv. Skal noen få mer, får andre mindre. Vi må se hele fylket som en utdanningsregion, avslutter Ingebrigtsen.

Seks år med kommunal videregående skole

I august 2003 åpnet daværende utdanningsminister Kristin Clemet Norges første og eneste kommunale videregående skole utenfor Oslo.

Båtsfjord videregående skole, med 34 elever, skulle bli spydspiss for Bondevik-regjeringens politikk med å overføre fylkeskommunens oppgaver til kommunene. Flere kommuner hadde lukta på ideen, men bare Båtsfjord gjennomførte.

– Kommunen har flyttet fjell ved å lykkes med denne satsingen, sa Kristin Clemet.

Inntil da hadde Nordkapp videregående skole drevet grunnkurs som filial i Båtsfjord. Nå skulle ungdommen slippe å bo på hybel i Kirkenes eller Vadsø.

Den kommunale skolen klarte å holde på elevene sine:

I skoleåret 2006/2007 sluttet bare én elev på Båtsfjord videregående skole. Det tilsvarer omtrent to prosent, sto det å lese i Finnmark Dagblad vinteren 2008. Samtidig droppet 311 elever ut av de fylkeskommunale skolene i Finnmark. Til Finnmark Dagblad forklarte Båtsfjord-rector Elin Horn det gode resultatet med at elevene var mer synlige på den lille skolen, og at de bodde hjemme.

Forsøksordningen, som opprinnelig skulle avsluttes i 2007, ble forlenget til 2009.

Da var regjeringen gått fra blå til rødgrønn. De rødgrønne var ikke interessert i å videreføre den kommunale videregående skolen. Fylkeskommunen ønsket heller ikke at prosjektet skulle videreføres. Fylkeskommunen fikk trekk i rammetilskuddet per elev som gikk i Båtsfjord, og det kostet den dyrt.

Fylkeskommunen tilbød førsteåret på videregående som fjernundervisning med toveis lyd og bilde i Båtsfjord, lik tilbudet de andre kommunene som manglet videregående skole. I Båtsfjord ble i tillegg noe lokale læreresressurser opprettet. Dessuten kranget båtsfjordingene seg til å få hele det videregående utdanningsløpet i Båtsfjord, i kombinasjon med Skype og lokalet plasserte lærere. Men i 2014 gjør fylkeskommunen endelig vedtak: videregående trinn 2 og 3 i Båtsfjord skal legges ned. De siste elevene med dette tilbudet går ut i 2015.

Styrerepresentantene i Båtsfjord Private videregående skole sier i dag til Utdanning at både offentlige evalueringer og erfaringene i Båtsfjord tilsier at den kommunale skolen var vellykka.

«Å se og høre på ondskap er begynnelsen til ondskap.»

Konfucius (551 f.Kr -479 f.Kr), kinesisk lærer og filosof

Forskning

Språklæring og sex stimulerer samme sted i hjernen

En gruppe spanske og tyske forskere har oppdaget at samme del av hjernen stimuleres når du lærer språk som når du har sex.

ILL.FOTO FREEIMAGES.COM

Når du lærer språk, stimuleres nytelsessenteret i hjernen. Det er det samme senteret som stimuleres når du har sex.

TEKST Wera Birgitte Holst

Det viser en studie publisert i Current Biology og sitert i det populærvitenskapelige magasinet Sciences et Avenir. Forskerne testet ut 36 voksne personer og fant ut at senteret for nytelse og belønning i hjernen, «striatum ventral», ble stimulert ved å lære nye ord.

Hjernen klassifiserer språklæring i samme

kategori som å spise sjokolade eller å elske.

Forbindelsen mellom å lære et språk og nytelseseffekten starter når barnet som liten lærer å snakke med sine foreldre. Relasjonen mellom dem skaper positive emosjoner og er en kilde til nytelse. I tillegg kan mekanismen ha spilt en rolle i evolusjonen. En kan tenke seg at dette har hjulpet mennesket i å utvikle språk, sier hovedforfatteren bak studiet, Rodriguez Fornells.

Studien kan bidra til utvikling av behandling for personer som har vansker med å lære språk, konkluderer forskerne.

Skjønnlitteratur

Prisbelønt norsk tegneserie får oppfølger

I 2012 kom tegneserien Drabant om graffitimalere fra Groruddalen i Oslo. Den får nå en oppfølger. I fortsettelsesboka er ett år gått, vi er i 1995, og de tidligere vennene har sklidt fra hverandre. Samtidig intensiverer Oslo kommune jakten på graffitimalerne, mens uteliv og platebransje i økende grad omfavner hiphopmusikken hovedpersonene elsker. Gammel kjærlighet og rivalisering blusser opp igjen i løpet av noen hektiske sommerdager.

Tegneserien er skapt av Øyvind Holen og Mikael Noguchi. Den første delen vant Sproing-prisen for årets beste norske tegneserie og er i år blitt en del av pensum for ungdomsskolen i lærebøker fra både Gyldendal og Fagbokforlaget.

Skoleprogram

Nytt fra «Mitt valg»

Lions Røde Fjær 2015 har i februar som mål å samle inn mellom 20 og 30 millioner kroner til Stiftelsen Det er Mitt valg. Stiftelsen driver skoleprogrammet «Mitt valg». Lærere over hele landet vil dermed få bedre tilbud om gratis kurs. Nytt i høst er også «Foreldre boka», en veiledning om hvordan foreldre kan støtte barna. «Mitt valg» benyttes av skoler over hele landet og av de norske skolene i utlandet. Flere skoler benytter programmet til særskilt tematikk. Eksempelvis har en mottaksklasse i Oslo god nytte av «Mitt valg» i integrering av elevene. Et mål i Trondheim kommunes handlingsplan er at «Mitt valg» skal benyttes i skolene for å forebygge vold og seksuelle overgrep.

Av Siv Ellen Omland, Stiftelsen Det er mitt valg og Lions Røde Fjær 2015

Sakprosa

Bokhandelens fagbokpris til Maria Berg Reinertsen

Maria Berg Reinertsen mottok nylig Bokhandelens fagbokpris på 50.000 kroner for boken «Henriette Schönberg Erken. En norgeshistorie sett fra kjøkkenbenken.»

Det finnes ikke så mange opplysninger om «kokkedronningen» Henriette Schönberg Erkens liv, men de biografiske detaljene er flettet sammen med statistikk og analyse. «Enkelte glimt fra skjønnlitteraturen bidrar også til den levende fortellingen», uttaler juryen.

Prisen er et samarbeid mellom Bokhandlerforeningen og NFF (Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening), og den er delt ut siden 2011. I årets jury deltok Trond Berg Eriksen, Marta Breen og Lars Holm-Hansen. Det er første gang

Maria Berg Reinertsen fikk Bokhandelens fagbokpris av Marta Breen på Sakprosa festivalen 25. oktober.

FOTO ANETTE ANDRESEN

prisen, som ble delt ut under Sakprosa festivalen, går til en kvinne, ifølge pressemeldingen fra NFF.

● Mexico

Sinte studenter protesterer etter at det ble kjent at bandemedlemmer har innrømmet å ha tatt livet av 43 savnede studenter.

FOTO DANIEL BECERRIL, REUTERS/NTB SCANPIX

Sinte studenter setter fyr på biler

Rasende mexicanske studenter satte 8. november fyr på biler og angrep et rådhus i delstaten Guerrero etter at det ble kjent at bandemedlemmer hadde drept 43 savnede lærerstudenter.

I Chilpancingo, hovedstaden i Guerrero, angrep over 300 studenter, mange av dem maskerte, rådhuset med steiner og brannbomber og satte fyr på et titall kjøretøyer, inkludert en politibil.

– Vi vil se våre kamerater i live, sa en student mens de andre ropte: «De tok dem i live, og vi vil ha dem tilbake i live».

Mexicanerne er i sjokk etter at riksadvokat Jesús Murillo Karam 7. november opplyste at tre arresterte bandemedlemmer har tilstått at de drepte studentene. Fra før var det

kjent at lokalt politi med bånd til kriminelle narkobander angrep fire busser med lærerstudenter i Iguala i Guerrero, drepte seks av dem og overlot de øvrige 43 til medlemmer av Guerreros Unidos-banden.

Myndighetene viste videoer der de tre bandemedlemmene fortalte at de drepte de 43 unge mennene på en søppelfylling i byen Cocula, brente likene, malte dem opp, stappet dem i sekker og kastet levningene i søpla eller en elv i nærheten.

Foreldrene til studentene nekter å godta at de er døde før de får resultatene av DNA-prøver som fire uavhengige argentinske eksperter har tatt av de forkullede likene.

Minst 80.000 mennesker er drept og 22.000 er savnet i narkotikakrigen siden 2006. (©NTB)

● Liberia

Lærere tynnes av stengte skoler

På grunn av ebolaepidemien er skolene i Liberia i Vest-Afrika stengt på ubestemt tid. Mens lærere i offentlige skoler får full lønnskompensasjon, må mange lærere i private skoler finne alternative metoder for å skaffe mat på bordet. Nettavisen World Bulletin har intervjuet blant andre læreren Augustine Tamba. Hun livnærer nå familien ved å selge chips på gata.

– Administrasjonen ga oss 3000 liberiske dollar for en måned, og de sa at de skulle søke om ekstra pengegaver fra givere. Siden har jeg ikke hørt noe. Andre lærere får inntekter ved å undervise barn i nabolaget.

Ved utgangen av oktober var det registrert 4922 dødsfall i den pågående ebolaepidemien. Så godt som alle de døde var fra nabolandene Guinea, Sierra Leone og Liberia.

● Tyrkia

Lærerorganisasjon vil ha innstramminger

Den tyrkiske lærerorganisasjonen Egitim-Bir-Sen har bedt myndighetene om å gjøre det frivillig å lære å servere alkohol for elever innen hotell- og restaurantfag, og de argumenterer med at en del av elevene er under 18 år. Lederne peker også på at det finnes rundt 30 halal-hoteller i landet, der det ikke er nødvendig å kunne servere alkohol for å jobbe. Egitim-Bir-Sen tar ofte til orde for endringer som skal bringe samfunnet mer i samsvar med tradisjonelle verdier. Organisasjonen samla blant annet inn 12,3 millioner underskrifter for å oppheve forbudet mot religiøse hodeplagg for offentlig ansatte og vant fram med kravet.

LÆRERIKE OG AKTIVE KLASSETURER MED CLUB ENGLAND

KR. 900,-
RABATT PR. PERSON - BESTILL NÅ!

«Living English» språkkurs og mye moro! Perfekt som start eller avslutning på 10. klasse. Gratis lederplasser. Vær raskt ute hvis klassen vil reise i juni eller om høsten 2015.

Scarborough med York

Spennende ferieby med flotte strender og Englands råeste fornøylespark. Besøk den verdenskjente kulturbyen York med The Viking Centre. Kan kombineres med London eller Skottland.

Brighton med London

Englands mest berømte ferieby - nesten en forstad til London, som vi besøker på flere dagsturer. Et fantastisk reisemål hvor dere treffer ungdommer fra hele verden.

www.clubengland.net
info@clubengland.net

900 22 310
22 11 13 33
55 56 02 02

Torun Nordgård

Hvem
Rådgiver ved Skedsmo voksenopplærings-senter i Akershus

Aktuell
Arrangerer egen årlig yrkesmesse for å nå deltakerne i voksenopplæring.

Viser vei til arbeidet

Hvert år hentes tidligere elever tilbake til voksenopplæringa i Skedsmo for å vise deltakerne jobbene som finnes – på en måte som treffer dem.

TEKST OG FOTO Torkjell Trædal

Tannpleier Kim Tran stilte opp med både munnskyllemiddel og informasjon om jobben sin ved forrige yrkesmesse våren 2014.

FOTO TORUN NORDGÅRD

– **Jeg har** gått på høyskole og har utdanning innen økonomi. Drømmen min var å jobbe i en bank, men jeg har ikke fått godkjent utdanningen min i Norge. Nå håper jeg å finne en ny vei, og kanskje jobbe med elektro, sier Omid Selimy.

Han og Kamal Maroufi er deltakere ved Skedsmo voksenopplærings-senter i Akershus. De har begge et mål om å få seg jobb. Nå sitter de på hver sin stol på voksenopplærings-senteret i industrifeltet på Skedsmokorset.

– Drømmen min er å bli bussjåfør. Jeg tror mange kan jobbe, men ikke vet helt hvordan de kan få seg et yrke, forteller Maroufi.

Nettopp dette problemet merket også rådgiver Torun Nordgård for noen år siden. Hun reiste rundt på yrkesmesser med deltakerne på voksenopplæringa, men yrkesmessene klarte ikke å nå fram til deltakerne som kunne lite norsk.

– Det var veldig få utenlandske personer som sto på stand og som deltakerne kunne identifisere seg med. Det var mye bråk, folk snakket raskt, og brosjyrene som ble levert ut, var vanskelige å lese, forklarer Nordgård.

Da fikk hun en idé. Hun laget en helt egen yrkesmesse.

Vil ha rollemodeller

Siden 2008 har Nordgård brukt skolens nettverk til å få yrkesaktive med fast jobb og innvandrerbak-

grunn til å komme og fortelle om jobbhverdagen og veien dit.

– Det har vært viktig å vise fram et bredt spekter av yrker. Vi har 700 deltakere her, og de har veldig forskjellig bakgrunn. Noen har høyere utdanning og lærer seg norsk, andre har ikke grunnskole, forteller hun.

Derfor har politifolk, renholdere, barnehageassistenter, økonomer, lektorer, drosjesjåfører og mange andre yrker hver vår vært representert på den årlige yrkesmessa, som arrangeres på voksenopplærings-senteret.

Tidligere studenter har kommet tilbake for å vise fram hva de jobber med i dag. Fastlegen til en av de ansatte har kommet for å vise fram legeyrket.

– Deltakerne på voksenopplæringa trenger rollemodeller. Det kan være tungt å komme til Norge med fire år med universitetsutdanning og ikke få det godkjent. Da er det fint å kunne se noen som har vært i samme situasjon og som har lyktes, tror Nordgård.

Hun mener det er avgjørende at deltakerne på voksenopplæringa får øynene opp for mulighetene.

– Det kan være vanskelig å se for seg hvordan livet skal bli om noen år. Jeg er mange ganger blitt forbauset over hvor lite konkrete framtidsplaner deltakerne våre har, sier Nordgård.

– Yrkesmessene hjelper oss å få informasjon om yrkene vi ikke får så lett andre steder, sier Kamal Maroufi (t.v.) og Omid Selimy, deltakere ved voksenopplæringa. Her sammen med rådgiver Torunn Nordgård.

– Det hjelper oss

På voksenopplæringas egen yrkesmesse får deltakerne tid til å sette seg inn i yrkene på en måte de forstår.

Nordgård sier hun får mange positive tilbakemeldinger fra deltakere og lærere. Og tidligere deltakere lover å vende tilbake.

– Det er deltakere på voksenopplæringa som sier når de slutter at de skal komme tilbake til yrkesmessa. I fjor kom det en jeg holdt norskkurs for i 1999. Nå er han restaurantsjef for tre restauranter, smiler Nordgård.

Deltakerne kan gå fra stand til stand, stille spørsmål og jobbe med materiell Nordgård selv har laget om yrkene. Når yrkesmessa er ferdig, har hun som rådgiver utvidet åpningstid. Nord-

gård anbefaler også andre å legge til rette for egne yrkesmesser.

– Også andre bør kunne få til dette. Jeg begynner i god tid, ringer rundt og lodder stemningen blant mulige deltakere. Det er mange som velger å stille opp for en sjokolade og en tale. Det er klart det er mye jobb, men det blir lettere med årene.

De to deltakerne ved voksenopplæringa, Kamal Maroufi og Omid Selimy sier de setter stor pris på yrkesmessa.

– Man kan finne seg nye yrker. Jeg snakket med en bussjåfør på yrkesmessa. Han ga meg god informasjon jeg ikke fikk andre steder, slår Maroufi fast.

– Det er viktig for oss å få informasjon om hvordan vi skal gå fram for å få jobb. Dette hjelper oss, sier Selimy.

«I fjor kom det en jeg holdt norskkurs for i 1999. Nå er han restaurantsjef for tre restauranter.»

Torun Nordgård

Reis med Utdanning og Albatros Travel

Det beste av Nord-Italia

Gardasjøen, Venezia, Verona og Sør-Tyrol
– med norsk reiseleder, 7 dager

Avreise 11/5 2015 kr **8 998,-**

Albatros

www.albatros-travel.no/ut
Vennligst opplys reisekode LR-UTD
Ring på tlf: 800 58 106

Folkehøgskolene

Jubilærer og prote

Folkehøgskolene feiret 150-årsdag i Hamar kulturhus 1. november. Samtidig foreslår regjeringen budsjettkutt. Rektorene protesterer og elevene demonstrerer.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Grunnen til at 150-årsjubileet feires på Hamar, er at Sagatun, Norges første folkehøgskole, ble etablert her 1. november i 1864. Sagatun ble nedlagt i 1891, men bygningene er fredet. I Strandgata i Hamar sentrum står statuen av landets første folkehøgskolebestyrer, teolog Olaus Arvesen.

Jubileumsarrangementet «Stemmer» fant sted i Kirsten Flagstad-salen i Hamars nye kulturhus.

Nåværende og tidligere folkehøgskoleelever opptrådte med musikk, sang, dans og kor. «Stemmer» spiller på det demokratiske og kulturelle bidraget folkehøgskolene har gitt til det norske, nordiske og internasjonale samfunnet.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen holdt festtale fra scenen. Mange av de rundt 1000 gjestene i Hamar kulturhus mente at ministeren har et forklaringsproblem, siden regjeringen vil kutte 35 millioner kroner av folkehøgskolenes budsjett. Kuttforslaget fikk 3000 elever til å demonstrere utenfor Stortinget i oktober.

Samme år som folkehøgskolene fyller 150 år, er Grunnloven 200 år. Under forestillingen mottok Isaksen demokratibudstikkene, i form av fem minnepinner som har gått til alle landets 76 folkehøgskoler. De fikk i oppdrag å gjennomføre et åpent arrangement om demokratiet og grunnloven og kopiere det inn på budstikka.

● Finansiering av folkehøgskoler

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015 er det samlede tilskuddet til folkehøgskolene på 748 millioner kroner.

Det foreslås å kutte 22,7 millioner kroner til korte kurs for voksne. Studiefinansieringen for elever er foreslått redusert fra 10 til 9 måneder. Det innebærer et kutt på 12 millioner kroner.

Et skoleår kan koste fra kr 73.000 – kr 136.000. Variasjonene i pris skyldes at noen linjer og studieturer har høyere kostnader enn andre. Elevene kan få stipend på kr 39.140, samt ta opp studielån.

I Norge er det 76 folkehøgskoler med til sammen over 300 ulike fag. I tillegg er det to folkehøgskoler for seniorer. Av skolene er 48 frilynte folkehøgskoler, mens 30 er kristne.

sterer

Elever fra seks folkehøgskoler opptrådte i Hamar kulturhus under festforestillingen; Toneheim, Hedmarktoppen, Follo, Romerike, Ringerike og Øytun.

Sagatun, villaen til Mix og Herman Anker, huset Norges første folkehøgskole. I hagen står en statue av datteren, den kjente kvinnesaksforkjemperen Katti Anker Møller.

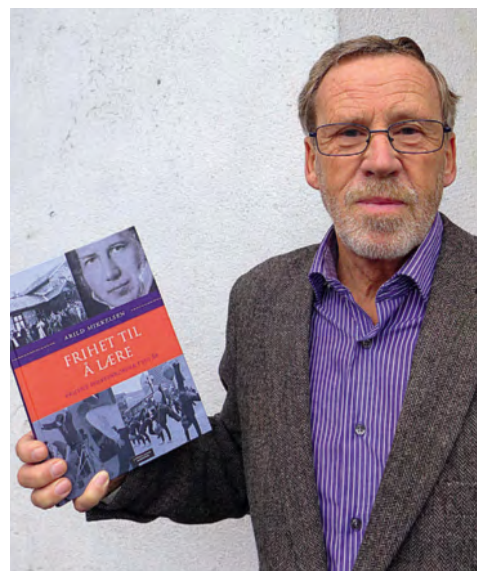
Tre bøker om historien

I år har det kommet ut tre bøker som hver på sin måte forteller om folkehøgskolenes historie. I boka «Frihet til å lære» risser Arild Mikkelsen opp det idéhistoriske bakteppet. Mikkelsen har bakgrunn som rektor ved Buskerud Folkehøgskole i Darbu.

– De første 100 årene er ganske godt dokumentert. Men det finnes ingen samlet oversikt over folkehøgskolens historie fra de siste 50 årene. Derfor påtok jeg meg å skrive boka, som er basert på ulike skriftlige kilder, for det meste årbøker og tidsskrifter, forteller Mikkelsen til Utdanning.

– Norsk folkehøgskole er inspirert av dansken Nikolai Frederik Severin Grundtvig og den danske folkehøgskolen. Det har vært en tett kontakt mellom folkehøgskolene i Norden, sier Mikkelsen.

Folkehøgskolene var opptatt av folkestyre, nasjonsbygging og nasjonal bevissthet. Ole Vig (1824–1857) var en norsk skole- og folkeopplys-

Tidligere folkehøgskole- rektor Arild Mikkelsen har skrevet bok om folkehøgskolenes første 150 år.

Familie og venner er samlet i Vang kirke for å høre elevene på Toneheim synge i kor, spille i orkestre og i jazzensembler. Flere opptrådte solo. Skolen ønsker at flest mulig skal delta, og alle som ville, fikk opptre. I kirken er det bokstavelig talt høyt under taket, og nivået på de musikalske framføringene er også høyt.

ningsmann som arbeidet for utdanning for alle.

– Vig regnes av mange som den norske folkehøgskolens far, selv om Vig ikke selv fikk oppleve skoleslagets etablering i løpet av sitt korte liv. Han var også mannen bak den første organiseringen av lærerne i Norge, forteller Mikkelsen.

En bønne kjærlighet

Professor Tom Tiller har skrevet boka «Læringskoden». Utgangspunktet er brev fra en rekke tidligere og nåværende elever. Tiller forteller at mange av elevene forteller om nederlag i grunnskolen og videregående, men folkehøgskolen gir elevene ny tro på seg selv.

– En elev sier det slik: «Folkehøgskolen var en gigantisk bønne med kjærlighet som jeg virkelig trengte». Det er nettopp her læringskoden ligger, sier Tiller.

Også de kristne folkehøgskolen har fått en egen bok. «For felles sak» er skrevet av Leon Haugsbø og Odd Haddal. Boka markerer at Noregs kristelige folkehøgskulelag er 100 år i 2014. I hovedsak forteller boka om tiden fra 1984 til 2014.

Et mangfoldig tilbud

De frilynte folkehøgskolene er tilknyttet Informasjonskontoret for folkehøgskolen, mens de kristne er tilknyttet Informasjonskontoret for kristne folkehøgskoler.

Fagtilbudet varierer. Her tilbys friluftsliv, dans, musikk, ekstremidrett, filosofi, psykologi, bil og motor, hundekjøring, seiling, kunst- og håndverk, miljøfag, spilldesign, mediefag eller teater.

– Skoleåret 2014/15 hadde folkehøgskolene 6819 elever. Det er en økning på 1,4 prosent fra forrige

år. Tallet tilsvarer rundt tiendeparten av et årskull med 19-åringer, forteller Dorthe Birch, daglig leder for informasjonskontoret for folkehøgskolen.

Folkehøgskolen er i utgangspunktet for alle. Det som kreves, er motivasjon og en innsendt søknad. Et fåtall folkehøgskoler opererer med opptakskrav dersom de har fag som krever et visst ferdighetsnivå.

Folkehøgskolene gir ikke karakterer. Et fullført skoleår gir 2 tilleggspoeng for opptak til høyere utdanning.

Vil ikke trekke støtten

– Til de som hevder at budsjettkuttet er et første skritt mot en nedtrapping av støtten til folkehøgskolene, har jeg følgende beskjed: Det er ikke riktig. Folkehøgskolene er viktige, sier Isaksen til Utdanning.

– *Men det har vært kraftige protester mot kuttene. Hva tenker du om det?*

– Studentene får i dag studiestøtte for 10 måneder, selv om skolen bare varer i 9. Derfor foreslår vi å kutte ned på studiestøtten med en måned. Og så kutter vi i midlene til korte kurs for voksne. Men kuttene rammer ikke kjernevirksomheten, sier Isaksen.

– Jeg vurderte folkehøgskole etter videregående, men valgte det ikke. Etter å ha sjekket ut katalogene over hva folkehøgskolene tilbyr nå, fant jeg ut at jeg ville valgt sirkuslinja ved Fjordane folkehøgskule. Tenk så mye morsommere denne talen kunne vært hvis jeg hadde syklet på enhjulssykel, mens jeg sjonglerte. Og så kunne jeg tryllet fram noen ekstra penger fra budsjettet, sa han.

«Etter å ha sjekket ut katalogene over hva folkehøgskolene tilbyr nå, fant jeg ut at jeg ville valgt sirkuslinja ved Fjordane folkehøgskule.»

Torbjørn Røe Isaksen, kunnskapsminister

Spilleglede på Toneheim

En av skolene som bidro under festforestillingen «Stemmer» var Toneheim folkehøgskole.

Skolen på Hamar har spesialisert seg på musikkutdanning innen jazz, klassisk og folkemusikk. Skolens slagord er «Mennesket og musikken i sentrum».

Toneheim kan vise til en lang skrytliste over kjente musikere som har gått her. Folkehøgskolen kunne lett blitt en eliteskole innen musikk. Men det bryter med folkehøgskolens verdigrunnlag.

– Felles for våre 160 elever er at de ønsker å drive med musikken, utvikle seg og lære mer. Vi krever ikke at de skal satse på en karriere som utøvende musikere, komponister eller dirigenter. Skolen er åpen for alle. Her er det først til mølla og ingen opptaksprøver. Men elevene må sende søknad og velge seg et hovedinstrument, sier rektor Jon Krognnes.

Folkehøgskolen tar også imot internasjonale studenter og elever med sammensatte læreansker. I tillegg til musikk lærerne har skolen egen musikkterapeut.

– Toneheim skal være et sted å styrke selvfølelsen og få selvtillit. Elevene skal bli trygge både som musikere og mennesker, sier Krognnes.

Frihet med faste rammer

Elevene på Toneheim har stor frihet, men innen faste rammer. Alle elever har plikt til å møte til morgensamlingene, og fravær registreres. I fag der det er hensiktsmessig, nivådeles elevene. Alle får en-til-en-undervisning på sitt instrument. Elevene spiller i ensembler og holder konserter. Øving og konserter skjer ofte på kvelder og i helger. Derfor er skoleåret komprimert.

– Det siste er årsaken til at vi har protestert kraftig mot regjeringens forslag til kutt i studiestøtten fra 10 til 9 måneder. Våre elever har rett og slett ikke tid til å jobbe ved siden av skolen, sier Krognnes.

Blir prisen for høy, er han redd folkehøgskolene vil ende opp som et tilbud til unge med

På øvingsrommene treffer vi elevene Robin Løvøy (19) som spiller saksofon, Kristian Ferenc Sylthe (19) som spiller cello og Katie Smedley (18) som spiller fiolin. Alle tre har musikere i familien og de satser på en karriere innenfor musikk. De trives med den friheten Toneheim folkehøgskole gir dem til å satse.

rike foreldre. I dag koster ett år på folkehøgskole rundt 100.000 kroner i snitt, men elevene har rett til stipend.

Den dagen Utdanning er på Toneheim, over elevene til ulike konserter helgen etter. Under åpen dag var over 600 til stede for å høre konserter i Vang kirke, i skolens aula og andre av skolens lokaler. Her var det kor, orkester, jazzensemble og korps.

Tre som har funnet tonen

Utdanning banker på til tre av elevene som øver.

Robin Løvøy (19) spiller saksofon. Han holder på å komponere en jazzlåt. Løvøy noterer noter og prøver seg fram. Før han kom til Toneheim, gikk han på musikklinja ved Manglerud videregående skole i Oslo. I tillegg til en musikkariere kan han tenke seg å bli musikk lærer.

I naborommet finner vi Kristian Ferenc Sylthe fra Molde som spiller cello.

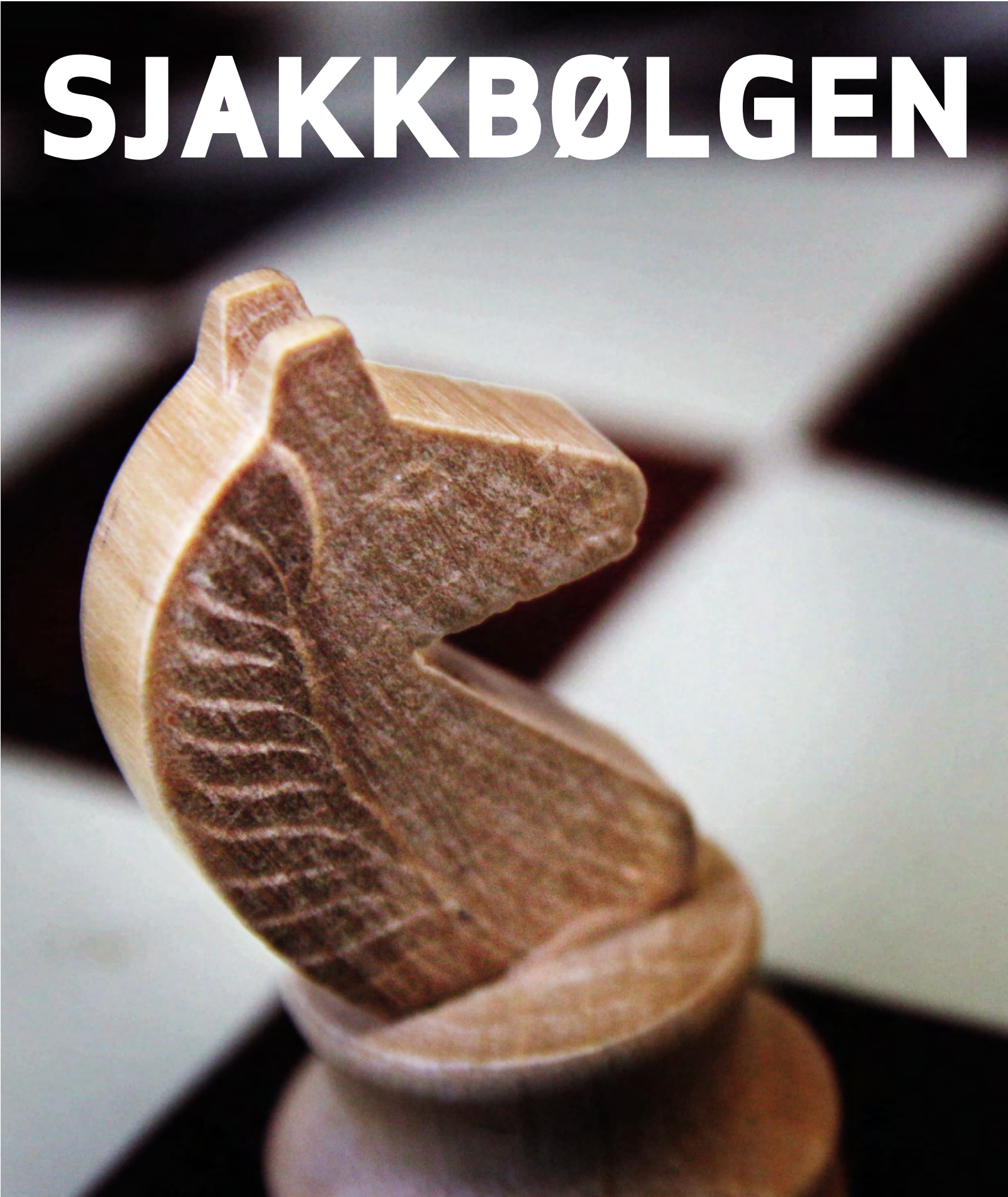
– Jeg sa opp jobben min i Trondheimsolistene for å gå ett år på Toneheim. Til å begynne med lurte jeg litt på hva jeg hadde gjort, sier han. Men nå angrrer han ikke.

– Jeg oppdaget fort at det er mange dyktige musikere og lærere her, og jeg har god tid til å øve, sier han.

Katie Smedley er en av utenlandsstudentene. Hun kommer fra Jacksonville i Florida. Smedley har spilt fiolin siden hun var 12 år. Hun trives på Toneheim og skryter både av medelever og lærere, men å bo på internat langt borte fra familien er krevende, innrømmer hun. Smedley satser på en karriere som musiker og har tenkt seg på høgskole enten i USA, Norge eller et annet land etter Toneheim.

SJAKKBØLGEN

over Skole-Norge

Sjakk i skolen blir nå løftet helt til Stortinget. Et godt verktøy for læring, sier entusiastene. Det er det lite bevis for, sier kritikerne.

TEKST OG FOTO Jørgen Jelstad og Ståle Johnsen

– **Elevene hadde** et eget analysebrett framme i lunsjen, sier lærer Eirik Fossmark om fjorårets VM-kamper i sjakk. Det var da Jørgen S. Gjødrem begynte å spille.

– **Jeg begynte å spille sjakk** da Magnus vant VM i fjor, sier Jørgen S. Gjødrem, som går i 7. trinn på Sandved skole i Sandnes i Rogaland.

Han skuer ut over brettet. Løfter hånden, først prøvende, så mer bestemt.

– Da tar jeg dronninga, sier han og slår med tårnet på E1.

På andre siden av bordet skjærer Sunniva Gundersen en grimase og legger haken i hendene.

– Vi lærer å tenke framover og se etter løsninger, sier hun og slår ut en hest.

– Jeg er i alle fall blitt flinkere til det.

– Sjakk motiverer

Eirik Fossmark er en av flere lærere på skolen som jevnlig bruker sjakk i undervisningen.

–Det er enklere i disse dager, med all blesten rundt det, sier Fossmark.

Tre meter fra klasserommet til 7. trinn er et helt skap fylt av brett og brikker. Den lokale sjakkklubben bruker skolens lokaler, og samarbeidet med dem er viktig for sjakkinteressen på skolen. I fjor stilte Sandved med skolelag i turneringen Norway Chess og ble nummer to av rundt 50 lag. Fossmark har tro på at sjakk kan ha en positiv effekt på elevene.

– Jeg tror det øver mental utholdenhet, og kanskje kan det ha en viss effekt på matematikkforståelsen, som å se mønstre og beregne varianter. Men først og fremst er det snakk om alt man får gratis fordi man synes sjakk er gøy å holde på med. Det er motiverende, sier Fossmark.

Det er flere som ønsker å utnytte sjakkfeberen til mer bruk av sjakk i skolen.

– Norge er et u-land i skolesjakk

Generalsekretæren i Norges Sjakkforbund, Geir Nesheim, forteller at de forbereder en sorsatsing på sjakk i skolen.

– Norge har vært et u-land når det kommer til >

– Det er et spill man kan lære en del av, sier Daniel Høyland (t.v.), som vant fjorårets skolemesterskap. Joachim Julian Klausen mener han sliter litt i partiet mot skolemesteren.

Årets elever på 7. trinn er de ivrigste sjakkspillere lærer Eirik Fossmark har hatt på Sandved skole. Melany Gnanaseelan gir Sunniva Gundersen en god sjakklem etter partiet.

skolesjakk, sier Nesheim.

Forbundet ser en tydelig Carlsen-effekt, med 25 prosent økning i medlemstallene bare i år. Nå vil de gripe muligheten til å øke interessen ytterligere for skolesjakk. De har allerede gjennomført et treårig prosjekt om sjakk i skolen som ble avsluttet sommeren 2013. Da ble det gitt sjakkopplæring til tusenvis av skolebarn, og fem tusen gratis sjakkbrett ble delt ut til skoleklasser.

– I EU snakkes det om å innføre sjakk som en del av pensumet i skolen, og i USA har allerede halvparten av statene sjakk på pensum. Så Norge ligger litt etter, sier Nesheim.

Akkurat nå jobber en tidligere norsk kunnskapsminister med å ta skolesjakken opp i Stortinget.

Skolesjakkbølge

– Det går en bølge internasjonalt der mange land tar i bruk sjakk som et læringsverktøy i skolen, sier SV-politiker Bård Vegar Solhjell.

Sammen med andre stortingspolitikere og Sjakkforbundet jobber han med å få til en stortingshøring om sjakk i skolen.

– Sjakk skal ikke være noen obligatorisk aktivitet eller en ny tidstyv. Men jeg er opptatt av om dette kan være et verktøy som det er mulig for lærere å velge å bruke i skolene, sier Solhjell.

– Skal sjakk prioriteres over andre metoder?

– Nei, jeg er tilhenger av metodefrihet i skolen. Jeg tror heller ikke at man ennå kan dokumentere at sjakk fremmer bedre læring. Det finnes studier som antyder at det kan føre til bedre læring og har positive sosiale effekter, men dette er ikke godt nok dokumentert, sier Solhjell.

På andre siden av Nordsjøen sitter en professor som er enig i akkurat det.

– Ikke støtte i forskning

– Bevisene for at sjakk har positive effekter på læring, er veldig svake, skriver Fernand Gobet i en e-post til Utdanning.

Sveitseren er professor i psykologi og forsker ved University of Liverpool. I tillegg er han internasjonal stormester i sjakk. I 2005 gjennomgikk han og kollegaen Guillermo Campitelli all forskningen som var gjennomført på læringseffekter av sjakk. De konkluderte med at studiene hadde lav kvalitet, og bevisene for positive effekter var svært svake.

Gobet har ikke endret mening, selv om mer forskning er gjennomført siden den gang.

– De fleste av disse har funnet en positiv effekt av bruk av sjakk i utdanningen, men funnene er vanskelige å vurdere fordi studiene ikke hadde en forskningsmessig sterk design. Min konklusjon er den samme nå som den gang, at bevisene er veldig svake, skriver Gobet.

– Synes du det er en god idé å oppmuntre til bruk av sjakk i skolen?

– Personlig mener jeg at eventuelle positive effekter av sjakk sannsynligvis oppstår tidlig, for eksempel i de første tjue timene med undervisning. Det vil da handle om enkle, men viktige ting, som å lære å tape og å lære å tenke før man tar en avgjørelse. Etter dette blir læringen veldig spesialisert, og det er lite trolig at det vil ha overføringsverdi til andre områder, skriver Gobet.

Satte sjakk på pensum

Flere land satser stort på bruk av sjakk i skolen. I Armenia gjorde de likeså godt sjakk obligatorisk i grunnskolen fra 2011.

– Armenias erfaringer med å undervise sjakk i skolen er et godt eksempel for hele verden, sa Magnus Carlsen til News.am Sport,

da han besøkte Armenia tidligere i år.

I USA er Carlsen en av støttespillerne for det interaktive sjakkprogrammet First Move. De har som mål å samle inn over 30 millioner kroner for å få First Move ut til en halv million elever innen 2017. I Storbritannia ønsker organisasjonen Chess in Schools and Communities å nå ut til 400 skoler i løpet av neste år.

Entusiasmen for sjakk i skolen er godt hørbar også fra våre naboland.

– Det bobler!!!

– Rundt om i verden bobler det!!! skriver Jesper Hall i en e-post til Utdanning.

Han er en sentral person bak Sveriges Schackförbunds satsing på sjakk i skolen. Han er også ny leder for ECU Chess and Education, som skal jobbe med sjakk i skolen i Europa. Over ti tusen svenske barn spiller sjakk på skolen én gang i uka, og Hall mener sjakk bidrar til å utvikle barn sosialt og intellektuelt.

– Målet skal være utvikling for barna, ikke først og fremst å få fram gode sjakkspillere, skriver Hall.

Han mener Carlsen-effekten gir Norge en unik mulighet for å satse på sjakk i skolen.

– Hva med forskerne som mener det er svakt belegg i forskningen for å hevde at sjakk gir læringseffekter?

– Det meste tyder på at sjakk virkelig har positive effekter på barn, både

«Bevisene for at sjakk har positive effekter på læring, er veldig svake.»

Fernand Gobet
professor i psykologi
ved University of Liverpool

De to stormestrene i sjakk, Simen Agdestein og Olga Dolzhykova, vil ha mer sjakk i skoler og SFO. – Elever som tidligere har slitt med skolemotivasjonen, får økt selvtillit og en oppblomstring når de lykkes med sjakken, sier Agdestein.

sosialt og intellektuelt, men for å kunne få et virkelig solid resultat kreves det flere og bedre studier som koster penger, skriver Hall.

Han peker på at de fleste sjakkforskerne mener alle tegn tyder på positive effekter, og han får støtte av sin danske kollega.

– Skolesjakk støttes av danske eksperter og utenlandske undersøkelser. Vi har et stort ønske om å få gjennomført en skikkelig forskningsstudie på effektene, og vi har søkt flere store fond om støtte til dette, men dessverre uten hell, skriver Mads Jacobsen i en e-post til Utdanning.

Han er generalsekretær i organisasjonen Dansk Skoleskak, som har eksistert i over femti år. Jacobsen mener sjakk blant annet kan bedre elevenes matematikkferdigheter, og i Danmark utdanner de skolesjakkklærere på todagers kurs. Over 350 skoler tilbyr skolesjakk.

– Etter en nedgang på 1990-tallet har skolesjakken i Danmark opplevd en stor vekst de siste ti årene, skriver Jacobsen.

På Norges Toppidrettsgymnas sitter to internasjonale stormestere og ivrer for mer sjakk blant barn og unge.

Sjakk inn i barnehager

Simen Agdestein og Olga Dolzhykova tilbyr sjakkkurs til skoler, SFO og barnehager gjennom dragulf.no. Utdanning møter dem på Norges Toppidrettsgymnas i Bærum i

Akershus, hvor Agdestein er hovedtrener for de 12 elevene på skolens sjakklinje.

– Vi opplevde en enorm økning i sjakkinteressen i forbindelse med fjorårets VM-match, da Magnus ble verdensmester. På en turnering vi arrangerte like etter, møtte det opp hele 400 deltakere, et antall vi ikke hadde vært i nærheten av tidligere, sier Agdestein.

Dolzhykova har en doktorgrad fra Ukraina, hvor hun har sett på sammenhengen mellom sjakktrening og kognitive ferdigheter. Forskningsresultatene viste positive sammenhenger når det gjaldt både IQ og korttidshukommelse, ifølge Dolzhykova.

– Vi delte elevene inn i tre grupper. Én gruppe elever fikk vanlig undervisning, en annen gruppe fikk interaktive oppgaver, mens den tredje gruppen fikk sjakkundervisning. Det var tydelig at elevene som fikk sjakkundervisning, gjennomgående fikk de beste resultatene, sier hun.

Hun kjenner godt til kritikken fra Fernand Gobet.

– Men han har fortrinnsvis sett på læringseffekter når det gjelder voksne personer. Vi forsket på barn, og våre resultater peker i en klar positiv retning, sier Dolzhykova.

Agdestein skyter inn at sjakk i skolen også kan ha andre fordeler.

– Vi ser stadig eksempler på at elever som tidligere har slitt med skolemotivasjonen, får økt selvtillit og en oppblomstring når de ser at de lykkes med sjakken, sier han.

De to stormestrene vil gjerne ta sjakken et skritt videre – inn i barnehagene.

– Dette er foreløpig i startgropen, men vi har allerede innledet samarbeid med noen få barnehager. Går det bra, tenker vi på å søke prosjektmidler til våren for eventuelt å kunne utvide tilbudet, sier Dolzhykova.

Elevene lærer hverandre

På Sandved skole får datamaskinene langs vegene stå i fred. Isteden er det et over tusen år gammelt spill som fenger elevene. Daniel Høyland og Joachim Julian Klausen forteller at de spiller sjakk på skolen omtrent hver tredje uke.

– Han har en bedre stilling enn meg, og han har en bedre plan enn meg, sier Joachim og synker ned med haka mot pulten. Stirrer ut over krigen på brettet.

– Tror dere at dere lærer noe av sjakk?

– Det er veldig mye strategi i det. Du lærer å tenke framover for å finne ut hva du bør gjøre, sier Daniel, som vant fjorårets skolesjakkturnering og kan smykke seg med statusen som skolens beste sjakkspiller.

Lærer Eirik Fossmark sier det er individuelt hvor fort elevene lærer seg spillet.

– Jeg bruker i stor grad elever som kan sjakk til å lære det bort. Å forklare andre er veldig god trening, og ofte diskuterer elevene over brettet og forklarer hverandre hva de gjør og hvordan de tenker, sier Fossmark.

Senere denne dagen skal noen av elevene på 7. trinn lære elever på 3. trinn å spille.

– Er alle med og spiller?

– Nei, du får ikke med absolutt alle. Jeg kombinerer ofte sjakk med lesing, slik at de som ikke vil spille sjakk, kan lese. Jeg presser ikke elevene til å spille sjakk.

– Blir noen av elevene dine veldig gode?

– Det er mange talenter, og jeg kan slite med å slå enkelte av dem. Det er nesten så jeg ikke tør å spille mot dem lenger, sier Fossmark og ler.

> Les Utdannings serie om Sjakk i skolen på utdanningsnytt.no/skolesjakk.

«Det meste tyder på at sjakk virkelig har positive effekter på barn, både sosialt og intellektuelt.»

Jesper Hall
Sveriges Schackförbund

Forventning

– Skal vi lage Julesjokolade, spør Mia (2) i barnehagen på Galterud. – Nei, svarer de voksne, vi skal lage julenisser. Mia ser forventningsfullt mot bordet der trekubbene som skal bli nisser, står sammen med limflaskene på kjøkkenet i barnehagen som tidligere blant annet har vært skole.

Nissemotorikk

– Er det her du vil ha lua på nissen din, spør Marita Bråten, pedagogisk leder i Galterud barnehage. – Ja, svarer Mia (2). Her skal det bli nisse – hennes egen nisse som kan gis bort som julegave til bruk og glede som julepynt år etter år etter år. Sammen med de andre toåringene i barnehagen på Galterud i Sør-Odal i Hedmark, lager Mia nisser av trekubber. Også Frida (2) ordner utstyr til nissen på bordet foran henne. Her lages ikke bare julepynt, her øves også finmotorikk.

Små hender skaper julestemning

Ingenting er som å finne gaver lagd av små barnehender, under et pyntet juletre. Som i resten av Norge, er barnehageungene på Galterud i Sør-Odal godt i gang med forberedelsene.

TEKST Wenche Schjønberg

FOTO Erik M. Sundt

Rød på nesen

Nissens nese farges rød. En ordentlig rød nese skal han få, under blå øyne. Det kom visst litt farge på hendene også, men det er sånn det skal være på et skikkelig juleverksted.

Se på oss!

- Her er nissene våre, viser toåringene på Galterud. Det er alvor når produktet skal vises fram, etter vel en times jobb inne på kjøkkenet. Toåringene er slitne, men fornøyde, og preget av stunden lar de seg fotografere med hver sin nisse. Fra venstre: Mia, Fredrik, Erik, Olivia og Alma.

Stødig nå!

Erik tegner munn på nissen med stødig hånd, dypt konsentrert. Det er juleverksted, og det er nå det gjelder for at nissen skal bli kjempefin.

Glede andre

Ungene og de voksne har satt opp et fugletre med mat i, lagd av ungene: hjemmelagde meisemenn eller meisedamer, lagd i form som pepperkaker. Stolt betrakter Linus (5), Herman (5), Lucas (5) og barnehagestyrer Gro Merete Andersson verket. Gro Merete forklarer at ett av målene i adventstiden er å gi barna gleden av å glede andre. – Barna gir gaver til Frelsesarmeen på Kongsvinger, går Lucia-tog på Skyrud sykehjem, lager gaver til familien sin og arrangerer Luciafest for familien i barnehagen.

Meisegryte

Røra til meisebollene til småfuglene lages ute, i en stor gryte. Det går fint an å lage julepynt som blir til julemat for småfuglene ute, selv om det er litt hustrig og kaldt på Galterud. Herman (5) sjekker innholdet i kjelen, mens Linus følger spent med.

Leirbål

Det smaker med litt mat rundt leirbålet etter en økt med juleverksted i barnehagen, og bålet i lavvoen gir god varme. Fra venstre: Lucas (5), Erle (4), Sandra (5), Emmelin (4) og Anne Marthe Ramstad, som er praksiselev i barnehagen.

«Meisemann»

Herman (5) har stappet meiserøre oppi en pepperkakeform så det blir en stor «meisemann». Bendic (3) ser på hva Herman gjør, mens Erle (4) venter på tur til å lage sin fuglemat.

Fuglemat

Ikke pepperkaker, men fuglemat, ferdig lagd på Galterud.

Petit

Gjør regning med regn

● **Ole Foss**
skribent og lærer

ARKIVFOTO: PRIVAT

Skal man først ha med volum og liter å gjøre, da er ingenting som vann. Vann-skelige oppgaver? No way in Norway! Vi har vann så det rekker. Og regn.

Regningens dag var i år lagt til en torsdag mer regnfull enn noen kunne ønsket seg. I klartekst; ingen hadde ønsket seg det. Det øset ned, og det øste opp ungene også. Beskjed: Møt på idrettsplansen! Ingen av lærerne ropte høyt hurra heller, men planer er til for å følges. Og fylles. Min A4-plastlomme med papir var i sørgelig forfatning allerede etter halvannet minutt.

Oppregningen på plassen ga minus i regnskapet. Og pluss i bøtteskapet. To av 7.-klassingene uten vannrette alibi hadde søkt tilflukt der. Renholderen syntes ikke det var grei skuring.

Post 7: Sandbassenget. Nå mye basseng, lite sand. Oppgave: Fyll et oppgravd basseng på 2 x 3 meter med 10-litersbøtter. Hvor mye vann trengs, om bassenget er 25 cm dypt? To på 1. trinn gråt allerede før oppgaven var lest opp. Og løst opp i A4-konvolutten. Men jeg hadde sikret meg bilde på min Samsung Galaxy 5 som tåler vann! Fadderne blant oss tok seg av de små sytekoppene, mens de andre så seg fortvilet rundt. Galaxyen deiset i bakken.

For moro skyld var første del av oppgaven å finne de to bøttene etter et matematisk genialt formulert kart. «Gå 40 meter mot øst» ... men hva

var det med «moro skyld»? Undertegnede tok seg den frihet etter 17 minutter å vise hvor bøttene var gjemt og dekket over med kvister og blad. Herlig med naturskoleområde!

6.-klassingen Thea mente bassenget ville fylle seg sjøl i øsregnet.

– Nei! Kom igjen folkens! Her skal det jobbes!

Og jammen fikk de fart på seg, særlig Jenny og nevnte Thea. 1. og 2. trinn skulle stå med spenn og helle opp i bøttene til de store. «Alle bekker små ...»

«Regnedag i regnet er gøy.»

Saisha med gjennomvåt hijab falt dessverre i bekkene, men fikk god hjelp til å komme seg inn for å skifte. Regnedag i regnet er gøy med tegning inne som en god nr. 2.

– Åkei da!

Etter to timer var bassenget fullt, men arket tomt.

– Ja, hva blir det da?

– Veldig vått!

Flere svar kom ikke i det tiltagende regnværet, og forslaget om å trekke inn fra regnet for å regne ut inne utløste et lite «Yeee!» og en halv times klesskift. Før teknisk etat, brannvesenet og rektor i samråd fant ut at en skole med stigende vannstand i sikringskap, gymsal, skolekjøkken og administrasjonsfløy var et vann-vittig dårlig alternativ. Et hyggeligere alternativ ble valgt; gratis kino og ørkenhistorien «Aladdin». Da hadde vi alt på det tørre. Minus Galaxy 5. Nei da, ikke lekk, men vekk.

For 50 år siden

Utdanningsamfunnet – hvor fører det hen?

Lektor Olaf Kortner: Vi er riktignok i ferd med å bevege oss bort fra det gamle klasse-samfunnet, men det kan være et spørsmål om ikke den nye skoleordningen vil skape et nytt klasseskille.

Det vil i tilfelle bli det såkalte «meritokrati», hvor den enkeltes IQ og innsats bestemmer hans stilling i samfunnet. Dette vil ikke bare gjøre de lavere klasser maktesløse, men også tappe de praktiske yrker for intelligente personer.

Norsk Skoleblad
nr. 47/1964

For 25 år siden

Lærernes arbeidsplass / romstørrelse

I rundskriv fra KUD, F-100/78 ble det oppsatt som norm at 4 m² arbeidsplass pr. fulltidslærer legges til grunn. Når det gjelder størrelsen på selve bordplaten innenfor den enkeltes arbeidsplass er det ikke fastsatt absolutt grense, men NUFO har ansett størrelsen for å være tilfredsstillende dersom lengden er 1,40 m og dybden 0,90 m.

Skoleforum
nr. 21/1989

GLIMT

Oljekrise

I 1973 iverksatte OPEC oljeboikott og kraftig prisøkning som straff for land som støttet Israel under Yom Kippur-krigen. Oljeprisen økte med 70 prosent i oktober 1973, deretter med 130 prosent i desember.

Her ser vi en mor med tre barn krysse bilfrie Karl Johans gate i desember 1973.

FOTO JAN A. MARTINSEN / AFTENPOSTEN

Frisonen

I denne spalten forteller våre lesere om hva de trives med å gjøre i fritiden.

FOTO STÅLE JOHNSEN

På alle steder som er nevnt i «Julemysteriet», får Trond Muri stemplet pilegrimspasset.

I sludd og blåst på grensen mellom Albania og Makedonia.

FOTO PRIVAT

I godvær langs blomstrende veikant i Hellas.

FOTO PRIVAT

Mine tips

FOTO STÅLE JOHNSEN

I bjellelammets fotspor

Etter tips fra en mor under en konferansetime leste han Jostein Gaarders «Julemysteriet» for elevene sine. Det skulle få uante konsekvenser.

TEKST Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

Det var litt av et mål barneskolelæreren Trond Muri satte seg for et drøyt tiår siden. Under et lærerseminar med Bjørn Ringom ble deltakerne bedt om å skrive ned et mål de ønsket å oppnå. For første gang festet Muri til papiret en tanke han hadde lekt med en tid. Han skulle gå til fots fra Oslo til Betlehem, langs den samme ruten som bjellelammets og jenta Elisabet følger i Jostein Gaarders barnebok «Julemysteriet».

Denne historien hadde han lest for sine egne barn og for en fjerdeklasse han underviste. – Boka ga meg lyst til å vandre i bjellelammets fotspor, forteller han.

I 2005 la han ut på sin første delstrekning, fra Oslo til Göteborg. Siden den gang har han gått to eller tre uker hvert år, og vandringen har hittil ført ham innom Sverige, Danmark, Tyskland, Sveits, Italia, Kroatia, Makedonia og Albania før han denne sommeren kom fram til Thessaloniki i Hellas. Til våren fortsetter han vandringen i en utvidet påskeferie, til Istanbul.

Han var ikke helt ukjent med pilegrimsvandring fra før. Han hadde blant annet gått strekningene Oslo–Trondheim og Tønsberg–Oslo, ikke lenge etter at pilegrimsledene ble åpnet i slutten

av 1990-årene. – Jeg var bitt av basillen. Jeg måtte gå mer.

– En pilegrimsvandring gjør noe med deg, både på det ytre og indre plan, fysisk som psykisk, forteller Muri. Ofte legger han turen innom kirker som ligger langs ruta, for å synge eller bare sitte og tenke.

Lite er tilfeldig når Muri tar pilegrimsstaven fatt.

– Jeg har en del regler jeg følger. Hvert år starter og avslutter jeg etappen i en kirke. Og jeg jukser ikke! Noen pilegrimer tar en buss eller drosje innimellom, men der er jeg prinsippfast. Jeg skal gå hele strekningen til fots, og jeg skal innom alle stedene som er nevnt i boka. På disse stedene sørger jeg også for å få stemplet pilegrimspasset mitt.

– Går du sammen med andre, eller trives du best i ditt eget selskap?

– Jeg liker ikke så godt å gå i flokk og følge. Det er fint å kunne slippe å ta hensyn til andre, det er det nok av i skolen. Iblant har jeg hatt følge på deler av etappene, både av pilegrimer jeg har møtt langs veien og av venner og familie. Men spesielt den første uka foretrekker jeg å ha for meg selv, da føler jeg at jeg får tømt hodet for hverdagens mas.

– På veien til Betlehem skal du blant annet gjennom Syria. Tenker du ikke på at det kan være farlig?

– Jeg ser det an når jeg kommer så langt. Hvis forholdene er slik at det ikke er tilrådelig å gå, får jeg eventuelt vente med den delen av turen til situasjonen endrer seg.

Trond Muri (60)

Hvem
Kontaktlærer for 2. klasse ved Tømmerås skole i Svelvik kommune i Vestfold.

Hva
Pilegrimsvandring. Hver sommer i 10 år har Trond Muri brakt pilegrimsstaven sin noen hundre kilometer nærmere Betlehem.

Dette trenger du:
Gode sko, gjerne romslige. Regn med at du går opp minst én skostørrelse i løpet av turen. Lettest mulig sekk.

Les mer

Les mer om pilegrimsvandring:
www.pilegrim.no
Nettsidene til pilegrimsfelleskapet St. Jakob

Hva er «normalbarnet» anno 2014?

● **Lene Grytvik Borbe**
pedagog med master i
barnehagepedagogikk
FOTO MODELDAY STUDIO

● **Anne M.L. Gärtner**
pedagog og forfatter
FOTO PRIVAT

«Krenkede barn slutter aldri å elske foreldrene sine, de slutter å elske seg selv.»

Jesper Juul

I Utdanning 16/2014 hilser byråd for utdanning i Oslo kommune, Anniken Hauglie, diskusjon og innspill om kvalitet i Oslobarnehagene velkommen: «Det er viktig at stemmer fra barnehagehverdagen bringes ut slik at vi som sitter med politisk ansvar blir kjent med hvilke utfordringer de barnehageansatte føler de har.»

Vårt innspill dreier seg ikke om hva vi føler er en utfordring, men om det som vi ser og erfarer, er en reell bekymring for barn og unges opplevelser av seg selv.

I de årene vi har jobbet i barnehage, har vi opplevd en økning i statlig styring og kommunal kontroll. Nyliberalistisk ideologi har siden midten av 1990-tallet påvirket barnehagepolitikken (Pettersvold & Østrem, 2012). Arbeidet i både barnehage og skole teknifiseres ved at stadig flere skjemaer skal fylles ut, og stadig flere planer skal skrives. Tilsynsmyndigheter utfører kontroller, enten det er private eller kommunale eiere. Vi har hørt det fra statsråder og fagfolk; Norge må skjerpe seg på kunnskapsnivå om vi skal kunne bidra til utviklingen i verden. Innenfor de nyliberalistiske strømningene er også barnehagene i ferd med å få en markedsposisjon der målet er at barna blir konkurransedyktige samfunnsborgere.

I Aftenposten lørdag 4. oktober 2014 beskriver en ung jente hvordan hun etter «dårlige» karakterer har ligget på badegulvet og skreket og slått seg selv. Hun skriver: «Jeg er prestasjonen mine og kan ikke identifisere meg med noe annet».

Frafall i videregående skole og psykiske plager hos de unge er bekymringsfullt. Hva har skjedd med synet på barns læring og innsatskravene som stilles? Henger det sammen med tanken om det helhetlige læringsløpet/utdanningsløpet? Burde det heller tenkes på som et helhetlig dannelsesløp, for å sikre at barn får vokse opp med tillit til og tro på seg selv og verden?

Barn i dag møtes av så mange forventninger om å passe inn i det målsatte «normale». De skal mestre skolen, være flinke, pene og gode i aktiviteter de bedriver. De utsettes for langt flere målinger og evalueringer enn vi voksne gjør. Etter at målet om best mulig nasjonalt resultat kom på agendaen, har det etter vår mening resultert i en neglisjering av enkeltindividet. Barn i dag opplever at det ikke holder å være svært god i norsk om det skorter på matematisk forståelse, eller motsatt. Det er en uttalt forventning om at barn skal være god i det meste, helst i alt. Hva er «normalbarnet» anno 2014? Finnes det barnet som skal passe inn i våre nasjonale, kommunale og lokale kunnskapsmål? Vi ønsker debatt om et sterkere helhetssyn på mennesket, fordi vi opplever at debatten har vært og er delt i mange mindre områder. Dette har vært uheldig for utviklingen i synet på barn og barndom.

Fra barnehagealder testes barn i om de er innenfor den gitte normalen når det gjelder språklig og motorisk utvikling, sosiale ferdigheter med mer. Kriteriene settes av fagfolk, spesialister og forskere. Vi erfarer at gruppen barn som blir betegnet som barn med spesielle behov øker, fordi det er lite rom for annerledeshet. Forskning viser at elever i videregående skole faller fra, og at urovekkende mange unge sliter med psykiske problemer. Dette siste er mer enn et varsko om at noe må endres. Vi mener at det ikke er barnet, men grunnholdningen til barnets kunnskapstilegnelse som må endres. Vi mener det er en sammenheng mellom grunnholdningen i synet på barn i dag, frafallet i videregående skole og psykiske plager i ungdomsalder.

Hvor er helhetssynet på eleven, barnet og den unge voksne? Hva skal til for at helhetssynet igjen blir fremmet som noe fruktbart for utviklingen? Hvor «normale» skal vi egentlig bli? Og, er det rom for å være annerledes i dag? Vi mener søkelyset på resultat er med på å gi barn en opplevelse av seg selv som utilstrekkelig, inntil best mulig skår er oppnådd. Hva er best mulig skår for den enkelte? Kan man virkelig standardisere et ønsket resultat, og vente at alle skal kunne skåre likt på dette?

Det er som om det hersker en holdning om at barn er tomme når de fødes, og at de kun ved det standardiserte påfyllet og den standardiserte

«Barn i dag (...) utsettes for langt flere målinger og evalueringer enn vi voksne gjør.»

«Hvem har hevd på retten til å skille mellom det normale og det som skiller seg ut som annerledes?»

mengden vil kunne bli nyttige samfunnsborgere. Problemet i dette er bare at barn ikke er tomme ved fødsel. De trenger ulikt påfyll, i ulike mengder, for å vokse inn i seg selv. Det innebærer også et rom for individualitet. Det som er riktig påfyll for meg, er ikke nødvendigvis det for deg.

Hvem har hevd på retten til å skille mellom det normale og det som skiller seg ut som annerledes? Ved å åpne for forskjellene, for det unike og for det som er annerledes kan det bidra til solidariske relasjoner, menneskelig variasjon og rom for å være seg selv. I stedet for vurdering, kan fagfolk bruke tiden til refleksjon over variasjonene i møtene med barn. I stedet for at barn og unge skal gå rundt og føle seg mislykket, kan fagfolk samlet gå i bresjen for å fremelske det unike i hvert menneske fordi «ingen barn er like men alle er unike» (Gjertviksten, her i Borbe 2014). Gjennom Julia Kristevas teori utforskes fenomenet annerledeshet og menneskelig variasjon som noe utviklende og positivt. For Kristeva handler ikke annerledeshet om den eller de «andre», men om oss alle (Kristeva, 2010). Fordi annerledesheten er i oss alle: Ved en titt inn i mitt indre vil jeg oppdage at jeg er annerledes enn deg. Kan det være en av grunnene til at mange unge mennesker synes normaliseringsforventningen er utfordrende? Hvis ungdommen kjenner seg annerledes, mens voksne mener at de skal være «normale» (som i høy skår på alle vurderinger), kan den voksnes forventning bidra til en frykt for selvaksept. Hva om vi i stedet hadde implementert Fredrik Backmans tanke i vår faglige refleksjon: «Hvis mange nok er annerledes, er det ingen som trenger å være normale» (Backman, 2014)? Hvilken effekt ville det hatt på barn og unges selvopplevelse?

Barn formes i møter med mennesker de er sammen med. Voksnes holdninger i møter med barn og unge er essensielle for hvordan barnet ser seg selv. Er de voksnes oppmerksomhet rettet mot hva som må forbedres ved barnet, det vil si en vurderende oppmerksomhet, vil barns opplevelse av seg selv preges av det. Møter voksne barnet med

en nysgjerrighet, og et ønske om å bli kjent med hele barnet, vil barnet oppleve å ha verdi akkurat som det er.

Den tekniske pedagogikken, nemlig pedagogikk der hovedsaken er å vurdere, måle og finne gitte svar, er ikke veien å gå for å se positivt på menneskelig variasjon. Vurdering kan i enkelte tilfeller gi pedagogene spesifikk kunnskap om spesifikke sider ved et barn. Det er viktig å huske at de spesifikke fakta pedagogen besitter etter en formell vurdering, bare viser en liten del av hvem dette barnet er. Kunnskapen rundt vurdering som verktøy må oppøves og reflekteres rundt (Borbe, 2014), i stedet for vurdering og kategorisering kan refleksjon skape solidariske relasjoner.

I motsetning til den tekniske pedagogikken, vil vi slå et slag for pedagogisk klokskap og refleksjon. Aristoteles beskriver phronesis som kan oversettes med praktisk klokskap. «Phronesis forholder seg til spørsmålet: Hvordan skal jeg leve mitt liv slik at de handlingene jeg gjør kan føre til velvære for meg selv og alle andre» (Steinsholt, 2014). Klokskap er å handle ut fra riktige motiver, på riktige måter og til riktig tid. For Aristoteles handler det å være klok ikke bare om kunnskapsnivå. Klokskapen tilegnes gjennom erfaring. Utøvelse av praksis vil kanskje forutsette bruk av teknikker for vurdering, men teknikkene kan i seg selv aldri utgjøre hele praksisen (Borbe, 2014). Hvis teknikken blir overordnet, kan det medføre en motsetning mellom klokskap og teknikk: Pedagogene gjør de pålagte oppgaver knyttet til vurdering, men kvaliteten på arbeidet blir dårligere fordi det blir mindre plass til den faglige refleksjonen. Klokskapen skjer i det enkelte møte, med det enkelte barn eller barnegruppen: Pedagogen handler etter hva som er den riktige handlingen i denne situasjonen med akkurat dette barnet, fordi det som er en god metode i møte med et barn, vil kunne ha en helt annen virkning på et annet barn (Gärtner, 2014). Pedagogikk er her og nå. Pedagogikk handler om møter mellom mennesker, ikke om skjemautfylling og målsatte kriterier. Over tid byg-

ges relasjoner til menneskene rundt oss, gjennom anerkjennelse og individsaksept.

En mor kom med sin ettåring til barnehagen der barnet hadde fått plass. I den første samtalen spurte mor om hvilke forventninger barnehagen hadde til barnet hennes, og hva de burde øve på.

Det er ikke underlig, eller uvanlig at foreldre spør slik. Vurdering er blitt «normalen» i møter mellom foreldre og institusjoner. Vurdering kan bidra til utvelgelse og avstand, som igjen kan føre til frykt for ikke å passe inn, eller en frykt for at ens barn ikke er normalt.

I refleksjon kan tvil og samtale bidra til en erkjennelse av at barnet setter i gang prosesser i den voksne, som igjen kan bidra til utvikling heller enn kategorisering. Det er blitt løftet fram som klokt å måle barns kunnskap, for slik å finne metoder for å forsterke kunnskapen. Vi mener det er klokere å bruke refleksjon i møter med barn og etter møter med barn, for slik å styrke relasjonen, og dermed barnet. Ønsker vi virkelig et samfunn der «normalitet» skal være målet? Vi mener nei. Det kan ikke få fortsette å være slik at barn skal yte mer enn de makter, helt til de faller av karusellen, eller hopper av den.

Kilder:

- Backman, F. (2014): Mormor hilser og sier unnskyld. Oslo: Cappelen Damm.
- Borbe, L. (2014): Vi er alle annerledes: fokus-samtaler med noen pedagoger om annerledeshet og normaliseringsmakt i barnehagen. Masteroppgave i barnehagepedagogikk. Høgskolen i Oslo og Akershus
- Gärtner, AM. L. (2014): Hva tenker du på? Refleksjon som metode i barnehagen. Oslo: SEBU forlag.
- SiD, Aftenposten 4.oktober 2014
- Kristeva, J. & Engebretsen, E. (red.) (2010): Annerledeshet – Sårbarhetens språk og politikk. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Pettersvold, M & Østrem, S. (2012): Mestrer, mestrer ikke. Jakten på det normale barnet. Otta: Res Publica.
- Ropeid, K. (2014): Hun vil finte bort barnehageklisjeene. Utdanning, 16/2014, 28-31.
- Steinsholt, K. (2014): Vitenskapen tenker ikke. I Første steg, 3/2014, 24-26.

Hattie uten troverdighet

● **Birger Paulsen**
pensjonert lærer
(adjunkt) i realfag
PRIVAT FOTO

Læreren er viktig, skal vi tro skoleforskeren John Hattie – men tydeligvis trenger ikke læreren kunne noen ting.

«- **Skoleforsker mener** regjeringen prioriterer feil i Lærerløftet». Slik lyder ingressen i Utdannings nettutgave i forbindelse med regjeringens ønske om kompetanseheving blant norske lærere (6. okt. 2014). Det eneste holdepunktet for dette innspillet ser ut til å være John Hatties studier på et antall «faktorer for læring» (2009). Som en motsats viser imidlertid mange andre undersøkelser det stikk motsatte, at lærerens kompetanse har størst betydning for elevenes læring. Årelang erfaring går i samme retning. Meg bekjent må det være første gang å høre noen hevde at lærerens fagkunnskap ikke skulle ha noen større betydning for utfallet av undervisningen.

Thomas Nordahl nyter med rette respekt og anerkjennelse på alle hold for en betydelig innsats i å opplyse publikum om norsk skole på mange områder. Både på godt og ondt. At han velvillig hopper rett på limpinnen til John Hattie, som plutselig har funnet ut at lærerens kompetanse har mindre betydning for elevenes læring, får vi ta som et hendelig uhell. Å lettvent konkludere på grunnlag av «funn» og faktorer i en metaanalyse der «faktorene» nærmest slår hverandre i hodet etter noter, høres derimot litt verre ut. Men han legger også til et sted at et av problemene er at det er så mange variabler som spiller inn på hvordan elever gjør det på skolen.

En fordel ville det vel vært om alle som måtte mene noe om dette, selv kunne gå nærmere inn på sammenhengen premiss/konklusjon i disse analysene – og det med et mer kritisk blikk enn tilfellet ser ut til å være rundt om. Ikke alt henger på greip i denne studien, for å si det mildt.

Rett nok antyder Hattie at det i mange tilfel-

ler kan forekomme feil eller mangelfull bruk av ervervet viten, noe som selvsagt vil ha lett for å slå uheldig ut i praksis. Lite om bakgrunnen for dette eller hvordan det kan skje er imidlertid å finne i denne studien. Ofte kan det være utenforliggende årsaker, gjerne med utspring i diverse politisk-pedagogiske grunnverdier som kan ha kommet i veien for en god faglig gjennomføring av undervisningen. Likevel er det som oftest lærerne som får skylden. Det kan være politiske føringer, påtvungen metodikk og uhensiktsmessig organisering, ofte initiert fra utenomfaglige instanser i systemet – som oftest nokså uforenlig med faglige realiteter generelt. De nærmeste til å kunne vurdere gehalt og verdi av faglig innhold i enhver sammenheng, er og blir lærere med høy kompetanse i fag. Mange andre faktorer enn forhold som har med kompetanse å gjøre, slår uheldig ut – flere slike er å finne blant de 138 som listes opp i analysen. Men da kan det ikke være lærerens kompetanse i seg selv det er noe i veien med, men omstendigheter som har fint lite med faglig viten å gjøre i det hele tatt. Det er lett å se at motstridende elementer av ulikt slag uvegerlig bare må føre til, om man så må si underfundige slutningsrekker.

Hattie klarer blant annet å sette strek over en hundre år lang tradisjon om at kompetanse, både av lek og lærd, har vært sett på som den viktigste forutsetning for elevenes læring. Mange hevder den eneste forutsetningen, fordi det alltid må finnes noen i miljøet som til enhver tid og på kort varsel er i stand til å finne frem til de mest optimale fagbitene, satt inn til rett tid, i riktig rekkefølge, i rett dose. Og slik bringe frem en ønsket helhet med henblikk på å gi elevene en mulighet til å forstå sammenhengene i naturen. Spesielt viktig blir dette i en begynnerfase, da alle i utgangspunktet er i villrede om hva som kan være riktig å ha med. Det er litt tankevekkende at det måtte gå mer enn 100 år med en uendelighet av forskning i mellomtiden, før noen oppdaget at lærerens kompetanse «egentlig» har mindre å si for elevenes læringsutbytte ...

Det er som man nesten ikke tror sine egne ører når selv skolefolk synes å ville godta at lærernes kompetanse *i seg selv* skal ha så lite å si for elevenes læring. Hatties falløks gjør kort prosess: Bare 0,09 er lærerens kompetanse verdt, sjokkerende lite sett i forhold til det noe kryptiske uttrykket «Self-report grandes» med en score på hele 1,44

«Det er som man nesten ikke tror sine egne ører når selv skolefolk nå synes å ville godta at lærernes kompetanse *i seg selv* skal ha så lite å si for elevenes læring.»

helt på topp. «Ansvar for egen læring» teller tydeligvis 16 ganger mer enn lærerens kunnskapsnivå!

Bare dette burde være nok til å underminere hele analysen til Hattie. Her lukter det ansvar for egen læring lang vei – selv om «ansvar for egen læring» som «faktor» først havner på 132. plass hos Hattie! Ikke mye henger sammen i denne analysen.

Hattie ser det som spesielt viktig at det er elevene som formidler til læreren hva de kan og ikke kan, udelte viktigere enn lærernes tilbakemelding andre veien! For så vidt i tråd med Hatties (tilsynelatende) manglende tro på betydningen av lærerens fagkunnskaper.

Tydeligvis er elevene bedre i stand enn lærerne til å avgjøre hva som er bra eller mindre bra?

Mye i skolen er helt snudd på hodet med denne analysen. Er dette keiserens nye klær? Har skolen fullstendig gått av hengslene når så mange i skolen synes å ta analysen som helhet for god fisk?

Hva skal vi med læreren om han ikke trenger å kunne noen ting? Hva skal vi med lærerhøyskoler i det hele tatt? Like greit å legge ned hele lærerutdanningen, subsidiært slutte helt med fagundervisning for lærerstudenter? Vil det i fremtiden være nok bare med fagtom pedagogikk?

Læreren er viktig, skal vi tro Hattie – men tydeligvis trenger ikke læreren kunne noen ting. Det er inntrykket vi sitter igjen med i forbindelse med disse analysene. Her er det samspillet med eleven som teller. Men samspill uten kunnskap i bunnen? Hvordan skal det gå til?

Alle er skjønt enige om at samspill med eleven er viktig. Og at fagmetodikk og pedagogisk kompetanse er like viktig som selve fagets innhold. Men hva slags «samspill» får vi ut av det om læreren ikke skulle være i stand til å opptre som faglig veiviser?

Kan du faget ditt, er du også engasjert. Hvordan Hattie hadde tenkt seg at den mindre engasjerte lærer, attpåtil usikker på det meste, skulle få opp interesse og entusiasme frem mot et fruktbringende samspill med viltre unge med masse lopper og hormoner i blodet, kan man vel bare spekulere over. Og: Hvordan Hattie klarer å desavuere lærerens fagkunnskap, som alle ellers ser på som den viktigste forutsetningen for læring, kanskje den eneste, er ikke til å fatte. Og dette hopper forskere og skolefolk rett på, tilsynelatende uten forbehold!

Hvordan det i det hele tatt skal være mulig å hevde at læreren er viktig, samtidig som den

samme læreren underforstått ikke trenger å kunne stort av fag vedkommende skal undervise i, blir en gedigen gåte.

Et lite utvalg av konklusjoner i analysen:

● Elevene kan selv bytte på å undervise klassen! Dette vitner i seg selv om et faglig bunnivå som utgangspunkt for prosessene Hattie har tatt med i sin metaanalyse, og dermed en viktig årsak til at lærerens kompetanse rett og slett ikke behøver å ha noen betydning i en slik kontekst.

● Tester er uønsket, ifølge Hattie. Det må bety undervisning i blinde. Også det peker hen mot et klart tegn på faglig lavnivå i miljøene dette sannsynligvis er hentet fra.

● Forskjeller mellom skoler har ifølge Hatties analyse praktisk talt ingen betydning for læringsutbyttet: Gode og dårlige skoler skal altså gi likt resultat! Hvilke forskjeller det konkret er tatt utgangspunkt i her, er uklart. Lærerressurser, kompetanse, læringsfilosofi, utstyr, ledelse, disiplin, holdninger for å nevne noe, er det altså bare å glemme å prøve å gjøre noe med, om det noe sted skulle finnes ønske om å heve nivået?!

● Heller ikke gruppestørrelse betyr stort i så måte. Ei heller antall elever per lærer. Dette forklarer Hattie med det uheldige i at lærerne ofte har lik praksis uavhengig av størrelsen på gruppen. Men da er det vel ikke selve størrelsen det kommer an på, men måten man gjør det på. En slutningsrekke som uenkelig virker noe underlig.

● Et negativt ladet syn på nivådeling kommer nå i et mer forklarelsens lys ...

● Om det er tradisjonell undervisning eller åpne løsninger har heller ingen betydning for læringsutbyttet ifølge analysen. Og det i en tid da det for lengst er konstatert at åpne løsninger definitivt var en blindgate. Noen forbehold var det riktignok å spore på det punktet, men likevel får betydningen av måten å organisere undervisningen på, en rangering på 133. plass.

Slik kan vi fortsette. Onde tunger vil nå ha det til at Hattie bruker sine 138 «læringsaktorer» som en full mann bruker penger. På mange måter er flere av konklusjonene mer egnet til å slå beina under hele analysen, enn å opplyse. Det hjelper

lite å gjemme seg bak 50.000 undersøkelser (studier), når mange av konklusjonene havner hinsides enhver fornuft og erfaring.

Når selv ubemidlede unge blir de som skal fortelle læreren hva som er bra eller mindre bra ved det faglige, og ikke omvendt, vil det alene undergrave hele analysens troverdighet. Det denne analysen egentlig presterer i flere tilfeller, er å underkjenne betydningen av en gitt læringsfaktor – på grunnlag av effekter som lite har med vedkommende læringsfaktor å gjøre! Og gjør krav om å bli trodd.

Mange som elsker faglig samvær med sine elever, ser på det Hattie megetsigende velger å kalle «samspill», som både opprørende og provoserende. Han slår i hjel alle vedtatte normer, også slike som tradisjonelt har bidratt til å holde faglig standard oppe på anstendig nivå. Han slår egentlig i alle retninger.

Hvor ender dette? Bare for noen tiår siden kunne vi se lærere med solid forankring i fag, løfte sine elever opp til uante høyder. Ikke slik lenger; fordi slike lærere nesten ikke lenger fins. Det Hattie gjør i mange tilfeller er å rette baker for smed: Læringsfaktorer og andre omstendigheter som har lite med lærerens kunnskapsnivå å gjøre, brukes til å stemple lærerens kunnskapsnivå som lite egnet til å heve elevenes læringsutbytte.

Lærerens fagkompetanse får lav score hos Hattie rett og slett fordi omgivelsene ikke tillot kompetansen å komme til sin rett.

● Religions- og livssynsfaget

Protestantismen har lagt grunnlaget for friheten og velstanden i vårt samfunn, poengterer innsenderen.

ILL. FOTO YLVA TÖRNGREN

RLE eller KRLE

Regjeringen foreslår å ta K-en inn i livssynsfaget igjen. Det liker ikke Martin Asheim, nestleder i Pedagogstudentene (Utdanning nr. 18/2014). Det sender et signal om at kristendomsfaget er viktigst, mener han. Lærerstudentene er negative til at ett livssyn skal settes over andre livssyn. En rundspørring tyder på at de vil nøle med å ta faget hvis K-en kommer med, heter det videre.

Dette er en merkelig innstilling. Kristendommen har en tusenårig historie i landet vårt, og den er fundamentet under vår kultur, vårt demokratiske styresett og vår velferd. Det er den protestantiske tro med vekt på nøysomhet, ærlighet og hardt arbeid som har lagt grunnlaget for den frihet og velstand vi nyter godt av. Jeg anbefaler Martin Asheim å ta et blikk rundt i verden!

Halvard Lars Udnesseter

● Språk

Huff da!

I Utdanningsnytt nr. 18/2014 skriver Daniel Ims i Språkrådet at de er våkne. Det som svar på mitt innlegg «Sover Språkrådet?» Jeg håpet så inderlig at Ims innrømmet at de sov. Det hadde vært så mye enklere å forstå.

Det som Ims har rett i, er at Språkrådet gjør mye. På sine hjemmesider informerer de og gir råd. De svarer på tusenvis av spørsmål, og gjennom millioner av søk i ordbøkene formidles det åssen orda kan skrives.

Ims forteller om roboter som teller ordtilfang i avisa eller bladet, og det er sikkert viktig, for det krever jo en bataljon av ansatte til å analysere talla. Problemet er at det hjelper ikke det norske språket det spött, utviklinga fortsetter jo i samme farefulle retning; ei retning Språkrådet ser på – og Ims bekrefter at de er ute av stand til å korrigere kursen. Det aller verste er at han legger skylda på politikerne. Det må i beste fall være en vits, for er det noe Språkrådet skal, så er det å påvirke politikerne – for hvor sitter kompetansen?

For en måneds tid siden (12.10) ble FN sterkt kritisert av Leger uten grenser. FN er til stede i de fleste kriser med flere medarbeidere, men trenden er at de ansatte sitter og ser på og helst oppholder seg på sine kontor. De er nok i stand til å handle, men gjør det ikke. Det kan være et utslag av byråkrati, for ved ikke å handle, forsterkes problemet

og slik bekrefter de sin egen posisjon; hvor viktige de er.

Sånn også med Språkrådet. Sist jeg talte antall ansatte, kom jeg til 45 faste med kontor. Det er trist at så mange lar språkutviklinga seile sin egen sjø. Ims sier at det ikke er riktig at Språkrådet lar aviser og medier ensrette språket. Da er det merkelig at de verken har oppdaga eller gjort noe for å stanse utviklinga; at bestemt form av intetkjønnsord i flertall konsekvent skrives uten a-ending, at alle ord med diftong skrives uten og at hunkjønnnet snart er en saga blott.

Ims henger seg opp i små detaljer, og nekter å se det store bildet. Han ser ikke at i alle lærebøker skrives det konsekvent novellen og ikke novella, problemene og ikke problema, hel og ikke heil. Dette er ei språklig utvikling som ensretter og forflater bokmålet.

Alt hadde vært så mye lettere om Språkrådet virkelig sov. Det er trist at så mange med åpne øyne kun registrerer utviklinga og ikke er i stand til å endre den. Det er alvorlig. Ikke bare for det norske språket, men i enda større grad for Språkrådet. Hva skal vi med et råd som verken ser utviklinga eller evner å gjøre noe?

Arne Jørgen Løvland
Kristiansand

● Til «Det nye livssynsfaget møter kritikk» på utdanningsnytt.no/221014

Ja til mer kunnskap om kristendommen

– Symbolpolitikk, sier nestleder i Utdanningsforbundet Steffen Handal om det nye livssynsfaget som kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen presenterte 22. oktober, ifølge utdanningsnytt.no.

Det er med glede vi endelig skal få mer tid til kristendommen. Kanskje det da blir plass til alt det som ikke har kommet fram før. Noen navn som bør komme med, er Eusebius av Cæsarea, pave Damasus I og Eusebius Sophronius Hieronymus.

Google disse navnene og du vil få ny kunnskap

om hvordan den nye religionen ble til. Har du ikke hørt om disse navnene før? Det er ikke rart, selv om de er helgenkåret. Dersom du synes googlingen av disse navnene er interessant, er det mer å hente her:

www.jesusneverexisted.com/index-norwegian.html

Kai Bråthen

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trengt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår.

For innlegg på innspelplass er lengda 3000-10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

● **Til innlegg av Torunn Elise Klemp på utdanningsnytt.no/3010141**

Matematikkvansker skyldes dårlig opplæring

Begynneropplæringen i matematikk, lesing og skriving lider under dårlig kompetanse hos lærerne. De har en dårlig kompetanse fordi opplæringen ved høyskolene er dårlig. Konsekvensene av dårlig fagkompetanse hos lærerne blir matematikkvansker, lese- og skrivevansker.

Problemet blir ofte til feil og mangler ved eleven som blir meldt opp til pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). Utredning blir gjort etter lang ventetid, og rapport blir sendt tilbake til skolen. Rapporten fører kanskje til ekstra ressurser som i noen tilfeller fører til bedring for eleven, i hvert fall i lesing og skriving. Matematikkvansker har lærere flest ingen fagkompetanse i.

Det som ofte skjer, er at eleven blir stående

fast i ei tellemyr hvor primitive tellestrategier blir nyttet.

Kunnskapsministeren tror at en mastergrad i lærerutdanningen løser problemet. Det hjelper lite å utvide studiet dersom veilederne på universitet og høyskoler ikke har kompetanse i begynneropplæring i matematikk, lesing og skriving.

Altså! Lærere på begynnertrinnet trenger en kompetanse som nesten ikke finnes i lærerutdanningen. Kompetansen finnes omtrent ikke i PPT heller. Den finnes ikke i direktorat og departement. Hvor kan man gå?

Kai Bråthen

● **Rekruttering**

Spennende å være lærer

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen mener at alle forvaltningsnivåer i kongeriket har ansvar for å vise at læreryrket er spennende. Dette utsagnet kommer etter at vi har fått vite at i 2020 mangler vi 23.000 lærere, ikke 9000 som vi trodde for seks uker siden.

Her bør mange få det travelt. Verktøykassa til Røe Isaksen inneholder forhåpentlig noen millioner friske kroner, ganske mange tror jeg vil være nødvendig hvis det ikke skal bli minikaos i skolen om seks år. Torbjørn, for meg er spenninga vedrørende læreryrket om du og dine kumpaner klarer å dekke det formidable lærerbehovet innen 2020.

Bjørn Olsen

Lingdys Fransk

NYHET! For elever som velger fransk som fremmedspråk

Hjelp til å lese.
Hjelp til å skrive.

Lingit
www.lingit.no

● [Til sak om førstehjelp på utdanningsnytt.no/301014](https://utdanningsnytt.no/301014)

Ved HiOA har alle grunnskolelærerstudentene førstehjelpskurs

Alle grunnskolelærerstudenter ved Høgskolen i Oslo og Akershus må gjennomføre et førstehjelpskurs for å få vitnemål. Vi har ulik flerfaglig tematikk og noen kurs alle må ha gjennomført for å få vitnemål. Gjennomføringskravet kobles til rettigheten til å gå opp i eksamen i ulike fag og er nedfelt i program- og fagplaner.

Lærerutdanningsinstitusjoner blir omtrent ukentlig kontakta av privatpersoner, interesseorganisasjoner, media med flere, og de blir bedt om å sikre at lærerstudentene får nok av det temaet de er opptatt av. Det er ikke mulig for oss lærerutdannere å møte alle de ønsker og behov som skisseres utenfra. Vi må prioritere hva som er viktigst for å bistå studentene til å bli klare til å møte praksisfeltet.

En skal huske at en lærer ikke kan være spesialist i alt, men på en rekke områder skal kunne vite hvor en skal får tak i nødvendig spisskompetanse til å sikre elevenes læring. Men akkurat når det gjelder førstehjelp, har vi som sagt prioritert det, da det er viktig at lærerne kan bistå elever fram til

Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet har tatt til orde for at førstehjelp skal bli en obligatorisk del av lærerutdanningen. Her fra et kurs studentorganisasjonen selv holdt for sine tillitsvalgte i oktober.

FOTO: MARTINE LØKHOLM

nødvendig helsepersonell er på stedet fra dag én de er i skolen.

Det er viktig å understreke at på dette området har arbeidsgiver en plikt til å fornye og videreut-

vikle lærernes kompetanse, noe jeg opplever at skoleledere tar på alvor.

Vibeke Bjørnø | studieleder

● [Svar på leserinnlegg i Utdanning nr. 16](#)

Svake resultater, men rettferdig sensur ved matematikkeksamen

Magnus Skrunes skriver i et innlegg i Utdanning nr. 16 at en strengt kultur har sneket seg inn i matematikkvurderingen. Det er et par feil i hans artikkel som vi ønsker å tilbakevise.

Først og fremst gjelder det den nye eksamensordningen i matematikk som skal tas i bruk fra og med våren 2015. Han hevder at høringen som har vært gjennomført, ikke har tatt til seg oppfatninger som skolesektoren har foreslått. Vi valgte å be skolesektoren om tilbakemeldinger via et elektronisk verktøy. For å sikre oss at flest mulig skulle bli involvert, sendte vi e-post til skolene allerede i september 2012, der vi la frem forslag til mulig endring av eksamensordning i matematikk. Her ba vi om konstruktive tilbakemeldinger fra skolesektoren til foreslått struktur, oppgavetyper og bruk av digitale verktøy. Fristen vi satte, var i februar

2013, altså fem måneder fram i tid. Antallet lærere og skoler som ga oss tilbakemelding, var relativt lavt. Høringssvar og tilbakemeldinger i den varianten vi gikk ut med, er offentlige, men de blir ikke publisert på våre nettsider.

Til vårens eksamen skal elevene bruke datamaskin med regneark og graftegner. Læreplanen i matematikk inneholder kompetansemål som sier at elevene skal få opplæring i slikt. Dette forplikter lærerne. Dette har stått i læreplanens kompetansemål siden 2006. Altså intet nytt, men først nå ønsker vi å implementere regneark og graftegner i eksamensordningen.

Et stort flertall av sensorene mener at eksamensoppgaven er i henhold til kompetansemålene. Likevel foregår det diskusjoner som etter hvert kan føre til endringer i læreplanen. Både rappor-

ten «Matematikk i norsk skole anno 2014» fra en arbeidsgruppe nedsatt av Utdanningsdirektoratet og Ludvigsen-utvalgets arbeid er eksempler på det. Vi følger med på resultatene til eksamen og er opptatt av å analysere disse for å videreutvikle eksamen og vurdering.

Våre sensorer setter karakter slik elevens kompetanse kommer fram på eksamensdagen. Vi bedriver ikke offentlig mobbing av 10.-klassingene i matematikk, slik Skrunes kaller det. Men vi er opptatt av at sensuren ikke skal være verken streng eller snill, men konsekvent og rettferdig for alle elevene.

Sissel Skillinghaug | avdelingsdirektør og Gregorios Brogstad, seniorrådgiver, Utdanningsdirektoratet.

● **Litteratur**

Hvem er kongen i barnelitteraturen?

I vår tid skal alle småjenter gjennom en prinsesseperiode hvor alt er rosa. Det er eventyrprinsessene som er det rosa idealet, og dagens kongehus kan ikke stille opp med tilsvarende popularitet. Kongen, for eksempel, synliggjøres hos barna via uttrykk som «kongen på haugen» eller «helt konge», men ingen leker konge.

I barnelitteraturen er tendensen den samme. Prinsessene i de moderne eventyrene er nærmest fedreløse og tar egne initiativer for å sikre sin fremtidige lykke (i så henseende kan Disneys Askepott og Belle kanskje ses i et ikke altfor dystert feministperspektiv).

Det samme kan ikke uten videre sies om kongen. I moderne barnelitteratur er han i stor grad gjort om til en figur det er lov å tøyse med og ikke ta så høytidelig. Det er skrevet dikt og sanger som leker med det at kongen står på balkongen og vinker, eller er ute og klipper snorer, og selv om de er vennlige, levner de ikke kongen mye makt og ære.

I folkeeventyrene er kongen konge over land og riker, med krone på hodet og all makt. Han er far til vakre prinsesser eller udugelige prinser som på hvert sitt vis må reddes for at kongeriket skal bestå. I de norske folkeeventyrene beskrives kongen i realiteten som en gammel storbonde eller odelsbonde med tilhørende fullmakter, noe de opprinnelige eventyrillustrasjonene er med på å forsterke. Riktignok har kongen krone på hodet, men slottet er ofte en storgård av tømmer, og kongen er kledd som en rikmann eller storbonde.

Kongen i eventyrene er en ufarliggjort versjon av storbonden, eller en mektig far barn kunne og kan identifisere, men han er gjort tannløs ved at alle hans bekymringer forholder seg til de nære ting i

Kongen framstilles sjelden som noen stor statsmann i folkeeventyrene. Her er majestetet i «Askeladden og de gode hjelperne» i Theodor Kittelsens strek.

kongens liv, og ikke har noen vesentlig innvirkning på livet ellers i kongeriket.

En ny måte å omtale kongen på er de bildebøker og fortellinger som er laget på grunnlag av den virkelige kongens liv og levnet, med tegninger som åpenbart ligner regenten, men med store friheter i fortellingen. Et eksempel på dette er bildebokserien «Kongen» av Tora Marie Norberg, pekebøker om kong Harald. Innholdet i boken «Kongen som seiler sin egen sjø» beskrives slik av forlaget: Vennene skal pusse seilbåten. Kongen møter opp til dugnad, men det er ingen andre der. Hva gjør han da?

Norsk barnebokinstitutt har vurdert barnelitteratur i forbindelse med Grunnlovsjubileet. Barnelitteraturen gjenspeiler på sitt vis den virkeligheten den springer ut fra. For 200 år siden var kongen viktig for at vi fikk en grunnlov, men ble samtidig fratatt reell makt i den samme. Skal vi tro barnelitteraturen, er kongen nå etter 200 år en figur på linje med Bukkene Bruse og Fantorangen, mens prinsessene er i ferd med å frigjøre seg.

Ellen Larsen | administrasjons- og formidlingsleder Norsk barnebokinstitutt

● **Til «– Ledere og lærere må trekke i samme retning» på utdanningsnytt.no/21014**

Privat firma og mellomleiar?

Den nye arbeidstidsavtalen fører til at leiarar og lærarar skal komme fram til arbeidstidsordningar som fungerer lokalt. Skal lærarane bruke meir tid på skolen, må det vere semje om det, seier sentralstyremedlemmene Øyvind Sørreime og Tore Fjørtoft til Utdanningsnytt.no.

I Oslo kommune er det utbreidd at mange mel-

lomleiarar har etablert egne firma. Firma som profilerer seg i retning av bedriftsrådgjeving, til dømes. Særleg er det utbreidd i pedagogisk-psykologisk teneste (PPT). Dette gjer at desse leiarane har ei dobbeltrolle.

Leiarstrategiar i denne byen har også med politiske verdiforankringar å gjera. Da vert slike

tilstandar noko underleg. Leiarane i Oslo kommune har vesentleg høgre løner enn lærarane. Det er heller ikkje uvanleg at desse leiarane reiser med mange av lønsstega i den lokale lønspotten. Kor mange lærarar har overskot til to jobbar?

J. Rinde

● **Til sak om høy strykeprosent ved BI på utdanningsnytt.no/71114**

Å være BI-student skal være krevende

Universitas slo nylig opp sensasjonsoverskriften: «BI-studenter stryker mest», en nyhet som raskt spredde seg til andre medier. Vi imøteser debatten om hva dette i realiteten betyr for våre studenter.

Å gå på BI er ingen «walkover». Det er mulig å komme inn, men mer krevende å gjennomføre. Slik skal det være ved en akademisk institusjon på høyt internasjonalt nivå. For vi stiller krav til studentenes innsats og faglige prestasjoner. I dette bildet faller noen studenter gjennom med for svak studieprogresjon eller dårlige eksamensresultater.

Helt konkret skjer den største delen av frafallet allerede etter første året på bachelorstudiet. Studenter som skal lykkes på BI, må med andre ord vise god gjennomføring frem mot 2. året. Og som for alle høyskoler og universiteter er arbeidet med å øke studieprogresjon og redusere strykeprosent en balansegang mellom tilstrekkelig høye krav til faglige prestasjoner og god faglig oppfølging og veiledning.

Gjennom de siste årene har vi økt vårt fokus på veiledning og det å hjelpe studentene gjennom studiene, noe som kommer til å ha høy prioritet også fremover. Likevel vil ufravelige krav til faglige prestasjoner også i fremtiden holde liv i strykeprosenten godt over null. Noe annet ville vært merkelig.

BI er en av Europas største handelshøyskoler med nærmere 20.000 heltids- og deltidsstudenter. Vårt store tilbud av bachelorutdanninger er en forutsetning for en slik posisjon, og det har bidratt til at store deler av norsk næringsliv har kunnskapsmedarbeidere som startet sin karriere med økonomi- og ledelsesstudier på BI.

Posisjonen er ønsket, og den forklarer også hvorfor vi ikke konkurrerer med skoler som NHH om de høyeste opptakskravene på grunnutdanningene. Der andre høyskoler tar opp fra 100 til 400 studenter på et bachelorprogram i økonomi og administrasjon, tar BI opp 4000 studenter fordelt på studiestedene i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, og på 13 ulike bachelorprogrammer – i spennet fra finans til kultur og ledelse. Det skaper et mangfold i studentmiljøet som studentene våre setter stor pris på.

BI kommer også i fremtiden til å gi mange sjansen til å skaffe seg en kvalitetsutdannelse. Det vi ikke kommer til å fire på, er den faglige kvaliteten. Verdien av studentenes vitnemål skal fortsatt gjenspeile at vi er en utdanningsinstitusjon på høyt faglig internasjonalt nivå.

Dag Morten Dalen | prorektor ved Handelshøyskolen BI

Det skal være krevende å gjennomføre et studium på Handelshøyskolen BI, påpeker innsenderen.

FOTO: BI

● **Rekruttering**

Obligatorisk matematikk skremmer søkerne fra lærerutdanning 1-7

Ifølge Utdanning nr. 17 står mange plasser tomme i lærerutdanningene for 1.-7. trinn. De årsakene som trekkes fram, er imidlertid knapt de viktigste.

Dels skyldes de mange ledige plasser noe jeg har pekt på i et annet innlegg, nemlig at man har tviholdt på kravet om 3,5 i gjennomsnitt fra videregående for å bli lærer. Hadde man senket kravene med en tittel eller to, hadde plassene blitt fylt opp; det er svært store grupper som har snitt på 3,3 og 3,4. Det er helt utenkelig at lærere ville bli vesentlig dårligere selv om de hadde et par tideler svakere resultat fra videregående. Man står overfor søkere som nok har søkt innen fristen, men som så faller gjennom ved opptaket, fordi det går litt dårligere til eksamen enn ventet.

En hovedårsak berøres i oppslaget, nemlig at studenter velger utdanning for 5.-10. trinn fremfor utdanningen for 1.-7. trinn, fordi førstnevnte utdanning har «mer valgfrihet». Men dette er en ufullstendig beskrivelse av situasjonen. Det som først og fremst skiller, er at studenter på utdanningen for 1.-5. trinn må ta obligatorisk matematikk og norsk. Norsken kan nok mange leve

Rett på sak

Pensjonistlederseminar

En viktig årlig samling

● Anne-Margrete Benæs

medlem av styret for pensjonistene i Utdanningsforbundet

FOTO PRIVAT

Årets pensjonistlederseminar er en viktig møteplass for fylkespensjonistledere og kontaktpersoner, og både faglig samarbeid og sosialt samvær står på programmet.

I skrivende stund legges siste hand på planleggingen av årets seminar på Hurdalsjøen hotell.

Når dette leses, er seminaret imidlertid over, og vi har lagt bak oss mange fruktbare og viktige diskusjoner som kan få betydning for pensjonistene i Utdanningsforbundet.

Årets samling er spesielt viktig. Fram mot landsmøtet i 2015 skal det tas avgjørelser som vil få betydning for hvordan pensjonistenes medinnflytelse kommer til å bli. Dette er tema som seminardeltakerne skal diskutere og komme med synspunkter på.

Arbeidsgruppa som ble satt ned etter landsmøtet i 2012, har gjort et godt arbeid for å bringe pensjonistenes plass bedre fram, og arbeidsutvalget har gjort vedtak som er viktige for pensjonistgruppa, som vokser i antall fra måned til måned.

Som pensjonister mener jeg at vi har noe å tilføre vår organisasjon både av erfaringer og kunnskaper. Det betyr at når vi er ønsket som medspillere, må vi være klar til å ta utfordringer.

Mine erfaringer som pensjonist i mer enn to år er at det fortsatt er bruk for meg i Utdanningsforbundet. Både i lokallaget, som medlem av valgkomiteen i fylket og i det sentrale pensjoniststyret har jeg meningsfulle, lære-

rike og interessante oppgaver. Derfor mener jeg aktive pensjonister som ønsker å engasjere seg, er viktig, samtidig som det må være helt legalt å være passivt medlem.

Gjennom arbeidet som er gjort siden siste landsmøte, har pensjonistene allerede fått mye positivt fokus. Med gode prosesser i tida som kommer, og vedtak på landsmøtet i 2015 som styrker pensjonistenes representasjon på alle plan, vil det være mulig med en større medvirkning for dem som ønsker å være aktive.

Vi er pensjonister i en arbeidstakerorganisasjon. Det er viktig å ha med. Men vi kjenner profesjonstilhørigheten og fellesskapet med dem som står i den hverdagen vi er ferdige med. Det tror jeg er hovedgrunnen til at de fleste som pensjoneres, beholder sitt medlemskap.

Det er viktig at vår stemme blir hørt, ikke bare i «egne saker», men generelt på bakgrunn av lang erfaring. Profesjonsetikk har ved flere anledninger vært nevnt som eksempel. Seniorpolitikk er også et område pensjonister har synspunkter på og kjennskap til.

Vil man ha innflytelse og medvirkning, krever det imidlertid interesse, engasjement og respekt for hverandre og andres syn og situasjon.

Jeg ønsker at medlemmer av Utdanningsforbundet skal se på pensjonistene som en ressurs som er viktig å ha med, og som det er ønske om å involvere der det er naturlig. Videre håper jeg at de mulighetene for medvirkning og innflytelse som det nå legges enda bedre til rette for, blir en styrke for Utdanningsforbundet. Så er det opp til oss pensjonister å ta imot ballene når de er i lufta!

Det obligatoriske kravet om matematikk for dem som skal utdanne seg til å undervise de yngste elevene, fører til at mange i stedet velger lærerutdanningen for 5.-10. trinn, der dette faget er valgfritt, mener innsenderen.

ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

med. Men etter to år med til dels svært teoretisk matematikk på videregående, er det store grupper som vil betakke seg for mer. Så velger de altså utdanning for 5.-10. trinn i stedet, hvor de slipper matematikk.

Ved å heve matematikk-kravet fra 3 til 4 vil dette problemet i en viss forstand falle bort, på den dramatiske måte at det vil være så få søkere at begge utdanninger vil få svært mange tomme plasser. Jeg har sett at statsråden i denne sammenheng viser til at det var motstand mot skjerpete krav også da tidligere statsråd Kristin Clemet innførte det for snaue ti år siden. Det er et håpløst argument, kanskje preget av at statsråden i et intervju har innrømmet at han selv ikke tok to år matematikk på videregående og angret på det da han kom på universitetet. Hadde han tatt mer matematikk, hadde han kanskje sett at et krav på 4 er dramatisk forskjellig fra et krav på 3.

Et krav på 3 innebærer at ca. 70 prosent av årskullet kan bli lærere, et krav på 4 reduserer dette tallet til ca. 30 prosent, fordi så mange møter veggen det siste året og får dårlig karakter.

Fra min smule bakgrunn i teologi mener jeg å huske at til rett angår hører bot. Vi nærmer oss adventstiden, som er en botstid. Før jul må statsråden trekke sitt meningsløse forslag om 4 i matematikk og samtidig senke opptaksgrensen til 3,3. Hvis han da ikke virkelig mener at det er bedre med få gode lærere og stor bruk av vikarer som bare har videregående, enn rimelig god lærerdekning over hele landet.

Karl Øyvind Jordell | professor ved Universitetet i Oslo

Gje meg ein mentor

● Dorthea Sekkingstad

høgskulelektor
i utdanningsleiing ved
Avdeling for lærarutdan-
ning og idrett, Høgskulen
i Sogn og Fjordane

FOTO PRIVAT

Korleis vil det gå med dei nyutdanna lærarane?

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

I juni var eg med på å uteksaminera over hundre lærarstudentar. Dyktige og engasjerte studentar som ser fram til ei karriere der dei ønskjer å utgjera ein forskjell for barn og unge. Mest av alt gler dei seg til å undervisa i faga sine og vera i samspel med elevane. Det er dette som driv dei. Når haustsemesteret no er godt i gong, kan eg kjenna på ei uro. Korleis vil det gå med dei nyutdanna lærarane?

Overgangen frå utdanning til yrke er krevjande og kritisk. Både internasjonal og norsk forskning viser at denne overgangen kan opplevast som problematisk. Dei nyutdanna strevar med å omstilla seg frå å vera student til å bli yrkesaktiv. Mange får eit praksissjokk eller realitetssjokk, noko som kan få fatale konsekvensar. Heile 40 prosent av nyutdanna lærarar i grunnskulen vel å slutta innan fem år. I vidaregåande skule er statistikken endå meir dyster. Heile 40 prosent sluttar etter to år (Wang, Odell & Schwille, 2008). For den praktisk-pedagogiske utdanninga (PPU) åleine viser tal frå Dag Roness si doktorgradsavhandling (2012) at berre 60 prosent av dei som startar utdanninga, arbeider i skulen halvtanna år etter fullført utdanning. Tala gjev grunn til uro.

Kva skuldast dette praksissjokket? Er lærarutdanninga for dårleg? Det vert antyda at det er kvaliteten på utdanninga det skortar på. Vi har ikkje forebudd studentane godt nok på kva dei vil møta i praksis. Lærarutdanninga vert kritisert for å vera for lite praksisrelevant. Det vert peika på både faglege og pedagogiske utfordringar som det bør gripast tak i. Eg ønskjer velkomen alle gode innspel som kan vera med på å heva kvaliteten på utdanninga, og mi erfaring er at lærarutdanninga legg stor vekt på å nytta seg av forskingsbasert kunnskap i utvikling av utdanningane. Det er ikkje her den største utfordringa ligg.

«Heile 40 prosent av nyutdanna lærarar i grunnskulen vel å slutta innan fem år. I vidaregåande skule er statistikken endå meir dyster. Heile 40 prosent sluttar etter to år.»

Forhold ved arbeidsplassen betyr meir enn ulike sider ved utdanninga. Det avgjerande er korleis den nyutdanna vert møtt og følgd opp når yrkeskarrieren startar. Kva moglegheiter arbeidsgjevar gjev den nyutdanna til å få ein god start og oppleve meistring, får følgjer for kva slags profesjonsutøvar den nyutdanna blir i framtida. Erfaringar det første året dannar grunnlag for i kva grad den nyutdanna knyter seg til yrket og utviklar identitet som lærar. For den nyutdanna handlar det om å overleva og navigera i ein hektisk kvardag i ein ukjent skulekultur. Høgt tempo og komplekse oppgåver gjer at det er vanskeleg å orientera seg. Vanskeleg å prioritera. Lite tid til refleksjon over val som blir gjort. Høge forventningar frå foreldre, elevar, kollegaer og leiing gjer at det kviler eit stort ansvar på den nyutdanna frå første dag. Det blir forventa at læraren er sjølvstendig i planlegging, gjennomføring og evaluering av eige arbeid og elevane si læring. Ikkje minst har den nyutdanna store forventningar til seg sjølv. Visjonen er å sjå alle og tilpassa undervisninga til den enkelte elev. Målet er å skapa lærelyst og interesse for faga sine.

Korleis blir dei nyutdanna møtt og følgd opp? Dei nyutdanna får oftast tildelt dei vanskelegaste klassane, dei som erfarne lærarar ikkje vil ha. Forsking viser òg at dei nyutdanna gjerne vert sett til å undervisa i fag dei ikkje har utdanning i (Engvik, 2013; Ulvik og Smith, 2010). I tillegg møter dei ein arbeidskvardag der mykje tid går med til tidkrevjande dokumentasjon, rapportering, evaluering, testing med meir, som kan opplevast som meningslaust papirarbeid. Merksemda vert flytta bort frå det som vert rekna som kjerneoppgåver, undervisning og læringsleiing, til rapportering og dokumentasjon. Midt opp i dette skal den nyutdanna finna ut korleis han best kan bli den læraren han ønskjer og har potensial for å bli. Det er mykje for eit ungt menneske. Forståeleg nok. Belastningar som i større eller mindre grad vert opplevd som kritiske. Ein unntakstilstand der det viktigaste er å overleva. Dette fører gjerne til brotne forventningar og ei kjensle av å stå åleine i ein krevjande arbeidssituasjon. Mangel på støtte og hjelp i den første viktige tida gjer at mange vel å slutta. Dei finn seg heller ein annan yrkesveg. >

«Det er eit paradoks at skulen som organisasjon, som har læring som si hovudoppgåve, ikkje i større grad gjev merksemd til læring hos dei nye lærarane.»

Å beskriva overgang frå utdanning til yrke som sjokkarta, er ikkje noko nyutdanna lærarar er åleine om. Dette er eit fellestrekk for fleire profesjonsutdanningar (Heggen og Damsgaard, 2010). Uansett kor god utdanninga er, vil det innebera stor overgang mellom ansvar og øvingsarena ein har som student, til ansvar ein får som ferdig utdanna. Det er òg viktig ikkje å gløyma at det er delar av profesjonskunnskapen som best kan lærast og utviklast på arbeidsplassen i den konteksten den skal utøvast i. Det må derfor leggjast til rette for profesjonsutvikling i praksisfeltet. Fransson (2006) viser i si doktorgradsavhandling til at det rår ulike kulturar for korleis nye medarbeidarar vert tekne imot. I ei samanlikning mellom fenrikar i militæret og lærarar i skuleverket, vert det vist til at fenrikane i langt større grad enn lærarane blir rettleia progressivt inn i yrket over ein lengre tidsperiode. I denne fasa får dei nye fenrikane høve til å ta på seg meir og meir ansvar i tråd med utvikling av kunnskap og kompetanse for oppgåvene. Dei får i langt større grad enn nye lærarar høve til å læra av andre kollegaer i den første viktige fasa. Når det gjeld nyutdanna lærarar, blir det forventat at dei skal vera fullverdige yrkesutøvarar frå første dag, på lik linje med erfarne. Det er eit paradoks at skulen som organisasjon, som har læring som si hovudoppgåve, ikkje i større grad gjev merksemd til læring hos dei nye lærarane. Utrygge og sjokerte nyutdanna har dårlege læringsvilkår.

Korleis kan vi leggja til rette for gode læringsvilkår for dei nyutdanna? Praksissjokket må ikkje gjevast merksemd på ein slik måte at det lammar oss. Det er meir tenleg med ei realitetsorienterte

ring der vi ser nærare på kva vi kan gjera for at nyutdanna skal oppleva meistring i arbeidssituasjonen. I den samanheng kan det vera interessant å trekkja fram at mykje tyder på at det er små forskjellar i nyutdanna og meir erfarne lærarar si meistring av yrket (Caspersen og Raaen, 2014). Den store forskjellen er meir knytt til at erfarne lærarar er meir robuste i lærarrolla, medan nyutdanna i større grad kjenner seg utrygge i møte med arbeidsoppgåvene. Disiplinproblem og klasseleing er nokre av dei største utfordringane dei nye lærarane peikar på. Utfordringar knytt til relasjonelle sider ved læreryrket. Tidspresset tyngjer og etterlet seg ei kjensle av manglande kontroll og meistring. Faglege utfordringar er det dei opplever å få minst av. Når vi då veit at samspel med elevane i undervisninga er det som betyr mest for nyutdanna, kan vi forstå at dei blir sårbare. Kva utfordringar og kva støtte dei nye lærarane får i sitt første møte med yrket, vil påverka oppleving av tryggleik og meistring i rolla. Dette vil òg danne grunnlag for kva motstandskraft som vert bygd opp mot framtidige utfordringar som vil koma. Søkelyset må rettast mot arbeidsplassen og kva innsats som vert lagt ned når vi tek imot nyutdanna.

Stortingsmelding 11 (2010) seier at alle nyutdanna bør få tilbod om rettleiing. Sentrale myndigheiter har òg sett av midlar til mentorutdanning, slik at erfarne lærarar skal ha nødvendig kompetanse for å ta på seg rettleiaransvar. Avtale mellom KS og Kunnskapsdepartementet (KD) om rettleiing av nyutdanna pedagogar vart inngått alt i 2009. Avtalen seier at KS og KD i fellesskap skal arbeida målretta for at alle fylkeskommunar og kommunar skal tilby rettleiing til nyutdanna frå skuleåret 2010–2011. Arbeidsgjevar, ved rektor, skal ha det daglege ansvaret for iverksetjing av tiltak. Dette høyrer vel og bra ut, men problemet er at ansvaret for rettleiing av dei nyutdanna er meir skissert som ei tilråding enn ei forplikting. Resultatet blir at dei politiske intensjonane ikkje i tilstrekkeleg grad blir følgd opp av kommunane og fylkeskommunane. Tre år etter at intensjonsavtalen vart underskriven er det berre om lag 25 prosent av dei nyutdanna som rapporterer at dei samarbeider i svært stor grad eller stor grad med ein rettleiar på arbeidsplassen (Engvik, 2013). Ei

nyleg undersøking viser til at berre om lag halvparten av dei nyutdanna lærarane fortel at dei har fått tilbod om rettleiing.

Politiske vedtak må til for at ei rettleiing- og mentorordning for nyutdanna skal fungera i tråd med intensjonane. Det er ikkje nok med velvilje. Rettleiinga må vera sett i system innanfor profesjonelle rammer. Arbeidsgjevar må syta for at kvar ny lærar får tildelt ein utdanna mentor. Helst bør den nyutdanna ha tett oppfølging dei tre første åra. Skulen bør òg ha ein plan for korleis dei nyutdanna vert tekne imot og korleis dei skal inkludera i det sosiale læringsfellesskapet. Det må i tillegg vera sett av tidsressurs for rettleiinga både for den nyutdanna og mentoren. Rettleiinga kan ikkje koma på toppen av ein allereie krevjande arbeidssituasjon, verken for den nyutdanna eller for den erfarne læraren. Forsking viser også at det er nyttig med tett samarbeid mellom ekspertise i praksisfeltet (skuleeigar) og ekspertise i utdanningsinstitusjonane (Smith og Ulvik, 2010).

«Problemet er at ansvaret for rettleiing av dei nyutdanna er meir skissert som ei tilråding enn ei forplikting.»

Kronikk

Hvis du emner på en kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland kh@utdanningsnytt.no.

Utgangspunktet er at temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert. Det betyr blant annet at forskningsresultatet er det sentrale i teksten, og at det som handler om metode, har en svært beskjeden plass. Lengden kan være mellom 12.500 og 17.000 tegn inklusive mellomrom. Litteraturliste og henvisninger må være inkludert i antallet tegn. Eventuelle illustrasjoner må ikke sendes limt inn i wordfilen, men separat som jpg- eller pdf-filer.

«Norge har ikkje råd til at unge, dyktige lærarar går inn i statistikken for ein sovande reservestyrke av lærarar.»

Dette er mogleg å få til. Eit døme er Luster kommune i Sogn og Fjordane. På kommunenivå har dei oppnemnt ein mentor som har eit overordna ansvar for rettleiing av nyutdanna pedagogar i kommunen. I samarbeid med dei nyutdanna gjennomfører mentoren eit induksjonsprogram som går over åtte samlingar første arbeidsår. Relevante tema og problemstillingar blir tekne opp, fagleg påfyll vert gjeve og gruppa av nyutdanna fungerer som eit lærande og støttande nettverk. På barnehage- og skulenivå har kvar lærar i tillegg ein eigen mentor som er tilgjengeleg på arbeidsplassen, og fungerer som dialogpartner. Dei nyutdanna får tett oppfølging både på skule- og kommunenivå. Arbeidsgjevar på si side dreg vekslar på den gode kompetansen dei nye lærarane har både i kraft av å vera nyutdanna og nye i organisasjonen. Nyutdanna er oppdaterte når det gjeld ny kunnskap innanfor skulefeltet, og dei opplever sjølve mellom anna å beherska informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) betre enn erfarne lærarar (Ulvik, 2010). Som ny i organisasjonen er dei i ein unik posisjon til å kunne sjå organisasjonen med eit blikk utanfrå. I den grad dei får høve til å stilla utfordrande spørsmål og koma med innspel, kan dette opna opp for ny kunnskapsutvikling.

Å ta i mot nyutdanna kan gje ein vinn-vinn situasjon. Det handlar om å anerkjenne og spørja etter kompetanse som viktig bidrag for å utvikla ein lærande skulekultur. Det handlar også om å skapa tid og rom for å reflektera omkring eigen praksis og egne erfaringar i samarbeid med andre. Ikkje berre den nyutdanna sin praksis, men også mentor og andre erfarne lærarar sin praksis. Mentorordninga kan dermed gje gevinst både for den nyutdanna, for mentoren og for det kollektive læringsfellesskapet. Det handlar om å få og gje fagleg og emosjonell støtte. Oppleving av meistring

i yrket er i stor grad knytt til støtte frå kollegaer og leiing, både for nyutdanna og erfarne lærarar (Caspersen og Raaen, 2010). Eit lærande praksisfellesskap er det beste grunnlaget for å skapa eit godt læringsmiljø for elevane. Å fremja læring hos eleven handlar i stor grad om å skapa kulturar som er gjennomsyra av lærings- og utviklingsfokus på alle nivå. Det er dette som kjenneteiknar profesjonsutvikling, og som bør vera normalsituasjonen for alle oss som har eit profesjonsyrke. I den grad vi lykkast med å inkludera den nyutdanna i eit godt sosialt lærande fellesskap, dannar vi det beste utgangspunktet for at praksissjokket kan erstattast med eit læringskick. Eit læringskick som kan gje gode ringverknader for heile skulekulturen.

Dei siste åra har det blitt utdanna stadig fleire lærarar. Dette er positivt. Behovet for lærarar er likevel stort. Prognosane tilseier at vi alt i 2020 vil mangla mellom 14–18.000 lærarar. Skal vi lykkast med å stetta behovet for kvalifiserte lærekrefter, er det ikkje nok å berre ha søkelys på rekruttering av studentar eller kvaliteten på lærarutdanninga. Fråfallsproblematikken blant lærarar må takast alvorleg. Norge har ikkje råd til at unge, dyktige lærarar går inn i statistikken for ein sovande reservestyrke av lærarar. Dette er dårleg samfunnsøkonomi. Særleg er det viktig å ta dette alvorleg i ei tid der dei unge erfarar at lærarutdanninga gjerne er ein inngangsport for andre meningsfulle jobbar på andre samfunnsområde. Jobbar som er betre løna.

Det er tid for handling. Gje den nyutdanna ein mentor! Eit lærarkorps som strålar ut eit læringskick, er den beste form for omdømmebygging for utdanninga og marknadsføring for yrket. Utfordringa går til politikarar og skuleeigarar.

Kjelder:

- Caspersen, J. og Raaen, F. D. (2010): Nyutdannede læreres første tid i yrket – en sjokkartet opplevelse? I: P. Haug (red). Kvalifisering til læreryrket (s. 315-339). Oslo: Abstrakt forlag.
- Caspersen, J. og Raaen, F. D. (2014): Novice Teachers and How They Cope. Teachers and Teaching volume 20, issue 2.
- Engvik, G. (2013): Nyutdannede lærere og klasseledelse. I: G. Engvik, T.A. Hestbek, T.L. Hoen & M.B. Postholm (red.): Klasseledelse – for elevens læring (s. 261-275). Trondheim: Akademika forlag.
- Fransson, G. (2006). Att se varandra i handling. En jämförande studie av kommunikativa arenor och yrkesblivande för nyblivna fenrikar och lärare. Doktorgradsavhandling, Lärarhögskolan, Stockholm.
- Heggen, K. & Damsgaard, H.L. (2010): Læreres vurdering av egen utdanning og videre kvalifisering i yrket. Norsk pedagogisk tidskrift, 1 (94), s.28-40.
- Roness, D. (2012): Hvorfor bli lærer? Motivasjon for utdanning og utøving. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Bergen.
- Smith, K. & Ulvik, M. (2010): Ulike verktøy for profesjonell utvikling. I: K. Smith & M. Ulvik (red). Veiledning av nye lærere. Nasjonale og internasjonale perspektiver (s. 81-99). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ulvik, M. (2010): Nye lærere – hvorfor trenger de støtte? I: K. Smith & M. Ulvik (red.): Veiledning av nye lærere. Nasjonale og internasjonale perspektiver (s. 39-48). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ulvik, M. & Smith, K. (2010): Nye læreres stemme. I: K. Smith & M. Ulvik (red). Veiledning av nye lærere. Nasjonale og internasjonale perspektiver (s.149-162). Oslo: Universitetsforlaget.
- Wang, J., Odell, S. J., & Schwille, S. A. (2008): Effects of Teacher Induction on Beginning Teachers' Teaching: A Critical Review of the Literature. Journal of Teacher Education, 59 (2) 132-152.

CONNEXA BARNEVERN AS er et privat firma som på oppdrag for statlig og kommunalt barnevern tilbyr plass i fosterhjem og beredskapshjem til barn og ungdom. Plas-seringene kan vare i alt fra noen dager til flere år. Hos oss får du gode lønns og arbeidsvilkår, og når et barn flytter ut kan du ta så lang friperiode du selv ønsker før du påtar deg et nytt oppdrag.

VI SØKER FOSTERHJEM, FAMILIEHJEM OG BEREDSKAPSHJEM

Ønsker du å være en betydningsfull voksen for barn som av ulike årsaker ikke kan bo hjemme hos sine foreldre? Har du plettfri vandel, raushet, trygghet og evne til å stå i en krevende og meningsfull jobb over tid? Da kan dette være jobben for deg!

Vi søker deg/dere som

- Er et stødig voksent par med tid og anledning til å påta dere en viktig og krevende jobb
- Har plettfri vandel og god helse
- En av dere har om nødvendig mulighet til å være hjemme på heltid
- Ønsker å være en tydelig og god voksen rollemodell, med omsorg og overskudd til å bidra til å ivareta barn som ofte krever ekstra omsorgskompetanse over kortere eller lengre tid
- Dere bør maks bo 3,5 timer fra Oslo

Vi tilbyr:

- Konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår
- Individuell veiledning og kompetanseutvikling
- Gruppeveiledning
- Et trivelig arbeidsmiljø og gode kollegaer

Spørsmål kan rettes til:

Daglig leder Espen Lilleberg, tlf 97 42 55 95
e-post: espen.lilleberg@connexa-barnevern.no

Send søknad pr. e-post:

espen.lilleberg@connexa-barnevern.no

Arbeidsgodtgjøring fra kr 500.000,- per år

Connexa barnevern AS

Nygårdsveien 9, 1911 Flateby
www.connexa-barnevern.no

MV·NORDIC

MV-Nordic Norge (tidligere MikroVerkstedet) er en del av et skandinavisk samarbeid innenfor digitale læremidler og verktøy. Sammen med våre samarbeidspartnere i Danmark og Sverige, er vi Skandinavias største forlagshus for pedagogiske læringsprogrammer, de fleste egenutviklede. Vi representerer også LEGO® Education i Skandinavia. Til sammen er vi ca 80 medarbeidere. I Norge er vi fortsatt en liten organisasjon, men ser nå behovet for å knytte til oss flere.

Pedagogisk salgskonsulent

Hovedarbeidsområdet vil være utadrettet salgs- og kursvirksomhet mot skoler og kommuner, og vi ønsker derfor en person som liker å snakke med mennesker, både på telefon og ute blant lærere som kursholder eller utstiller.

Du må ha praktisk erfaring med IT i klasserommet og ha blikk for de mange nye mulighetene dette kan gi i undervisningssammenheng. Du er bevisst på at det er mange veier til læring og at elever trenger ulike strategier for innlæring.

Vi sitter ikke på noe fasitsvar på hvem den beste søkeren vil være. Du kan gjerne være en erfaren IT-ansvarlig i kommune eller skole med god innsikt i det tekniske, men med klare meninger om hvordan IT kan brukes i undervisningen. Eller du kan være en ganske fersk lærer eller en mer erfaren lærer med meninger om hva du vil med IT i skolen. Du kan ha ideer om "å skrive seg til lesing" med IT. Kan hende er du mest opptatt av å gi hjelp til svake skrivere og lesere. Dine ideer må du kunne formidle til andre på en engasjerende måte, og du må etter hvert finne nye kunder.

MV-Nordic Holder til i moderne lokaler på Brynseng i Oslo. Vi har god pensjonsordning, konkurransedyktig lønn og gode ferieordninger.

Interessert? Ta gjerne kontakt med Unni Skumsrud eller Per Jørgen Ødegaard. Send en søknad med kortfattet CV til per.odegaard@mv-nordic.no

Søknadsfrist: 10. desember 2004

MV-Nordic
Pb 224 Manglerud
0612 Oslo
Tlf 4685 9960
www.mv-nordic.no

**LERBERG SKOLE OG
KOMPETANSESENTER**

Buskerud fylkeskommune har ansvar for viktige samfunnsoppgaver som videregående opplæring, samferdsel, tannhelsetjenester, regional planlegging, kultur og kulturminnevern. Fylkeskommunen har 2200 ansatte, og er en politisk styrt organisasjon med fylkestinget som øverste folkevalgte organ.

UNGDOMSSKOLELÆRER**SPELALPEDAGOG**

Vi ved Lerberg skole- og kompetansesenter i Hokksund søker ny ungdomsskolelærer til fast stilling. Vi jobber med grunnskoleopplæring i statlige helseinstitusjoner og barneverninstitusjoner, og våre elever kommer fra hele grunnskolen med hovedtyngde på ungdomstrinnet.

Søknadsfrist 04.01.2015

For utfyllende stillingsutlysning og elektronisk søknadsskjema se www.bfk.no/ ledigestillinger

www.bfk.no

Skaper resultater gjennom samhandling

Nes kommune

Nes kommune i Akershus har en visjon om "det gode liv der elvene møtes". Innbyggerne settes i sentrum gjennom medarbeidere som oppviser god service, utviklingsvilje og stort engasjement. Kommunen har ca. 20.000 innbyggere og gode lokalmiljøer, rike friluftsliv-, kultur- og fritidstilbud og et yrende fiske- og båtliv på Glomma og Vormå – elvene som møtes der kommunesentrum Arnes er lokalisert.

Ønsker du en spennende lederutfordring? Da har vi jobben til deg!

Østgård skole søker REKTOR

100 % stilling som rektor/virksomhetsleder fra 01.03.15.

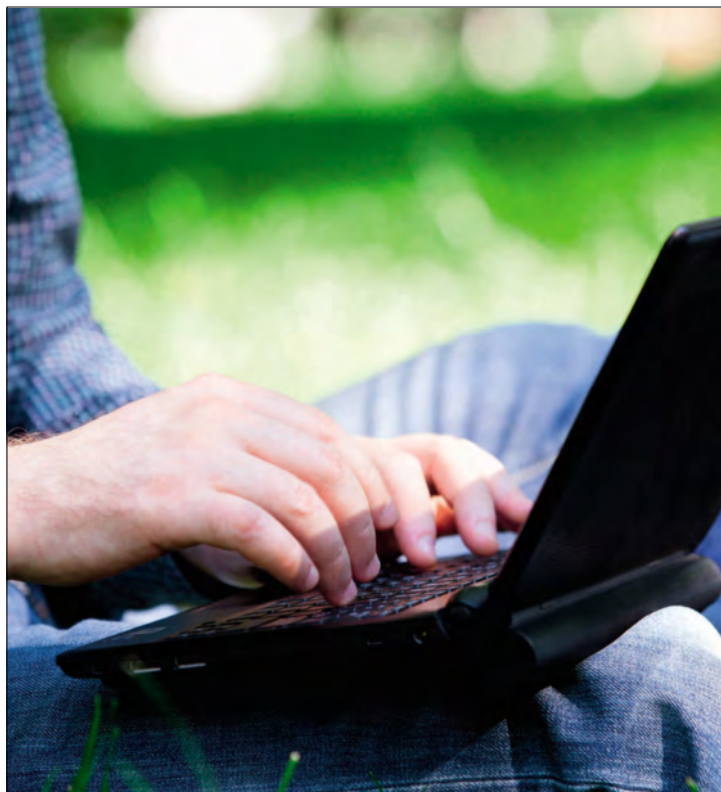
Kontaktperson:
Kommunalsjef Reidun Høsøien Midtlien, tlf. 63 91 11 01.

Søknad merkes med ref.nr.2014/ 2380 og ID 1022.

Se fullstendig utlysning på www.nes-ak.kommune.no

Søkere oppfordres til å benytte elektronisk søknadsskjema som finnes på kommunens nettsider. Evt. papirsøknad med CV sendes:
Nes kommune, postboks 114, 2151 Arnes.

Søknadsfrist: 12.12.14

ETTER- OG VIDAREUTDANNING

VED UNIVERSITETET I BERGEN

**ALLTID OPPDATERT
KUNNSKAP**

Universitetet i Bergen tilbyr fleksibel videreutdanning for deg som ynskjer å styrke kompetansen din og få nye muligheter i yrkeslivet.

Hos oss kan du ta nettbasert videreutdanning på deltid, tilpassa ditt læringsbehov og din livssituasjon, uavhengig av bustad. Våren 2015 tilbyr vi mellom anna desse emna, med oppstart frå midten av januar:

Kunsthistorie

Arkitektur frå antikk til postmodernisme

Nordisk/ Fjernord

Den eldre litteraturen

**Norsk som andrespråk/
Prisme**

Andrespråkslæring og
- undervisning

Nettpansk

- Spansk innføringskurs
- Latinamerikansk historie
- Latinamerikansk litteratur
- Kultur og samfunn i Spania, med vekt på munnleg kompetanse
- Fordjuping i spansk språk

Søknadsfrist

15. desember 2014

Kontakt

Kontor for etter- og videreutdanning
55 58 20 40
post@evu.uib.no

uib.no/evu

UNIVERSITETET I BERGEN

Stolt samarbeidspartner – Sammen for kvalitet

lærerjobb.no Statped

LEDIGE STILLINGER I STATPED

Statped vest

Rådgivere/seniorrådgivere i Fagavdeling syn

Tegnspråkrådgiver i Fagavdeling hørsel

Rådgiver/seniorrådgiver i Fagstab

Rådgiver/seniorrådgiver i Fagavdeling hørsel

Statped nord

Rådgiver/seniorrådgiver i Fagavdeling språk og tale

Rådgiver/seniorrådgiver i Fagavdeling syn

Statped sørøst

Rådgivere/seniorrådgivere i Fagavdeling syn

Rådgiver/seniorrådgiver i Fagavdeling språk/tale

Om Statped

Statped er en statlig spesialpedagogisk støttetjeneste for kommuner og fylkeskommuner. Samfunnsmandatet til Statped er å bidra til at barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov gis mulighet til å være aktive deltakere i utdanning, arbeid og samfunnsliv.

Statped er underlagt Utdanningsdirektoratet og er organisert med et hovedkontor og fire regioner i landet som er nord, midt, vest og sørøst. Les mer på www.statped.no

Våre fagområder er døvblindhet, ervervet hjerneskade, språk og tale, hørsel, sammensatte lærevansker og syn. I tillegg har vi avdeling for læringsressurs og teknologiutvikling og to skoler.

SE FLERE SPENNENDE STILLINGER
PÅ **LÆRERJOBB.NO**

Barnehage

Grunnskole

Videregående

Universitet/
Høgskole

Lærerjobb.no

Stillingsportalen for utdanningssektoren

Ledige stillinger

Oppvekst- og kulturavdelingen
**Pedagogisk psykologisk
rådgiver**

Bodø kommune har for tiden flere ledige stillinger som pedagogisk psykologisk rådgiver.

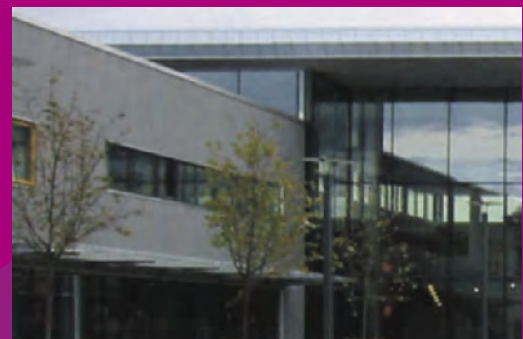
Vi tilbyr en spennende jobb i en aktiv og attraktiv kommune med helhetlig satsning på oppvekst.

PP-tjenesten er organisert som en desentralisert og nettverksbasert tjeneste, med kontorsted tilknyttet den enkelte skole.

Søknadsfrist
05.12.2014

Mer info/søknadsskjema på vår nettside, under ledige stillinger.

Tlf. 75 55 50 00 - Faks 75 55 50 18 - www.bodo.kommune.no

Skolelederkonferansen

Ledelse og kvalitet i skolen

Rica Hell Hotel, Stjørdal, 5. - 6. februar 2015

Forventningene til å utvikle norsk skole er formidabel, og presset på skoleledere og skoleutviklere er stort. Dette er en kvalitetskonferanse for skoleledere og andre som er opptatt av å utvikle norsk skole gjennom godt lederskap.

Velkommen til spennende foredrag, workshops og erfaringsdeling!

<http://skoleledelse.no/lks/14/>

jobbnorge.no

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Minneord

● Odd Asbjørn Mediås

En bauta i nordtrøndersk og norsk skole er gått bort. Mediås hadde hele sin yrkeskarriere i skolen. Han var lærer, skoleinspektør, skolesjef i Steinkjer kommune og skoledirektør i Nord-Trøndelag. Mediås var dr. philos og arbeidet også en periode som forsker og foreleser i historisk pedagogikk ved Høgskolen i Nord-Trøndelag og ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Han har utgitt flere bøker og publisert en rekke artikler innen sitt fagområde.

Odd Asbjørn Mediås var æresmedlem i Utdanningsforbundet Nord-Trøndelag, – det eneste æresmedlemmet i fylket. Han hadde helt til det siste kontakt med fylkeslaget, og så lenge helsen tillot det, stakk han av og til innom fylkeskontoret for en skoleprat. Han deltok i julelunsjen hvert år og var med få unntak alltid med på årsmøtene. Mediås var helt til det siste levende opptatt av og engasjert i utviklingen i skoleverket. Han inviterte oss også hjem til

Aud og seg på kaffe av og til, sist rett før sommeren da han ville gi oss bøker fra sin rikholdige samling.

Odd Asbjørn Mediås var et menneske som med sin varme personlige væremåte og sine store kunnskaper alltid ble lyttet til. Han formet skoleutviklingen i Steinkjer kommune og i Nord-Trøndelag bygd på varme, kunnskap og empiri. En samtale med han belyste utfordringene, men ikke minst mulighetene, når vi stod overfor et dilemma.

Våre varmeste tanker går til Aud og familien.

I takknemlighet lyser vi fred over Odd Asbjørn sitt gode minne.

Utdanningsforbundet Nord-Trøndelag, Bjørn Wiik

● Odd Asbjørn Mediås

Tirsdag den 28. oktober gikk den tidligere skoledirektøren i Nord-Trøndelag og den aldri kvilende skoleforskeren og fagforfatteren Odd Asbjørn Mediås ut av denne verden i en alder av 84 år. Han hadde da bak seg mange år som grunnskolelærer, 28 år som skolesjef og 8 år som skoledirektør. Han var en allsidig begavet og interessert mann gjennom hele livet. Han ivaretok ikke bare sine oppgaver som lærer og som skoleleder på høyeste plan, men han dyrket også idretten både som utøver på de lange distansene på et relativt behagelig nivå og som «sportsjournalist». Så seint som i 2010 stod han som forfatter av en 100 siders bok som bar tittelen «SFK 100 år 1910–2010 Avspark». Til dette kom så også at han selv dyrket musikken, i det minste til «husbruk» og at han helt til det siste nøt de gleder som skjønnlitteratur og lyrikk kan gi et menneske.

Jeg kom i nær kontakt med Mediås fra og med 1993 og opprettholdt kontakten med ham til et par dager før han døde. Det som skjedde i 1993, kan beskrives slik: Som undervisningsminister reorganiserte Gudmund Hernes den regionale skoleledelsen, og han gjorde det da på en slik måte at han måtte vrake Mediås som skoledirektør. Hernes tilbød ham så som en erstatning en forskerstilling som innebar at Mediås skulle skrive det norske skoledirektørembetets historie. Odd Asbjørn ba Hernes om å få meg med på prosjektet som veileder, Hernes sa ja til den betingelsen Odd Asbjørn stilte, og så gikk han i samarbeid med meg i gang med å skrive en 700 siders innholdstung framstilling som fikk tittelen «Skoledirektørembetet i Norge 1860–1992». I 1997 kunne han til stor glede for oss begge disputere for doktorgraden på denne kolossen av en avhandling.

Det var slik det begynte med et samarbeid og en kontakt som varte ved helt fram til Odd Asbjørn døde den 28. oktober i år. Da han døde, var jeg i gang med å lese Arild Byes bok «Folkevennen Ole Vig» som Odd Asbjørn hadde sendt meg som gave til min 80-års dag i høst. Til støtte for den telefonsamtalen som jeg regnet med at han gjerne ville ha med meg, gjorde jeg mine notater og skrev ned mine refleksjoner.

Hvem var så Odd Asbjørn som arbeidskamerat og menneske? La meg svare slik: Jeg husker svært godt første gangen jeg traff ham. Han hadde da som skoledirektør bedt meg om å komme til Snåsa for å holde et foredrag over oppgitt emne for skolesjefene i Nord-Trøndelag. Da jeg kom fram etter en lang biltur på nysnø og glattis, og han så kom ut i gangen for å hilse på meg, tenkte jeg som så: Så svær han er, og Gud hjelpe meg så morsk som han ser ut. Kan dette gå godt? Og da han i 1993 tok kontakt med meg om den avhandlingen som han noen år seinere disputerte på til doktorgraden, ja, så tenkte jeg som så: Dette skal nok ikke bli noen lystig affære, nei. Og det ble det heller ikke. Derimot ble det etter fire års studier et doktorgradsarbeid med tittelen «Skoledirektørembetet i Norge 1860–1992» og en nesten 700 siders bok som Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet utga i 1996.

Det ble en doktorgrad på Odd Asbjørn, fordi han var en god forsker. Hvorfor? Jo, fordi han hadde denne egenskapen som alle gode forskere har: Han var en utholdende sliter. Han skulket ikke en eneste arbeidsøkt i de mange årene vi etter hvert kom til å arbeide sammen. Ringte jeg ham på kontoret, var han alltid der. Hadde vi gjort en avtale, holdt han den alltid. Han ringte aldri avbud når vi hadde avtalt en veiledningstime. Han var aldri syk i de fire årene jeg veiledet ham. Han var ikke redd for å være alene på kontoret. Og ganske merkelig: Han var aldri ute for uhell når han om og om igjen kjørte den lange strekningen Steinkjer-Trondheim for å møte meg til veiledningstimen.

Resultatet av denne innsatsen ble altså en svær avhandling og en velfortjent doktorgrad. Ja, mer enn det, for vi fortsatte samarbeidet, Odd Asbjørn og jeg, og vi kunne så i 2003 publisere den 450 siders store boka som fikk tittelen «Grunnskolen som nasjonsbygger». Den kom i løpet av om lag 10 år på så mange pensumlister at den nå på det nærmeste har oppnådd en klassikerstatus innenfor norsk skolehistorisk forskning. Og som Odd Asbjørn nå ikke lenger er iblant oss, er jeg for min del først og fremst takknemlig med tanke på det gledesrike og resultatrike samarbeidet vi maktet å etablere.

Alfred Oftedal Telhaug

Endre Lien | Advokatfullmektig
i Advokatfirma Raugland AS

FOTO OLAV HEGGØ/FOTOVISJON AS

Fortrinnsrett for deltidsansatte

Deltidsansatte har fortrinnsrett til utvidet stilling fremfor at arbeidsgiver foretar ny ansettelse i virksomheten.

Fortrinnsretten er betinget av at arbeidstaker er kvalifisert for stillingen og at utøvelse av fortrinnsretten ikke vil innebære vesentlige ulemper for virksomheten.

Bakgrunnen for bestemmelsen er at mange arbeidstakere er ufrivillig deltidsansatt og ønsker utvidet, gjerne full stilling. For å bidra til dette har lovgiver innført en bestemmelse i arbeidsmiljøloven om fortrinnsrett for deltidsansatte til utvidet stilling fremfor at arbeidsgiver foretar en ny ansettelse i virksomheten.

Ettersom det er flest kvinner som er deltidsansatt, vil en fortrinnsrett for deltidsansatte være et viktig likestillingspolitisk virkemiddel. Fortrinnsretten gjelder tilfeller der det er aktuelt å etablere et nytt ansettelsesforhold.

Når kan en deltidsansatt kreve fortrinnsrett?

Vilkårene for at en deltidsansatt arbeidstaker skal ha rett til utvidet stilling fremfor at det foretas ny ansettelse i virksomheten, følger av arbeidsmiljøloven paragraf 14–3. Tvisteløsningsnemnda legger følgende til grunn:

- Arbeidstakeren må være fast ansatt. Midlertidig ansettelse gir ikke fortrinnsrett etter denne bestemmelsen.
- Arbeidstakeren må være kvalifisert for stillingen. Arbeidstakeren må oppfylle de faglige og personlige forutsetninger som kreves for stillingen det hevdes fortrinnsrett til.
- Stillingen det hevdes fortrinnsrett til må inneholde om lag de samme arbeidsoppgavene som arbeidstakeren har i sin nåværende stilling. Dersom arbeidstakeren eksempelvis er ansatt som sykepleier på deltid mens vedkommende utdanner seg til lege, vil sykepleierstillingen ikke gi arbeidstakeren fortrinnsrett til ledig stilling som lege i virksomheten når hun/han er ferdig utdannet.
- Utøvelsen av fortrinnsretten må ikke innebære vesentlige ulemper for virksomheten. Dette vilkåret skal tolkes strengt.

Eksempelvis kan det i enkelte tilfeller gi urimelige utslag for virksomheten om arbeidstaker kun søker på en brøk av den utlyste stillingen, slik at arbeidsgiver blir sittende med en liten restandel. Hvorvidt utøvelse av fortrinnsretten vil innebære vesentlig ulempe, vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.

Fortrinnsretten gjelder så lenge man er deltidsansatt. Man vil altså ha fortrinnsrett selv om man tidligere har takket nei til en utvidelse av stillingsprosenten.

Med virksomheten menes normalt det rettssubjekt man er ansatt i, for eksempel en kommune. Dette innebærer at fortrinnsretten gjelder overfor den juridiske person (arbeidsgiver) som er part i arbeidsavtalen. Dersom en kommune i en felles utlysning søker etter lærere til kommunens skoler, vil man som deltidsansatt lærer i kommunen kunne gjøre fortrinnsrett gjeldende til alle stillingene som er omfattet av utlysningen, og altså ikke bare til de stillingene som er ledige ved den skolen man allerede jobber.

Tvisteløsningsnemnda

Er arbeidsgiver og arbeidstaker uenige om hvorvidt arbeidstaker kan utøve fortrinnsrett etter arbeidsmiljøloven, kan tvisten bringes inn for tvisteløsningsnemnda, jf. arbeidsmiljøloven paragraf 17–2.

Fristen for å bringe saken inn for tvisteløsningsnemnda er fire uker etter at arbeidsgiver avslo kravet om fortrinnsrett, jf. forskrift om tvisteløsningsnemnd paragraf 3 tredje ledd. Som avslag gjelder for eksempel muntlig eller skriftlig informasjon om at andre har blitt tildelt stillingen, samt kjennskap til at arbeidstaker ikke har fått stillingen.

Både arbeidstaker og arbeidsgiver kan bringe en sak inn for tvisteløsningsnemnda. Saken må fremmes skriftlig. Tvisteløsningsnemnda behandler innkomne tvister på grunnlag av partenes skriftlige fremstilling og innsendt dokumentasjon.

Tvisteløsningsnemnda er en tvungen tvisteløsningsform. Det vil si at tvister innenfor de aktuelle områdene ikke kan bringes inn for en alminnelig domstol før de har vært behandlet i tvisteløsningsnemnda og avgjørelse fra nemnda foreligger.

«Utøvelsen av fortrinnsretten må ikke innebære vesentlige ulemper for virksomheten.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Terje Skyvulstad | 1. nestleder

FOTO STIG BRUSEGARD

Å si fra om mobbing må nytte

Vi lærere har som vårt arbeidsoppdrag å sette spor i andre menneskers liv. Våre daglige beslutninger og handlinger får både tilsiktede og utilsiktede konsekvenser for barn og unge. Sjelden blir dette satt så på spissen som i mobbesaker.

Mobbing er på nytt forsidestoff og debatttema. Denne gangen foranlediget av en mors fortelling om sønnen Odin Olsen Andersgård, som fortvilet og ulykkelig tok sitt eget liv tidligere i år, bare 13 år gammel. Katrine Olsen Gillerdalen står fram i media fordi hun ønsker at hendelsen skal være en vekker. Jeg kjenner på en veldig respekt for det motet og den styrken hun viser når hun på denne måten går ut med sin historie. Hun fortjener virkelig at vi lytter og tar inn over oss budskapet.

VG presenterer historien med et sitat fra Odin: «Det nytter ikke å si fra, de gjør ikke noe uansett.» Etter at historien er kommet på trykk, melder flere seg med mobbehistorier der tilsvarende budskap, altså at de ikke opplever at varsling har ført til den nødvendige reaksjon, går igjen. Slik kan vi ikke ha det. Kampen mot mobbing må alltid ha høy prioritet. Jeg tror ikke det er mulig å komme dit at det aldri mer forekommer et eneste tilfelle av at noen blir mobbet. Men vi kan og vi må komme dit at det aldri mer forekommer at elever som forteller om mobbing, opplever at det ikke nytter å si fra.

For at vi skal greie det, er det helt uomgjengelig at alle som kommer til skolen og lærerne og forteller om mobbing, må tas på ramme alvor. Dette er også et spørsmål om definisjonsmakt. Vi kan ikke og vi må ikke overprøve barns fortolkning når de melder fra om at de blir plaget og trakassert. Det er både uetisk

og ulovlig. Et barns eller en ungdoms varsel må føre til handling. Dette er nødvendig, selv om det på varslingstidspunktet kan være uklart hva som er den faktiske situasjonen. Et varsel om mobbing vil alltid være den ene partens situasjonsgjengivelse. Før det er gjort undersøkelser, må likevel de umiddelbare tiltakene ta høyde for at realiteten er som varsleren sier. Og, vel så viktig, det et barn varsler om, er barnets reelle opplevelse. Alvoret er der uansett, dermed også det opplevde beskyttelsesbehovet.

Flere av de mobbesakene som har havnet i retten, har avdekket at skoler ikke har kunnet dokumentere godt nok hva de har foretatt seg etter at de mottok varsel. Det er en type svikt som det må være overkommelig å rette opp for framtiden. Det må reageres, det må lages dokumentasjon, det må fattes enkeltvedtak og det må informeres, både om iverksatte tiltak og om klageadgang. Slikt kan og skal det lages rutinemessige prosedyrer for.

Det forebyggende arbeidet blir vektlagt ved veldig mange skoler. Det er riktig og det er bra. Og det gjenspeiles i at det store flertall av norske barn og unge trives godt på skolen. Dette må likevel ikke føre til at årvåkenheten og alvoret svekkes når noen kommer og hevder at akkurat det vi daglig jobber for å forebygge, og kanskje med god grunn antar at vi har brukbar kontroll over, faktisk går for seg – på tross av vår innsats. Vi lærere setter spor i unge menneskers liv, både når vi tar de gode beslutningene og de beslutningene som viser seg å være mindre gode. Når det gjelder mobbing, kan vi derfor ikke tillate oss å nøle med tiltakene.

«Et barns eller en ungdoms varsel må føre til handling.»

Hva er din erfaring med profesjonsetikken?

Utdanningsforbundet gjennomfører denne landsmøteperioden et større forskningsprosjekt om profesjonsetikk i skole og barnehage.

En spørreundersøkelse om arbeidet med profesjonsetikk sendes medlemmene i løpet av vinteren.

– Undersøkelsen vil gi oss viktig informasjon om hvordan medlemmene tenker om profesjonsetikk, og hvordan de ser på arbeidet på det profesjonsetiske feltet, sier Hilde Wågsås Afdal. Hun er leder for følgeforskningsprosjektet Etikk i profesjonell praksis, som følger implementeringen av den profesjonsetiske plattformen i barnehage og skole. Til daglig jobber hun ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Østfold.

Medlemmenes erfaringer er viktig

Utdanningsforbundet satser mye på arbeidet med profesjonsetikk.

– Forbundet ønsker derfor å innhente kunnskap om hvordan medlemmene selv tenker, og hvordan de opplever at det tilrettelegges for profesjonsetiske diskusjoner ute på skoler og i barnehager. I tillegg hvilke profesjonsetiske perspektiver de opplever som sentrale og hvilke dilemmaer de selv opplever å stå overfor. Og ikke minst hvordan de vurderer arbeidet med profesjonsetikken som organisasjonen har gjennomført til nå, sier Afdal.

I tillegg til å lage en rapport til landsmøtet skal forskergruppa bruke innsamlet materiale fra ulike forskningsartikler om profesjonsetikk.

– Målet vårt, sier Afdal, er at kunnskapen som etablerers gjennom prosjektet ikke bare skal komme forskerfellesskapet til gode, men også kunne brukes i pedagogisk utviklingsarbeid.

Følgeforskningsprosjektet

Landsmøtet i 2012 vedtok Lærerprofesjonens etiske plattform. Vedtaket innebar også at forbundet skulle opprette et forskningsprosjekt til å følge implemen-

– **Vi håper** at mange vil ta seg tid til å svare og sende inn undersøkelsen. Det er viktig for Utdanningsforbundets videre arbeid med profesjonsetikken som utøves i barnehage og skole, sier lederen av følgeforskningsgruppa, Hilde Wågsås Afdal.

FOTO H10

tering av plattformen og utviklingsarbeidet innenfor det profesjonsetiske feltet i skole og barnehage.

Formålet med å opprette en slik forskningsgruppe var å få et eksternt forskningsmiljø til å kvalitets-sikre strategien og tiltakene av det profesjonsetiske arbeidet, i tillegg til å få anbefalinger til det videre arbeidet.

Sammen med Afdal jobber fire andre i prosjektet, og gruppa skal levere en større rapport i juni neste år. Målet er å skaffe et godt beslutningsgrunnlag når forbundet skal videreutvikle arbeidet, blant annet for å gjøre plattformen kjent i neste landsmøteperiode.

Ditt svar er viktig for det videre arbeidet

Spørreundersøkelsen vil ta ca. 20 minutter å besvare.

– Vi vet at lærere, ledere og lærerstudenter har en travelt hverdag, men vi håper likevel at mange vil ta seg tid til å svare og sende inn undersøkelsen. Det er viktig for Utdanningsforbundets videre arbeid med profesjonsetikken som utøves i barnehagen og i skolen, avslutter lederen av følgeforskningsgruppa.

[Les mer om Utdanningsforbundets arbeid med profesjonsetikk på **udf.no/profesjonsetikk**](#)

● Etikk i profesjonell praksis

Etikk i profesjonell praksis omhandler studier av strategi, prioriteringer og måloppnåelse knyttet til Lærerprofesjonens etiske plattform.

De fem forskerne som deltar i følgeforskningsprosjektet, har selv erfaring fra barnehage, grunnskole og videregående opplæring. De er Hilde Wågsås Afdal førsteamanuensis ved Høgskolen i Østfold, leder. Trine Anker, førsteamanuensis ved Det Teologiske Menighetsfakultet, Nina Johannesen, førstelektor, Espen Schjetne, førsteamanuensis og Geir Afdal, professor, alle tre ved Høgskolen i Østfold.

Prosjektet er organisert i fem delprosjekt:

1. Lærerutdanning
2. Ledelse
3. Profesjonelt arbeid og utvikling
4. Politikkutvikling og implementeringstiltak
5. Vurdering og anbefaling

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet

Norske lærere har grunnm

En ny internasjonal studie viser at norske lærere trives på jobben, har gode relasjoner med elevene, er flinke til å legge opp til variert undervisning og har en god samarbeidskultur.

TALIS er en internasjonal OECD-studie av undervisning og læring, som blant annet gir innsikt i læringsmiljø og læreres arbeidsforhold. I 2008 ble studien gjennomført blant lærere og ledere på ungdomstrinnet. I 2013 ble dette utvidet til også å gjelde barnetrinnet og videregående opplæring i Norge.

– Denne studien viser at grunnmuren er på plass for norske lærere: De trives på jobben, de er motiverte og de opplever at de har gode relasjoner til elevene. Lærerne i Norge er dessuten flinke til å ta i bruk undervisningsformer som er viktige for elevenes læring, slik som gruppearbeid, differensierte oppgaver og bruk av IKT, sier Steffen Handal, nestleder i Utdanningsforbundet.

TALIS 2013 viser også at norske lærere er veldig flinke til å oppsummere tidligere lærestoff for elevene, og er omtrent på OECD-snittet i å sjekke elevenes lekser og arbeidsbøker – og gjør det for eksempel oftere enn finske lærere.

– Vi ser også at flere skoleledere har blitt flinke til å gi tilbakemeldinger på lærernes arbeid, som gir ekstra tilfredshet og motivasjon i jobben. En bedre tilbakemeldingskultur er viktig for å utvikle skolen videre. I tillegg har norske lærere en noe høyere grad av medbestemmelse enn OECD-snit-

tet – det gir bedre muligheter for å utvikle skolen på en positiv måte, legger Handal til.

Det er også gledelig at flere skoler gir et tilbud om veiledning til nytutdannede lærere – fra 45 prosent i 2008 til 56 prosent i 2013.

Noe kan selvsagt bli bedre

– En ting som det kan legges bedre til rette for i skolen, er at lærere får muligheten til «kollegaveiledning». Det kan for eksempel være muligheten til å undervise sammen med en annen lærer, og muligheten til å observere undervisningen til en kollega for så å gi en faglig-pedagogisk tilbakemelding. Dette er det mange norske lærere som svarer at de aldri har gjort, og det er synd, sier Steffen Handal.

Norske lærere virker usikre på undervisningsmestring og det å skape elevengasjement. Her er det en klart negativ utvikling siden 2008. Forskerne bak rapporten har ikke noe klart svar på hvorfor. Det er verdt å merke seg at også Finland, som skårer bra på internasjonale tester, skårer lavt på undervisningsmestring i denne undersøkelsen.

Det er mye positivt for norske lærere i den internasjonale studien TALIS 2013.

Nettmøte: Gi oss dine

Gi oss dine innspill om vurdering og dokumentasjon i barnehagen.

Departementet har laget en høring om endringer i barnehageloven. Et av temaene er vurdering og dokumentasjon i barnehagen. Vi ønsker å høre hva dere mener om endringene. Derfor stiller ledelsen i Utdanningsforbundet til nettmøte på udf.no

Leder Ragnhild Lied og nestleder Terje Skyvulstad fra et tidligere nettmøte.

FOTO UDF/MARIUS VIK

uren på plass

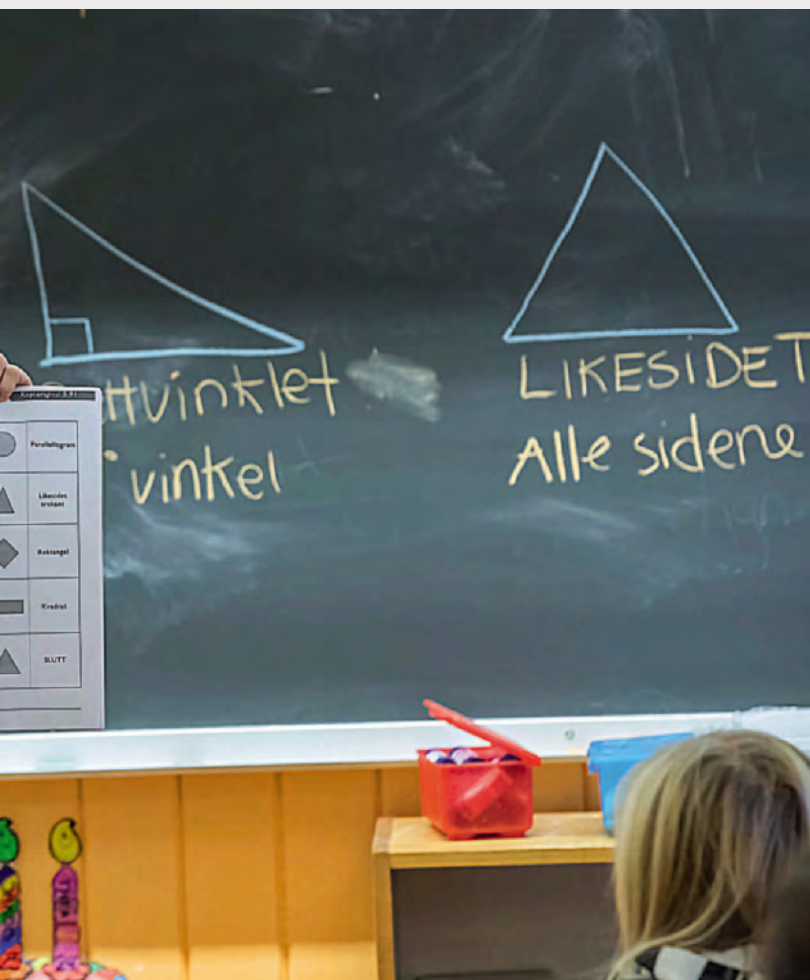

FOTO UDF/TOM EGIL JENSEN

innspill

mandag 1. desember fra kl. 17 til 19. Det vil være anledning til å sende inn innspill via nettsiden før selve nettmøtet.

Det er viktig at vi i høringsprosessen får et godt bilde av hvordan barnehagelærere jobber med vurdering og dokumentasjon. Derfor ønsker vi dine innspill. Forbered deg til nettpat - vi snakkes.

> [Se mer om nettmøtet og les om høringsforslaget på **udf.no**.](#)

Forsikringer i Utdanningsforbundet

Forsikringsdokumentene for 2015 er rett rundt hjørnet

I starten av desember vil forsikringsdokumentene for 2015 være tilgjengelige på Minside på [udf.no](#). Har du ikke valgt elektroniske forsikringsdokumenter, vil de komme i posten i løpet av desember.

Over 85.000 har valgt elektronisk

Vi er stolt over at mer enn 85.000 medlemmer nå har valgt elektroniske forsikringsdokumenter. Får du fremdeles dokumentene i posten, men ønsker dem elektronisk i fremtiden, kan du sende oss en e-post på forsikring@udf.no.

Reiseforsikringsbevis

Dersom du har reiseforsikring, vil du motta reiseforsikringsbevis per post i midten av desember. Har du bruk for reiseforsikringsbevis for 2015 før den tid, ligger dette på Minside under «Mine forsikringer». Her kan du også finne din forsikringsfaktura.

Endring av forsikringer

Ønsker du å si opp en forsikring, kan dette enkelt gjøres på Minside innen hovedforfall, som er 31.12.2014. Du kan også sende oss en e-post til forsikring@udf.no eller ringe oss på telefon 02014. Kjøp av nye forsikringer kan også gjøres på Minside, på e-post eller ved å ringe oss.

Endre faktura

Dersom du sier opp en forsikring, kan tilsendte faktura fortsatt benyttes til å betale resterende forsikringer. Det er viktig at beløpet for den oppsagte forsikringen da trekkes fra. Hva den enkelte forsikring koster fremgår tydelig på betalingsoversikten.

Les mer om forsikringer på [udf.no/forsikring](#)

Konferanser i Utdanningsforbundet

Lærerutdanningskonferansen

29. januar går Lærerutdanningskonferansen av stabelen i Lærernes hus i Oslo. Tema på årets konferanse er master. Fra 2017 skal også grunnskolelærerutdanningene være på masternivå. Til konferansen kommer blant andre Torbjørn Røe Isaksen, Sten Ludvigsen, Terje Mørland, John Brunmo, Ninni Sandvik, Rachek Jakhell og Ragnhild Lied.

Forskerfråkonferansen 2015

Naturfagsenteret og Utdanningsforbundet inviterer til nasjonal naturfagkonferanse for ansatte i barnehagen 2.-3. februar i Lærernes hus i Oslo. På årets konferanse blir det en rekke spennende foredrag, blant annet av Pål Brekke og Petter Bockman. Det blir inspirerende innlegg fra praksisfeltet - og Kari Holter og Guri Langholm fra Naturfagsenteret viser morsomme og kule eksperimenter du kan gjøre i barnehagen. Konferansen er gratis.

Les mer på [udf.no/kurs](#)

Reis med Utdanning og Albatros Travel

Rundreise i Japan

Fra Tokyos fasjonable storbystemning til Kyotos kulturskatter – med Albatros reiseleder, 9 dager

Vi skal både se Tokyo og Kyoto – samt verdens største fiskemarked, Gulltemplet i Kyoto, det historiske Hiroshima og den stemningsfulle tempeløya Miya-jima med den kjente røde torii-porten i vannet. Vi avslutter reisen i Osaka og ser blant annet den flotteste samurai-borgen i Japan samt et av verdens beste shoppingområder i Dotonbori-gaten. Vi reiser rundt i samme tempo som japanerne selv med metro, trikk og det verdensberømte lyntoget Shinkansen, i tillegg til at vi møter Japan i øynehøyde med noen hyggelige og spennende spaserturer.

Avreise 18/3 2015 **kr 19 998,-**
Tillegg for enkeltrom **kr 2 998,-**

Alt dette får du: Norsk/svensk reiseleder, samtlige utflukter, fly Oslo–Tokyo og Osaka–Oslo med Finnair, transport fra lufthavn til hotell t/r, togreise med Shinkansen fra Tokyo til Kyoto, 3 netter i delt dobbeltrom på hotell i Tokyo (tillegg for enkeltrom), 2 netter i delt dobbeltrom på hotell i Kyoto (tillegg for enkeltrom), 2 netter i delt dobbeltrom på hotell i Osaka (tillegg for enkeltrom), frokost daglig, skatter og avgifter.

Sør-Englands kultur og historie

En rundreise i Sør-Englands idylliske landskap med Oxford, Stonehenge og Cotswolds – med Albatros-reiseleder, 7 dager

Bli med på denne reisen til Sør-Englands høydepunkter. Vi bruker en hel dag på å gå i kriminalinspektørens fotspor med besøk i Morses Oxford og Barnabys "Midsomer"! I Bath og ved Stonehenge ser vi sporene etter gamle kulturer, og blant grønne bakker, gressende sauer og små kanaler i Cotswolds får vi oppleve engelsk landliv. Selvfølgelig blir det også tid til å titte på engelsk hagekunst komplett med te og scones!

Avreise 27/5 2015 **KUN kr 10 498,-**
Tillegg for enkeltrom **kr 2 650,-**

Alt dette får du: Norsk/svensk reiseleder, fly Oslo – London t/r med Norwegian, utflukter og transport ifølge program, innkvartering på gode hoteller i delt dobbeltrom, halvpensjon (frokost og middag), afternoon tea, aktiviteter og inngangsbilletter ifølge program (verdi ca. 1080,-), skatter og avgifter.

Medl. Rejsegarantifonden Danmark. Med forbehold for trykkfeil og utsolgte avganger.